

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

**FEMİNİST BİR POLİTİKA TAHAYYÜLÜ: KADINLARIN YEREL
YÖNETİMLERDE TEMSİLİ**

Ayşe Özgün ÇELİK

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

FEMİNİST BİR POLİTİKA TAHAYYÜLÜ: KADINLARIN YEREL YÖNETİMLERDE TEMSİLİ

Ayşe Özgün ÇELİK

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

KABUL VE ONAY

Ayşe ÖZGÜN ÇELİK tarafından hazırlanan "Feminist Bir Politika Tahayyülü:Kadınların Yerel Yönetimlerde Temsili" başlıklı bu çalışma, 20.06.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç.Dr.Rahşan BALAMİR BEKTAŞ (Başkan)

Doç.Dr.Ayça GELGEÇ BAKACAK (Danışman)

Dr.Öğr.Üyesi Ahu SUMBAS YAVAŞOĞLU (Üye)

Bu tez çalışmasında Sayın (Unvanı, Adı ve Soyadı) Ortak Danışman olarak görev almıştır.

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

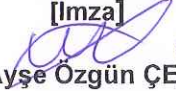
Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

23/08/2019

[İmza]

Ayşe Özgün ÇELİK

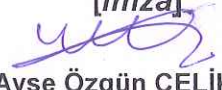
“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Doç. Dr. Ayça Gelgeç BAKACAK danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

[İmza]

Ayşe Özgün ÇELİK

TEŞEKKÜR

Bu çalıőmanın yűrűtűldűėű sűrete yardımlarını esirgemeyen danıőmanım Doç. Dr. Ayça Gelgeç Bakacak baőtta olmak űzere araőtırmanın saha çalıőması kısmında deneyimlerini ve gűrűőlerini paylaőan tűm katılımcılar ile eėitim hayatım boyunca en bűyűk destekçim olan aileme ve tűm sevdiklerime çok teőekkűr ederim.

ÖZET

Çelik, Ayşe Özgün. *Feminist Bir Politika Tahayyülü: Kadınların Yerel Yönetimlerde Temsili*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019.

Sosyal bilimleri oluşturan önemli bilim dalları arasında yer alan siyaset bilimi, kadınların uzun yıllardır süregelen politik hak mücadelesi ile birlikte oldukça tartışılır bir alan haline gelmiştir. Cinsiyetler arası eşitsizlik yaratan ilişkilerin artmasında dünya genelinde uygulanan devlet politikaları ile siyasi partilerin politikalarının etkisi büyüktür. Kadınların karar alma noktalarında nitel ve nicel anlamda etkin bir şekilde yer alabilmesi, siyasette eşitsizlik doğuran bu tarz politikaların önüne geçmektedir. Bu sebeple kadınların siyasette temsil ve katılım taleplerini artırmaya yönelik yerelde ve ulusal düzeyde birçok bilimsel çalışma yürütülmektedir. Yapılan araştırma ile yerel yönetimlerdeki karar alma mekanizmalarında, kadın temsiline hem nicel hem nitel anlamda azlığının nedenlerini tespit etmek ve bu noktada geliştirilebilecek çözüm stratejileri ile birlikte siyasi mücadele alanında feminist bir politika tahayyül etmek amaçlanmıştır. Bu kapsamda Ankara ili özelinde üç siyasi partiyi temsilen seçilmiş Kahramankazan Belediyesi (AKP), Etimesgut Belediyesi (MHP) ve Çankaya Belediyesinde (CHP) belediye meclisi üyesi ve idari birimlerde müdür pozisyonunda yer alan kadınlarla görüşmeler gerçekleştirildi. Karar alma noktalarında yer alan kadınların deneyimlerine, nitel araştırma tekniklerinden birisi olan derinlemesine mülakat yoluyla ulaşıldı. Yapılan görüşmeler sonucunda kadınların siyasi temsiline ve katılımını artırabilmek için ailesi ve çevresi tarafından desteklenmesi, örgütlü bir mücadele için kadın odaklı STK'larla iş birliği içinde olması, toplumun algısının değiştirilmesi ve siyasi partilerce uygulanacak kotaların zorunlu olduğu görüşleri ortaya çıktı. Mevcut durumda kadınların belediyelerde feminist bir politika uygulayabilmesi için gerekli ortama, şartlara ve bilince sahip olmadığı sonucuna ulaşıldı.

Anahtar Sözcükler

Siyaset, Yerel Yönetimler, Feminist Politika, Kadın Temsili, Siyasal Katılım, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

ABSTRACT

Çelik, Ayşe Özgün. *A Feminist Policy Imagination: Women's Representation in Local Government*, Master's Thesis, Ankara, 2019.

Political sciences, playing a significant role among the scientific branches which shape social Studies, became a widely argued field with the women's ongoing fights for their political rights. Government policies and political party policies have a great impact on the multiplying of relationships that create gender discrimination. Women's effective participation, in terms of quality and quantity, in decision making processes averts these government and political party policies creating gender discrimination in politics. For this reason, there are lots of region-wide and nation-wide scientific studies carried out in order to increase the demands of participation and representation of women in politics. Through this research, the reasons of women's limited representation of both quantitative and qualitative sense in decision making mechanisms of local administrations are aimed to be identified; and at this point a feminist policy with the strategies is also aimed to be revealed, which can be developed to solve this problem, in the political battlefield. In this context, specially in Ankara Province, as the representatives of three political parties in Turkey, the Municipality of Kahramankazan (AKP), the Municipality of Etimesgut (MHP) and the Municipality of Çankaya (CHP) are chosen and the interviews are held with the women working as members of municipal councils and with the women holding directing positions of managing departments of these municipalities. In order to reach the experiences of these women taking part in decision making mechanisms, as one of the quantitative research techniques, the in-dept interview method is used. At the end of the interviews, these results have come out: Women should be supported by their families and their social environment to increase their political representation. They should co-operate with women's NGOs in order to be a part of an organizational operation for women's rights. The social perception should be changed and the political parties must implement a quota system to increase the number of women. At the present situation, it is concluded that the women working in municipalities do not have enough setting, condition and consciousness in order to carry out a feminist policy.

Keywords

Politics, Local Government, Feminist Policy, Women Representation, Political Participation, Gender Equality

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ (Varsa)	x
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BİLGİLER	7
1.1. Araştırmanın Konusu	7
1.2. Araştırmanın Amacı	7
1.3. Araştırmanın Önemi	8
1.4. Araştırmanın Yöntemi	9
2. BÖLÜM: SİYASET, SİYASAL KATILIM VE KADIN	10
2.1. Siyaset Kavramı	10
2.2. Siyasal Katılım ve Katılımı Etkileyen Faktörler	12
2.3. Dünya Genelinde Kadınların Politik Hak Talepleri	14
2.4. Türkiye’de Kadın Hareketinin Gelişimi	16
2.5. Kadınların Siyasal Katılımı ve Eksik Katılımın Nedenleri	23

2.5.1. Bireycilik, Eşitlik ve Özel-Kamusal Alan Kavramları Çerçevesinde Liberal Demokrasi Eleştirisi.....	24
2.5.2. Toplumsal Cinsiyet Rollerini, Ataerkil Aile Yapısı ve Cinsiyetçi İş Bölümü.....	27
2.5.3. Siyasi Alanın Erilleşmesi.....	29
2.6. Kadınların Etkin Siyasal Katılımını Sağlamaya Yönelik Çözüm Önerileri.....	31
3. BÖLÜM : YEREL YÖNETİMLERİN YAPISI, KADINLARA YÖNELİK HİZMETLERİ İLE DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLERDE KADIN TEMSİLİ.....	35
3.1. Yerel Yönetimler.....	35
3.1.1. Yerel Yönetimlerin Kadınların Yaşamına Etkileri ve Kadınlara Yönelik Hizmetler.....	37
3.2. Dünya Genelinde Kadınların Yerel Yönetimlerde Temsili.....	41
3.2.1. İsveç.....	42
3.2.2. Finlandiya.....	45
3.2.3. Rusya.....	48
3.2.4. Türkiye.....	50
4. BÖLÜM : TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLERDE KADINLARIN TEMSİLİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER	54
4.1. Siyasi Partilerin Politikaları.....	54
4.2. Devlet Politikalarında Kadınlar.....	58
4.2.1. Rızaya Dayalı Hegemonya ve Bilgi-İktidar Ekseninde Kadın.....	61
4.2.2. Feminist Politika.....	64
5. BÖLÜM: SAHA ARAŞTIRMASI.....	69
5.1. Araştırmanın Yöntemi.....	69
5.1.1. Kavramsal Çerçeve.....	69
5.1.2. Kapsam ve Sınırlılıklar.....	70

5.1.3. Veri Toplama Tekniği.....	72
5.2. Bulgular.....	73
5.2.1. Belediyelerde Karar Alma Noktasındaki Kadınlar ve Çalışma Öyküleri.....	74
5.2.2. Kadınlar Belediyelerde Neredeler ve Ne Yapıyorlar?.....	78
5.2.3. Kadınların Gündelik Hayatta ve İş Hayatında Karşılaştıkları Sorunlar.....	82
5.2.4. Belediye Meclis Gündeminde Alınan Kararlara Kadınların Etkisi ve Belediyelerin Kadınlara Yönelik Hizmetleri.....	88
5.2.5. Kadın Meclisleri ve STK'ların Karar Alma Noktasına Etkileri.....	96
5.2.6. Belediyelerde Kadın İstihdamı ve Siyasette Kota Sorunsalı.....	97
5.2.7. Yerel Siyasette Kadınların Önlerine Çıkan Zihinsel ve Fiziki Engeller.....	104
5.2.8. Yerel Eşitlik Eylem Planınının Belediyelerde Uygulanabilirliği.....	107
5.2.9. Kadınların Siyasi Temsilini ve Katılımını Artırmaya Yönelik Stratejiler.....	109
SONUÇ (Tezlerde).....	112
KAYNAKÇA.....	116
EK 1. Gönüllü Katılım Formu.....	124
EK 2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	126
EK 3. Orijinallik Raporu.....	129
EK 4. Etik Kurul /Komisyon İzni ya da Muafiyet Formu.....	130

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar	Açıklaması
AÇEV	Anne Çocuk Eğitim Vakfı
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
BM	Birleşmiş Milletler
CEDAW Sözleşmesi	Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
HDP	Halkların Demokratik Partisi
IPU	Parlamentolar Arası Birlik
KA-DER	Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği
KAGEM	Kadın Aile Gençlik Merkezi
KAOSGL Dayanışma Derneği	Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve
KSSGM	Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü
LGBTİ	Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transgender ve İnterseks
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
SIDA	İsveç Uluslararası Kalkınma ve İşbirliği Ajansı
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNFPA	Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
YEPP	Yerel Eşitlik Eylem Planı
YG-21	Yerel Gündem 21

GİRİŞ

Tarihi süreç boyunca kadınlar toplum yapısı içinde ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel düzeyde çok yönlü eşitsizliklere maruz kalmıştır. Kadınlar toplumdaki konumlarını doğrudan etkileyen bu tür eşitsizliklere karşı yüzyıllardır mücadele vermektedir. 20.yüzyılın başlarında kadınlar sosyal ve siyasal haklarına dair önemli kazanımlar elde etmiş olsalar da yasal düzenlemelerin uygulanması noktasında toplumda çeşitli sorunlar yaşanmaktadır. Kadınların siyasal haklarını kullanmasının önüne çeşitli kültürel ve yapısal engeller koyulması ile bağlantılı olarak kadınların siyasal katılım ve temsilleri ile karar alma mekanizmalarında nicel ve nitel anlamda yetersiz kalmaları sonucu ortaya çıkmıştır. Kadınların siyasal alandaki konumlarının her açıdan yetersizliği toplumdaki eşitsiz ilişkilerle doğrudan bağlantılıdır.

Kadınların siyasal alanda yaşadığı eşitsizliğin temelinde farklı etmenlerin bir arada olduğuna dair çeşitli görüşler mevcuttur. Bu sebeple kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik, insanlık tarihi boyunca sorgulanmış, sosyal bilimlerin gelişmesinden itibaren de bu eşitsizliklerin neden kaynaklandığı, toplumsal boyutları ile tartışmaya açılmıştır (Yaylı & Eroğlu, 2015). Çoğunlukla kadın-erkek eşitsizliğinin temeli biyolojik farklılıklara dayandırılmıştır. Bu düşünce yaradılışa indirgenerek kadını belirli sınırlar içerisine hapseden varsayımları da beraberinde getirmiştir. Cinsiyet, kadın ve erkeğin biyolojik özellikleri ile temellendirilse de toplumsallık örüntüsü içerisinde gelişen çeşitli dinamiklerin de varlığı gözden kaçırılmamalıdır. Toplumsal cinsiyet kavramı ise bu noktada devreye girmektedir. Toplumsal cinsiyet, toplum tarafından atfedilen erkeklik ve kadınlık hakkındaki kültürel görüşler, inanç sistemleri ve beklentilerle inşa edilmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği toplumda var olan temel eşitsizliklerden birisidir. Kadınların sosyal süreçlerle belirlenen rol ve sorumlulukları toplumsal cinsiyet eşitsizliğini de beraberinde getirmektedir. Örneğin; kadınların erkeklere göre düşük eğitim seviyesine sahip olması beraberinde toplumsal statülerini ve işgücü içerisindeki konumlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle kadınlar daima ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmektedirler. Siyaset biliminin de toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin belirgin

olduğu alanlardan birisi olması kadınların verdikleri mücadeleler sonucu çok açık bir şekilde ifade edilebilmektedir. Antik Yunandan itibaren siyasal düşünce tarihi içinde var olan ünlü düşünürlerin (Plato, Hegel, Aristoteles, Rousseau vb.) kadınları dışlayan çoğu söylemin yaratıcısı olduğu hatta kadınların siyasal temsilleri konusunda eşitlik ilkesinden oldukça uzak düşünceleri feminist teorisyenler tarafından eleştirilmiştir. Bu eleştirilerin temelinde ise liberal düşüncenin ortaya koyduğu birey kategorisine atfedilen siyasal, sosyal, ekonomik hakların tek bir cinsiyet yani 'erkek' üzerinde toplandığı düşüncesi yatmaktadır. Bu düşünce kadınların toplum içindeki sosyal ve ekonomik konumlarını doğrudan olumsuz yönde etkilemektedir. Ekonomik ve sosyal alanda güçsüzleşen kadınların siyasal alandaki temsil ve katılım noktasında yetersiz kalmaları durumları birbiri ile doğrudan bağlantılıdır. Nihayetinde toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden kadınların toplumsal yaşamdaki ekonomik ve sosyal konumu siyasal alandaki yerini açıklayabilmek açısından önemlidir.

Hem dünya nüfusunun hem de Türkiye nüfusunun yaklaşık yüzde 50'sini oluşturan kadınların yetki paylaşımı ve karar alma süreçlerine katılımı siyasal temsil açısından büyük önem taşımaktadır (Derdiyok, 2019). Bu sebeple kadınların politik alandaki temsilleri ve katılımları noktasında yaşanan sıkıntılar öncelikli olarak göze çarpmaktadır. Yerel yönetimlerde kadınların temsilleri ve konumları incelendiğinde önlerine birçok engel çıktığı görülmektedir. Araştırmanın konusunu oluşturan belediyelerde yer alan müdürlük makamlarında (Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü, Strateji Geliştirme Müdürlüğü vb.) ve belediyelerdeki karar alma mekanizmasının merkezini oluşturan Belediye Meclislerinde faaliyette bulunan kadınların sayısı ve etkisi oldukça azdır. Örneğin; Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün yayınladığı verilere göre 2014 yerel seçimlerinde Türkiye genelinde toplam 20.498 belediye meclis üyesinin sadece 2.198'i kadındır (TBB, 2019). Kadınların ülkemizde nüfusun yarısını oluşturmalarına rağmen yerel siyasetteki düşük temsili çözülmesi gereken bir sorun niteliğindedir. Kadınların yerel siyasette görünmezliğinin yanı sıra ona bağlı olarak gelişen bir başka sorun da yerel yönetim politikalarının kadınların sorunlarına yönelik kör olmasıdır. Yerel yönetimlerin sunmuş olduğu hizmetleri önemli kılan şey, verilen

hizmetlerin erkeklerden daha çok kadınları etkilemesidir. Çocuk bakım hizmetleri (kreş), kentsel güvenlik, belediyeye bağlı şiddet birimleri (Kadın Sığınma Evleri), kadınlara yönelik mesleki kurslar gibi kadınların sorunlarına duyarlı politikaların varlığı basit gibi görünse de kimi zaman hayat kurtarıcı nitelikte olabilir. Bu sebeple yerelde temsil imkânı bulan kadın, hem yerel hizmet önceliklerinin ve sorunlarının çözümünde birinci elden söz sahibi olacak hem de siyasal ve toplumsal yapıdaki değişime öncülük ederek ulusal siyasette de temsil imkânı bulabilecektir.

İnter-Parliamentary Union (IPU) 2018 verilerine göre dünya genelinde yedi bölgenin (İskandinav ülkeleri, Amerika, Avrupa-AGİT üyesi ülkeler, Sahra-altı Afrika, Asya, Arap Devletleri, Pasifik) ulusal parlamentolarındaki kadın temsil oranlarının ortalaması 24% seviyesindedir (Inter-Parliamentary Union, 2018). IPU verilerine göre ulusal parlamentolardaki kadın temsil oranları için yapılan dünya sıralamasında ilk sırada 61.3% ile Ruanda yer almaktadır. Türkiye ise 193 ülke arasında 17.4% ile 116. sırada yer almaktadır (Inter-Parliamentary Union, 2018). Ülkemizde 2014 yerel seçimleri sonuçlarına göre kadın belediye başkanı oranı 2.9%, muhtar oranı ise 2%'dir. 2019 yılında yapılan son yerel seçimlerde Türkiye genelinde siyasi partilere göre il ve ilçelerde seçilen toplam kadın belediye başkanı sayısına bakıldığında; Ak Partide 1243 aday arasından 25 kadın belediye başkanı aday gösterilmiş bunlardan 6'sı belediye başkanı olmuş, CHP'de 904 aday arasından 44 kadın belediye başkanı aday gösterilmiş bunlardan 10'u belediye başkanı olmuş, HDP'de ise yasal düzlemde eş başkanlık sisteminin karşılığı olmamasından kaynaklı olarak kazandığı 54 il ve ilçenin tamamında eş başkanlara sahip olmasına rağmen, resmi düzlemde 24 kadın belediye başkan adayını seçimi kazanarak belediye başkanı olmuş, MHP ve İyi Partide ise belediye başkanı olarak seçilen kadın aday olmamıştır (Pancaroğlu, 2019). Hem dünya sıralamasındaki yerimiz hem ulusal parlamentodaki temsil oranı hem de yerel düzeydeki durum siyasette kadın temsili konusunda ciddi bir problem olduğunu gözler önüne sermektedir. Özellikle yerel düzeyde kadın temsili yok denecek kadar az bir seviyededir. Bu sebeple yerel yönetimlerde ve ulusal parlamentoda kadın varlığını artırmaya yönelik bilinçlendirme ve farkındalık yaratma amacıyla çalışmalar yapılmaktadır.

KA.DER gibi sosyal ve siyasal yaşamda kadınların eşit temsillerini sağlamak amacıyla faaliyetlerde bulunan sivil toplum örgütleri bu noktada önemli görevler üstlenmektedir. 2004 yılından itibaren faaliyet gösteren KA.DER Siyaset Okulları projesi kadın siyasetçilerin milletvekili ve yerel yöneticiler olmalarına katkıda bulunmak, katılımcılarda toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık yaratmak, değişik partilerden kadınlar arası iletişimi sağlamak, siyasi görüş ve ideolojik farklılıklarına rağmen katılımcıları kadın paydasında buluşturabilmek gibi hedefleri gerçekleştirmiştir (KA.DER, 2008). Bir diğer önemli projesi Yerel Gündem 21 (YG-21) programıdır. Program ilk olarak Birleşmiş Milletler tarafından 1992 yılında uygulamaya konulmuş ve ülkemizde ise güncel verilere göre 9'u Büyükşehir ve 3' ü de İl Özel İdaresi olmak üzere, 48 yerel yönetimin katılımıyla yürütülmektedir. Proje ile kent içinde yaşayan yurttaşların yaşam alanları ile ilgili alınan kararlara en yüksek düzeyde katılımını sağlayıp, bu yöntemle alınan kararların şeffaf ve demokratik bir yerel yönetim anlayışının oluşumuna katkı sağlaması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, Programın uygulandığı illerde, Program'ın çatısını oluşturan kent konseyi yapılanmaları altında, kadınların kent yönetimine katılımlarını artırmak, kadınları da karar süreçlerine dahil etmek üzere kadın meclisi veya kadın çalışma grubu oluşturulmasının önemine dikkat çekilmiştir (Şahin, 2011).

Serpil ÇAKIR'ın 2013 yılında yayımlanan Erkek Kulübünde Siyaset: Kadın Parlamenterlerle Sözlü Tarih adlı kitabı kadınların parlamentoda temsili üzerine yapılmış 2002-2011 yıllarını kapsayan geniş katılım sağlanmış bir çalışmadır. Yapılan araştırmada, belirtilen yıllarda parlamentoda milletvekili olarak aktif siyaset yapan kadınlarla sözlü tarih yöntemi kullanılarak görüşmeler yapılmış ve onların deneyimleri üzerinden yola çıkarak parlamenter kadınların yaşadıkları sorunlar üzerine değerlendirmelerde bulunulmuştur. Kadın yurttaşlığının aslında bir mücadele alanı olduğu ve kadınların siyasi partilerin içinde, parlamentoda ve sosyal hayatta ise devletin eril politikalarına karşı verdiği mücadele işlenmiştir. Yerel düzeyde ise Türkiye genelinde çeşitli illerde Kadın Belediye Başkanları ile yapılan çalışmalar dikkat çekmektedir.¹ Ancak yerelde belediyelerin

¹ Kadının yerel yönetimlerde temsili ile ilgili Belediye Başkanları ile yapılan örnek çalışma için bkz. Bürgin, Yalçın, Erciyes ve Aydınöğlü; 2015.

politikalarının bizzat uygulayıcısı olan Müdürlüklerde yönetici pozisyonundaki kadınlar ve bununla birlikte yerel hizmetlerle ilgili kararların alındığı Belediye Meclisi üyesi kadınlarla onların deneyimleri üzerine, kapsamlı ve bütüncül bir çalışma ülkemizde yapılmamıştır.

Bu çalışmanın amacı, yerel yönetimlerdeki karar alma mekanizmalarında, kadın temsilinin hem nicel hem nitel anlamda azlığının nedenlerini tespit etmek ve bu noktada geliştirilebilecek çözüm stratejileri ile birlikte siyasi mücadele alanında feminist bir politika tahayyül etmektir.

Tezin ilk bölümünde araştırmanın konusu, amacı, önemi ve yönetimine dair kısa bir bilgilendirme yapılmıştır. İkinci bölümünde siyaset kavramı, siyasal katılım ve katılımı etkileyen faktörler, kadınların siyasal katılımı ve katılımın eksik olmasına neden olan etmenler, katılımı artırmaya yönelik çözüm önerileri ile dünyada ve Türkiye’de kadın hareketinin gelişimi bağlamında genel olarak kadınların siyasal katılımı irdelenmiştir.

Üçüncü bölümde ise, yerel yönetimler başlığı altında belediyelerin yapısı ve işleyişi, yerel yönetimlerin kadınların yaşamına etkileri, kadınlara yönelik nasıl hizmetler sunulabileceği, İsveç, Finlandiya, Rusya ve Türkiye örneklerinden yola çıkarak dünya genelinde kadınların yerel yönetimlerde temsili üzerinde durulmuştur. Türkiye ile karşılaştırılmak üzere belirlenen ülkeler arasında yer alan İsveç ve Finlandiya özellikle toplumsal cinsiyet eşitliğini yerelde ve ulusal seviyede devletin tüm kurumlarında ve siyasetinde temel prensip olarak benimsemesi sebebiyle örnek olması açısından seçilmiştir. Rusya ise Türkiye’nin bulunduğu coğrafyada ekonomik anlamda oldukça güçlü bir ülke olarak ülkemizden ayrılmakta ancak ülke yönetiminde ve toplum genelinde hâkim olan ataerkil düşüncenin ülkemizle benzerlik göstermesi açısından faydalı bir karşılaştırma yapılabileceği düşünülerek seçilmiştir.

Dördüncü bölümde Türkiye’de yerel yönetimlerde kadınların temsiline etki eden faktörler siyasi partilerin ve devletin izlediği politikalar özelinde incelenmiş ve nihai olarak feminist politika ile sonlandırılmıştır.

Beşinci bölüm ise, araştırmanın yöntemi, kavramsal çerçeve, kapsam ve sınırlılıklar ile tüm kurumsal ve teorik bilgiler ışığında Ankara ile özelinde seçilmiş üç belediyede AKP'yi temsilen Kahramankazan, CHP'yi temsilen Çankaya, MHP'yi temsilen Etimesgut belediyesinde karar alma noktalarında yer alan kadınlarla gerçekleştirilen mülakatlar sonucu elde edilmiş bulgulardan oluşmaktadır. Bu belediyelerin belirlenmesinde belediyedeki idari birimlerdeki müdür sayısı ve belediye meclis üyesi kadın sayısı etkili olmuştur. Bunun yanında belediyelere ulaşılabilirlik de araştırmanın yürütülebilmesi açısından belirleyici bir etkidir.

1. BÖLÜM: ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BİLGİLER

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Araştırmanın konusu toplumsal cinsiyet eşitliği kapsamında yerel yönetimlerde kadın temsildir. Bu kapsamda Ankara ili özelinde üç siyasi partiyi temsilen seçilen; Kahramankazan Belediyesi (AKP), Etimesgut Belediyesi (MHP) ve Çankaya Belediyesinde (CHP) belediye meclis üyesi ve idari birimlerdeki kadın müdürlerle görüşmeler yapılacaktır. Araştırmanın konusunu oluşturan belediyelerde yer alan müdürlük makamlarında, belediyelerdeki karar alma mekanizmasının merkezini oluşturan belediye meclislerinde bulunan kadınların sayısı ve etkisi oldukça azdır. Kadınların yerel siyasetteki düşük temsili çözülmesi gereken önemli bir sorundur. Kadınların yerel siyasette görünmezliğinin dışında başka önemli bir sorun da yerel yönetim politikalarının kadınların sorunlarına yönelik çözümler üretmede yetersiz kalmasıdır. Çocuk bakım hizmetleri (kreş), kentsel güvenlik, belediyeye bağlı şiddet birimleri (Kadın Sığınma Evleri), kadınlara yönelik mesleki kurslar gibi kadınların sorunlarına duyarlı politikaların varlığı kadınların ekonomik, sosyal, kültürel ihtiyaçlarının karşılanması açısından önem arz etmektedir. Nihayetinde kadınların yerel yönetimlerdeki varlığı, kadınlara yönelik yerel hizmetler, kadınların yerel yönetimlerde temsillerinin yeterli olup olmadığı, bu süreçte önlerine çıkan zihinsel ve fiziki engeller, yerel yönetimlerde toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir yönetim anlayışının olup olmadığı, kadınların temsil ve katılımını artırmaya yönelik geliştirilebilecek stratejiler incelenecek konular arasında yer almaktadır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Geçmişten günümüze kadar kadınların siyasal katılımı ve temsili önemli bir sorun olarak varlığını göstermektedir. Bununla bağlantılı olarak kadın sorunları ve ihtiyaçları toplum genelinde yeterli duyarlılığa ulaşmamış bu sebeple politika üretim süreçlerinde kadınlar göz ardı edilmiştir. Hem ulusal hem de yerel düzeyde bunun kadın temsili ile doğrudan bağlantılı olduğu düşünülmektedir.

Bu sebeple yapılan çalışmada yerel yönetimlerdeki karar alma mekanizmalarında, kadın temsiline hem nicel hem nitel anlamda azlığının nedenlerini tespit etmek ve bu noktada geliştirilebilecek çözüm stratejileri ile birlikte siyasi mücadele alanında feminist bir politika tahayyül etmek amaçlanmaktadır. Bunun için kadınların politika üretim süreçlerine etkin bir şekilde dahil edilmesi gerekmektedir. Kadınların siyasetteki eksik temsiline ve katılımının önünde yatan engeller belirlenip bu engellerin nasıl aşılabileceğine ilişkin geliştirilecek öneriler bu amacın gerçekleştirilmesine hizmet edecektir.

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Araştırma kapsamında siyasi alanda feminist bir politikanın üretimi ve uygulanabilmesi için kadınların siyasi temsillerini ve katılımlarını artırmaya yönelik çözüm stratejileri geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda araştırma sonucunda kadın, siyaset ve toplumsal cinsiyet eşitliği ekseninde araştırma amacını gerçekleştirmeye yönelik önemli bilgiler elde edileceği düşünülmektedir. Yerel yönetimlerdeki kadın varlığı sorgulanacak ve kadınlara yönelik yerel hizmet öncelikleri ortaya konulacaktır. Kadınların karar alma mekanizmalarındaki sayısını ve gücünü etkileyen değişkenler üzerinde durulacaktır. Kadınların önündeki zihinsel ve fiziki engellerin nasıl aşılabileceği bizzat karar alma noktasındaki kadınlar tarafından açıklanacaktır. Bu sayede kadınların siyasi temsil ve katılımlarını artırmaya yönelik çözüm stratejileri ortaya çıkacaktır. Çalışma sonucu elde edilecek tüm veriler kadınların siyasi alandaki varlıklarının güçlendirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu araştırmanın, kadın çalışmaları alanında tarih boyunca önemli bir yere sahip olan kadın ve siyaset arasındaki ilişkiye dair yapılan incelemelere ve literatüre önemli bir destek sağlayacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde farklı ülkelerdeki yerel yönetim anlayışları ve kadınlara yönelik politikaların karşılaştırılması sayesinde ülkelerin bu alandaki eksiklikleri ortaya çıkacak ve bu sayede doğru çözümler üretilebilmesi için var olan sorunların görünürlüğü artacaktır. Yapılan araştırma Türkiye’de siyasi alanda feminist bir politika üretilmesi gerektiği konusunda yapılacak diğer çalışmalara ve feminist literatüre zengin ve yenilikçi bir katkı sağlayabilecektir.

1.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma yaklaŐımı olarak nitel araştırma yöntemi kullanılacaktır. Ankara ili özelinde üç siyasi partiyi temsilen seçilen; Kahramankazan Belediyesi (AKP), Etimesgut Belediyesi (MHP) ve Çankaya Belediyesi (CHP) idari birimlerindeki müdür ve belediye meclis üyesi kadınlarla yapılacak görüşmeler sonucu ortaya çıkacak araştırma verileri nitel araştırma tekniklerinden birisi olan derinlemesine mülakat yoluyla toplanacaktır. Araştırma yöntemi, kavramsal çerçeve, kapsam ve sınırlılıklar ile veri toplama tekniğine dair bilgiler 5. Bölümde saha araştırması başlığı altında detaylıca açıklanacaktır.

1. BÖLÜM: SİYASET, SİYASAL KATILIM VE KADIN

1.1. SİYASET KAVRAMI

İnsanlığın var olduğu, bilinen en eski tarihten beri insanlar buldukları toplumlarda yaşam mücadelesi vermektedir. Bu mücadelede üretim araçları toplumların varlıklarını sürdürmede ellerinde bulundurdukları en değerli silahtır. Üretim araçlarının kimin elinde olacağı sorunsalı bizlere binlerce yıllık insanlık tarihinde iktidar mücadelesinin kimler arasında olduğunu göstermektedir. Siyasetin baş konusu üretim araçlarının geliştirilmesi ve üretim ilişkilerinin korunmasıdır. Bunu yapacak olan ise üretim araçlarını elinde bulunduran sınıf olacaktır. Aslında siyasetin öznesini oluşturan da üretim araçlarının egemenliğine sahip olan sınıftır.

Siyaset kavramının, çok sayıda kabul edilebilir anlamı bulunması itibariyle tartışmalı bir kavram olarak değerlendirilmektedir. Siyasete dair farklı ve zıt görüşler de siyaset kavramının farklı tanımlarından yola çıkarak geliştirilmektedir. Bunun arkasında derin ideolojik ve entelektüel anlaşmazlıklar yatmaktadır (Heywood, 2007). Siyasetin ne olduğuna dair yapılan farklı kavramsallaştırmalar temel olarak şu başlıklar altında ele alınabilir: *Hükümet etme sanatı olarak siyaset*, kamusal işler olarak siyaset, uzlaşma ve mutabakat olarak siyaset, iktidarın ve kaynakların dağıtımını olarak siyaset (Heywood, 2007). Hükümet etme sanatı olarak siyaset en klasik bakış açısidir. Klasik siyaset bilimi, hükümet ve devlete odaklanmıştır. Devleti ve unsurlarını incelemek, bu yaklaşıma göre siyaseti anlamının özüdür. Temel amaç iktidarı elinde bulundurmadır. İktidar mücadelesinin doğasında devletin sahip olduğu gücü ele geçirmek ve toplumu kendi inisiyatifine göre kontrol etmek vardır. Bu sayede kendi çıkarlarını tüm topluma kabul ettirmenin imkânı bulunur. Bunun için her ne pahasına olursa olsun iktidar muhafaza edilecektir. *Kamusal işler olarak siyaset* kamu hayatını içine alan daha geniş bir kavramdır. Burada siyasi olan ve siyasi olmayandan yola çıkarak kamusal alan ve özel alan ayrımı üzerinde durulabilir. Siyaset adlı eserinde Aristoteles, siyaseti insana ilişkin eylemlerin en kapsamlısı olarak görerek doğası gereği insanı siyasi bir hayvan olarak tanımlamıştır

(Heywood, 2007). Siyaseti de soylu ve aydınlanmacı bir faaliyet olarak görmektedir. Bu yaklaşım, siyasetin beşerî faaliyetin en önemli biçimi olduğunu çünkü bunun özgür ve eşit vatandaşlar arasında karşılıklı etkileşimi içerdiğini ileri süren günümüz siyaset bilimcileri arasında yer alan Hannah Arendt tarafından da desteklenmektedir (Heywood, 2007). Uzlaşma ve mutabakat olarak siyaset ise siyasi kararların alınma biçimiyle ilgilidir. Çatışmacı anlamı dışında siyaset, insanların en doğal ihtiyacı olan ortak işlerin ortak yönetimi anlamında ele alınmaktadır. Barış içinde iktidar oyununa izin veren bir değer sistemidir (Lipset, 1986). Son olarak *iktidar olarak siyaset* ise kavrama en geniş anlamda bakan tanımlamayı içermektedir. Yani siyaseti kamusal alanla sınırlamayıp tüm beşerî ve sosyal faaliyetleri içine almaktadır. Bu iktidar anlayışının savunucusu olarak feministler dikkat çekmektedir. Çünkü feminist teorisyenler siyasetin bir iktidar aracı olarak kullanılıp toplumun her noktasında kadınların eşitsizlik doğuran ilişkilerin içine hapsedildiğini düşünmektedir. Erkekler toplumda sosyal ve ekonomik iktidarlarını pekiştirmek için siyasi iktidarlarının gücünü ve kaynaklarını kullanmaktadır. Kate Millet *Cinsel Siyaset* adlı eserinde siyaseti bir grup insanın bir diğeri tarafından kontrol edilmesini sağlayan iktidar yapılı ilişkiler ve düzenlemeler olarak tanımlamaktadır (Heywood, 2007). Bu anlamda feministler gündelik hayatın siyaseti ile ilgilenirler. Kişisel olan politiktir söylemi de bununla ilişkilidir. Bu ifade ilk defa Carol Hanisch (1969) tarafından, bilinç yükseltme gruplarının politik bir eylem değil olsa olsa terapi olacağına ilişkin yapılan eleştiriye karşılık olarak kullanılmıştır (Hanisch, 2013). Bu yaklaşıma göre aile içi bireylerin arasındaki ilişkilerin tümü kamusal olarak tanımlanan alanda örneğin; iş yerindeki ikili ilişkiler veya bireylerin devletle girdiği ilişki biçimleri ile eş değerdir yani onlar kadar politiktir. Kadınların “kişisel sorunları” olarak görülen kamusal alandaki cinsiyet, kılık kıyafet ve kürtaj gibi sorunları ne kadar iktidar denetimi altındaysa özel alanda ev işleri ve çocuk bakımı gibi sorunları da aynı ölçüde iktidar denetimi altındadır. Bu da doğrudan siyasi iktidarın özel veya kamusal toplumun her noktasında kurduğu hakimiyetle bağlantılıdır.

Siyaset ne şekilde tanımlanırsa tanımlansın bütün siyasi faaliyetlerin temelinde birey vardır. Demokrasilerde birey siyasal bir varlığa dönüşmektedir. Birey kendi

demokratik haklarının bilincinde temsil ve katılım gücünü kullanarak siyasi faaliyetlere dahil olur. Demokratik toplumlarda çatışmaların çözümünde siyaset devreye girmektedir. Bu nedenle siyaset toplumun her kesiminin katılımı ile çatışmaların çözümünde başvurulacak demokratik bir yol olarak düşünülmektedir.

1.2. SİYASAL KATILIM VE KATIMI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Siyasal katılım vatandaşların, hükümet yetkililerinin seçimini ve onların yaptıkları işleri doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemek amacıyla giriştikleri yasal eylemlerdir (Nie & Sidney, 1989). Bu eylemler çoğunlukla oy kullanma, siyasi parti üyesi olma, siyasi kişilerle ilişki kurma, mitinge katılma, seçimler için aday olma gibi örneklerle açıklanabilir. Önemli olan bireyin siyasi bir rol oynaması yani davranış ve eylemleri ile siyasi alanda bir etki yaratmasıdır. Bu kimi zaman aktif kimi zaman pasif katılım yoluyla gerçekleşir. Pasif siyasi katılımın en bilinen örneği oy verme davranışı iken, aktif siyasi katılım, parti kollarına üye olma, siyasetle ilgili sivil toplum kuruluşuna üye olma bizzat parti temsilciliği, milletvekilliğine aday olma gibi birçok örneği mevcuttur (Gökulu, 2013).

Bireylerin siyasete farklı düzeylerde katılımları bireylerin kendi tercihleri gibi görünse de bu davranışlarının farklı nedenleri vardır. Bu etkenler sosyo-ekonomik ve psikolojik olarak sınıflandırılabilir. Şüphesiz ki sosyo-ekonomik etkenler siyasi katılımı en çok etkileyen belirleyiciler arasındadır. Gelir durumu iyi ve yüksek statülü kimseler siyasi hayatta daha faaldirler ve bu kimseler gelir durumu daha düşük kimselere göre daha yüksek katılım gösterirler (Sarışahin, 2016). Özellikle varlıklı ve refah düzeyi yüksek kişilerin siyasette hem katılım bazında hem de karar verici mercilerde daha çok varlık gösterdiği bilinmektedir. Bunun nedenlerinden birisi arasında gelir seviyesi yüksek kişilerin belirli bir iş çevresinde oldukları için, işiyle ilgili gelişmeleri yakından takip edebilmek ve yasal ve idari süreçte daha etkin olmaları gerektiğinden gelir seviyesi düşük kimselere göre siyasi karar alma süreçlerinde daha aktif olmaları gelmektedir (Kalaycıoğlu, 1983). Bireylerin meslekleri ve eğitim seviyeleri de siyasi katılımı belli bir noktaya kadar etkilemektedir. Eğitimin bireyi bilinçlendirmesi sebebiyle eğitimle siyasi katılım arasında bir ilişki bulunmaktadır. Eğitimli bireylerin birçok konuda

oldukları gibi siyasal anlamda da bilinçli olması onların siyasete ilgi duymasını doğrular niteliktedir. Bilinçli ve donanımlı bir şekilde siyasi alanda varlık gösteren bireylerin siyasi hayatları da daha uzun olabilmektedir. Bunların dışında yaş, cinsiyet ve yerleşim yeri de siyasal katılımı etkilemektedir. Özellikle orta yaşlardaki bireylerin siyasal katılımının daha yüksek oluşu çeşitli araştırmalarla da doğrulanmıştır. Orta yaş grubu olarak niteleyebileceğimiz bu grupta olan bireyler, genellikle yerleşik bir yaşam sürmeye başlamış, toplumsal bir rol edinmiş ve bir meslek mensubu olmuşlardır (Kışlalı, 1995). “İlerleyen yaş ile birlikte bireyin siyasal tercihleri yerine oturmakta ve etkilenebilirliği azalmaktadır. Dolayısıyla, yaş ilerledikçe siyasal katılma da artar” (Çukurçayır, 2000). Orta yaşta daha istikrarlı bir siyasi katılım özelliği gözlenmektedir. Cinsiyet ise araştırmanın da temel belirleyicisi olması sebebiyle siyasi katılımı etkileyen önemli etkenlerden birisidir. Kadın ve erkeğin kamusal-özel alan içerisindeki konumlanışları siyasi katılımlarını doğrudan etkilemektedir. Kadınların ev içi sorumlulukları gereği özel alanda tanımlanan konumları onları kamusal alanın dışına itmektir. Nihayetinde kadınların özel alandaki sorumlulukları siyasete katılımları önünde bir engel oluşturmaktadır. Erkekler için tam tersi bir durum geçerlidir. Çoğunlukla onlar ev içi sorumlukların getirdiği bu engellerle karşılaşmazlar. Bu sebeple siyasi hayata katılımları daha kolay olmaktadır. Kadınların siyasi katılımı bir sonraki başlıkta ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır. Yerleşim yeri ile bireyin siyasal katılımı arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Özellikle şehirleşmenin yüksek olduğu yerlerde siyasal katılım daha yüksekken, kırsal kesimlerde bu oran daha düşüktür (Tosun & Tepeciklioğlu, 2012, s. 327). Psikolojik etkenler ise sosyo-ekonomik etkenlerin her birey üzerinde farklı etki yaratması sonucu ortaya çıkmaktadır. Bireyin olgunluğu, etkinliği ve girişkenliği genelde siyasal katılım üzerinde olumlu etki yaratırken, çekingenlik ve yabancılaşma ise olumsuz bir etki oluşturmaktadır (Tosun & Tepeciklioğlu, 2012, s. 327). Örneğin; kadınların kendilerine biçilen roller gereği siyasi alana girme konusunda yaşadıkları güvensizlikler, çevresindeki eş-dost-akraba ne der korkusu kadınlar üzerinde oluşan olumsuz etkilerden sadece bazılarıdır.

Genel anlamda sosyo-ekonomik ve psikolojik etmenler göz önünde bulundurulduğunda kadınların cinsiyetlerinden eğitim seviyelerine gelir

durumlarından yaşadıkları psikolojik baskılara kadar birçok faktörün siyasal katılımları üzerinde etkisi olduğu gözlemlenmektedir (Tosun & Tepeciklioğlu, 2012, s. 326). Bu nedenle siyasal katılımı cinsiyet belirleyicisinden yola çıkarak kadınların eksik temsil nedenleri incelenecek ve bu noktada geliştirilebilecek stratejilerle kadınların siyasal alandaki varlıkları güçlendirilebilecektir.

1.3. DÜNYA GENELİNDE KADINLARIN POLİTİK HAK TALEPLERİ

Kadınların siyaset alanındaki temsil ve katılım talepleri, kadın hareketleri ile yakından ilişkilidir. Kadın hareketleri sonucunda ortaya çıkan gelişmelerle kadınların toplum içerisinde üstlendikleri geleneksel rollerinin yeniden gözden geçirilmesi fırsatı bulunmuştur. Birinci ve ikinci dalga feminizm sonrasında elde edilen kazanımlar göz önüne alındığında yeni hak talepleri gündeme gelmiş, kadınların özellikle siyaset alanındaki varlıkları tüm dünyada önemli bir mesele olarak kabul görmüştür.

Kadın haklarına dair ilk teorik çalışmalar Olympe de Gouges'in *Kadın ve Kadın Vatandaş Hakları Bildirgesi* (Declaration of the Rights of Women) ve Mary Wollstonecraft'ın *Kadın Haklarının bir Savunusu* (A Vindication of the Rights of the Women) adlı kitabı ile başlamıştır. Wollstonecraft'ın haklar savunusu feminist teorinin bir klasiği olarak kabul görmektedir. Cinslerin eşitliği ve kadın haklarını savunmuştur. Temel iddiası, kadının köle kalmasının nedeninin, yetişmesine engel teşkil eden ve hayattaki gerçek amacının erkeğe hizmet etmek olduğunu öğreten toplumsallaşma sürecinde yattığıdır (Donovan, 2015, s. 34). Bu sebeple kadınların iyi bir eğitim alması gerektiğini böylece eleştirel düşünme kabiliyetlerinin gelişebileceğini belirtmiştir. Kadınların eleştirel bir bakış açısıyla olayları yorumlaması mevcut özel alana hapsolmuş konularından kurtulmaları için bir araç olacaktır. Aynı zamanda Fransız devriminin temel ilkelerinin yani eşitlik, özgürlük, dayanışma gibi kadınları da içermesi gerektiğini vurgulamıştır. Olympe de Gouges ise kaleme aldığı bildirgesinde, insanlar kelimesinin kadınları kapsayarak kullanılması gerektiğini vurgulamıştır. Kadın ve Yurttaş Hakları Bildirgesinde kadınlara ve erkeklere seslenmiştir. 1789 tarihli "Yurttaş ve İnsan Hakları Bildirisinin" tüm maddelerini kadınlara uyarlamıştır.

19. yüzyıl kadın hareketi, kadınların burjuva devrimi sonucu elde edilen evrensel kazanımlardan mahrum edilmesine bir tepki olarak doğmuştur. Bu dönemde kadınlar burjuva erkeklerinin sahip olduğu kamusal alana girmek istemektedirler. Bu sebeple 1867 yılında İngiltere’de bir imza kampanyası yapılmıştır. 1869 yılında *The Subjection of Women* (Kadınların Köleleştirilmesi) adlı eserin yazarı olan John Stuart Mill tarafından bu imzalar Avam Kamarası’na bir yasa teklifi olarak sunulmuştur. Kadınlar birçok kadın örgütü kurmuş ve kendilerince mücadele yöntemleri geliştirmişlerdir. Bu sebeple yasal ve kurumsal düzenlemelerle yapılabilecek değişiklikler kadınlar için bir kazanım olacaktır. Eğitim haklarının edinilmesi, mülkiyet, aile hukuku alanındaki düzenlemeler ve en temel olarak oy hakkının kazanılması yönündeki mücadeleler bu dönemdeki feminist hareketin merkezinde olmuştur (Ecevit, 2011).

20. yüzyıla gelindiğinde kadınlar oy hakkı gibi yasal hakların birçoğunu kazanmış ancak yapısal anlamda erkek egemen toplum düzeninin yarattığı eşitsiz toplumsal pratiklere çözüm bulunamadığı fark edilmiştir. Bu durum kadınların mücadele şekillerini de köklü bir biçimde değiştirmelerine sebep olmuştur. Bu dönem feminist hareketi en çok etkileyen Simone de Beauvoir’in *İkinci Cins* ve Betty Friedan’ın *Kadınlığın Gizemi* adlı eserleri olmuştur. Bu kitaplarda kadın olmanın erkek egemen bir toplumda ne anlam ifade ettiği ile kadınlık durumları sorgulanmaktadır. İkinci dalga kadın hareketinin politik aklı ve dili olan feminizmin, aile-evlilik-annelik üçgeninde kadınların sıkıştırılmasına ve özel alanın dışlaştırılmasına yönelttiği eleştiri bu nedenle kadınların somut yaşamlarının dönüşümüne dair önemli sonuçlar yaratmıştır (Sancar, Türkiye’de Kadın Hareketinin Politikası: Tarihsel Bağlam, Politik Gündem ve Özgünlükler, 2011). Bu bağlamda cinsiyetçi roller üzerinden yapılan ayrıma karşı güçlü bir eleştiri her zaman kadın hareketinin merkezinde olmuştur. “Özel alan politiktir” sloganı feminist eleştirinin hâlâ gücünü ve önemini koruyan ve kadın hareketlerini şekillendiren bir bakış açısıdır (Sancar, 2011, s. 58). Kadınların özel alanda yaşadıkları her şey aslında onların bir şekilde ezilmelerine ve kamusal alanda ikincilleştirilmelerine sebep olmaktadır. Bu sebeple özel alanda

kadınların yaşadıkları asla kamusal alandan ayrı tutulamaz ve özel alan daima politik bir anlam ifade edecektir.

Üçüncü dalga feminist hareket, küreselleşen kapitalizm sonrasında dünyanın her noktasında farklı farklı biçimlerde ezilen ve sömürülen kadınların haklarına odaklanmıştır. Bu noktada kadınların ortak bir çıkar etrafında birleşmeleri imkânsız hale gelmiştir. Farklı ezilmişlikler farklı feminizmler doğurmuştur. Ancak 20. yüzyılın sonlarına doğru küreselleşen dünyada kadınların erkeklere karşı ortak bir çıkar etrafında birleşmesi gerektiği düşüncesi küresel kadın hareketini doğurmuştur. Küresel kadın hareketi 1979 yılında kabul edilen, 1981’de yürürlüğe giren “Kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi sözleşmesi” (CEDAW) etrafında birleşmiştir. Kadınların anayasası olarak kabul edilen sözleşme ile kadınların insan hakları düzenlenmiştir. “Ayrımcılık” kavramı tanımlanmış, hükümetler kadınlara karşı ayrımcılıkla mücadele için çeşitli önlemler almakla yükümlü tutulmuştur.² Yasaların ve kurumların kadınları da içine alacak şekilde revize edilmesinin yolu açılmıştır.

1.4. TÜRKİYE’DE KADIN HAREKETİNİN GELİŞİMİ

Ülkemizde kadın hareketi Osmanlı’da I. Meşrutiyet döneminde başlayıp, II. Meşrutiyet ile birlikte büyük bir ivme kazanmıştır. Fransız Devrimi sonrası tüm dünyada yükselen eşitlik ve özgürlük talepleri Osmanlı’da da karşılığını bulmuştur. II. Meşrutiyet döneminde kadınlar giderek özgürleşmeye ve bireyselleşmeye başlamışlardır. Kadınlar toplumdaki konumlarını sorgulamaya başlamış, geleneklerin yanı sıra kadın-erkek arasındaki eşitsizliklere de karşı seslerini çıkarıp mücadele etmişlerdir. Aile yaşamlarında, toplum ilişkilerinde ve siyasi alanda yeni düzenlemeler yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Osmanlı’nın hukuk ve eğitim alanındaki yaptığı dönüşümler kadının ev mekanının dışına çıkmasını sağlamış, siyasallaşmasını ve örgütlenmesini de

² CEDAW “her türlü ayrımcılık” derken sadece doğrudan ve kasıtlı olarak değil dolaylı ve kasıtsız olarak da ortaya çıkan, sonuçları itibarıyla ayrımcılık yaratan uygulamalara da karşıdır. Geçici özel önlemler ve bu önlemlerdeki eylemli eşitlik koşuluyla, ayrımcılıktan arınmada ve haklardan yararlanmada insan onuruna uygun bir standart oluşturulması istenir. Sadece buna uygun genel koşulların yaratılması yetmez. Maddi eşitlik olarak kavramsallaştırılan eylemli eşitliğin sadece fırsat eşitliğini değil, sonuç eşitliğini de kapsamı gerekir. Kadın ve erkeğe yüklenen toplumsal kültürel rol kalıplarını değiştirmek temel bir öncelik olarak açıklanır. (Oder, 2010, s. 25)

teşvik etmiştir (Çaha, 1996, s. 10). Bilgilendirme, bilinçlendirme, talepleri ifadelendirme, imaj değiştirme, harekete geçirme, yol gösterme olarak yararlandıkları çok sayıda dernek ve dergiyi kadın inkılabının gerçekleşmesini sağlayacak başlıca araçlar olarak kullanmışlardır (Çakır, 2013b).

Kadınlar, 1920'lerin başında oy hakkını gündemlerine almışlardır. Bu yolda çeşitli dernekler kurmuşlar ve çıkardıkları dergilerle tüm Osmanlı kadınlarının bilinçlenmesi ve dayanışma sağlaması amaçlanmıştır. *Kadın Dünyası*, *Şüküfezar* bu dergilerden bazılarıdır. Özellikle yazıların içeriklerine bakıldığında kadınların bu durumdan ancak kendilerinin kurtulabileceğini düşündükleri anlaşılmaktadır. *Kadınlar Dünyası'nın* 4 Nisan 1913 tarihli baskısında şu şekilde ifade edilmiştir: "Evet Osmanlı erkeklerinden bazıları bizi, biz kadınları müdafaa ediyorlar; görüyoruz, teşekkür ederiz. Biz Osmanlı kadınları kendimize mahsus adet ve adabımız vardır, bunu erkek muharrirler bir kadının anlayacağı ruhla anlamazlar. Lütfen bizi kendi halimize bıraksınlar, hayallerine oyuncak buyurmasınlar. Biz kadınlar hukukumuzu bizzat kendi çalışmamızla müdafaa edebiliriz" (Çakır, 2007).

Cumhuriyet döneminde, seçim hakkının kazanılması için çeşitli stratejiler geliştiren kadınlar dernekler yoluyla kadınların bir araya gelip örgütlenmeleri gerektiğini düşünmekteydiler. Siyasete katılma talebi ise 1923 yılında netleşmişti. Kadınlar Halk Fırkası adıyla bir siyasal parti kuruldu (Toprak, 1988). Nezihe Muhittin partinin kurucusuydu. Daha önceki çalışmalarında kadın dergilerinde yazılar yazmış, öğretmenlik yapmış, kimsesiz ve muhtaç insanlar için dernek bünyesinde yardımlar toplamış saygıdeğer ve önemli bir feministtir (Baykan & Ötüş-Baskett, 2016). Amaçları, kadınları o güne dek toplumun en aşağı tabakası olmaya mahkûm eden bu zihniyeti değiştirerek demokrasinin ilkelerini hayata geçirmek ve kadınlar için siyasi hak talebinde bulunmaktı. Temelde kadınların etkinliğini toplumda yaygınlaştırmak, sosyal siyasal hakların gelişmesini sağlamak ve kadınların ülkesine katkıda bulunacak bireyler olması hedeflenmiştir (Sancar, 2014). Parti kadınları ulusal davaya katkıda bulunmaya davet etmek için toplantılar düzenlemiştir. Ne yazık ki, aylar süren bir bekleyişten sonra, kadınların henüz oy hakkı olmadığı gerekçesiyle partinin

yasallaşma başvurusu reddedilmiştir. Parti daha sonra Türk Kadınlar Birliği adında bir derneğe dönüştürülmüştür. Daha önce kurulan kadın dernekleri gibi yardım amaçlı çalışan bir yapıda faaliyet göstermesinin yanı sıra dernek kadınların siyasi ve toplumsal haklarının da savunucusu olmuştur.

Bu dönemde kadınlara dair yasalarda düzenlemeler de yapılmıştır. 1926 tarihinde İsviçre Medeni Kanunu'nu temel alan Türk Medeni Kanun'u kabul edilmiştir. Yeni Medeni Kanun, kadınlara erkeğin yasa önünde eşit olduğu temel varsayımına dayanıyordu. Yasa çok eşliliği ve vekaletle evlenmeyi yasaklıyor, evlenme yaşı olarak kızların 18 yaşını bitirmesini şart koşuyordu. Boşanma, velayet ve miras konularında kadınlara erkeklerle eşit haklar tanımıştı (Abadan-Unat, 1981). Batılılaşma projesini görünür kılmayı amaçlayan bu tarz yasal girişimlere rağmen, kadınların seçme ve seçilme haklarını elde etmesi için 1930'lu yılları beklemek gerekti. Bu arada önemli bir oluşum olan Türk Kadınlar Birliği de Türk kadınının siyasi, sosyal ve iktisadi haklarının sağlanması ve geliştirilmesini kendisine amaç edinmiş ve bu amaca yönelik faaliyetlerini sürdürmüştür (Gökçimen, 2008).

Türk Kadınlar Birliği 1927'de yaptığı bir kongre ile tekrar siyasi isteklerde bulunmuş ancak tepkilerle karşılaşmıştır. Nezihe Muhittin, kadınların siyasi haklarını elde etmesi gerektiği konusunda oldukça ısrarcı olmuştur. Muhittin ve arkadaşları bir süre sonra Birlikten uzaklaştırılmışlardır. Ancak bu zamana kadar yaptıkları tüm faaliyetler, aşamalı olarak kadınların siyasi haklarını kazanmalarına katkı sağlamıştır. 3 Nisan 1930 tarihine gelindiğinde çıkarılan Belediye Kanunu ile kadınlara yerel seçimlerde oy hakkı tanınmıştır. Bu hakla birlikte kadınlar büyük bir kazanım elde etmişlerdir. Yerel seçimler sonrasında Ekim 1933'de Köy Yasası'nın 20 ve 25. maddeleri değiştirilerek kadınlara köyde muhtar ve ihtiyarlar kurulunu seçme ve seçilmek hakkı verilmiştir. 1934 yılında da 1924 Anayasası'nın 10. ve 11. maddelerine eklenen "ve kadınlar" sözcükleriyle, kadınlara TBMM için seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır (Kurnaz, 1992).

Oy hakkı kazanıldıktan sonraki süreçte Türkiye'de kadın hareketinin gelişimini değişen siyasi konjonktürle birlikte açıklamak gerekmektedir. Oy hakkı, Medeni

Kanun reformu, eğitim reformu gibi köktenci değişikliklerin yapıldığı Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında kadın-erkek eşitliği uygulamada yetersiz kalmıştır. Yapılan feminist tarih araştırmalar da ortaya çıkarmaktadır ki bu dönemde kadınların verdikleri mücadelenin üzerinin örtüldüğü, bu mücadelenin Batı'dan gelen eleştirilere karşı demokrasinin ve Batılılaşmanın/modernleşmenin göstergesi olarak araçsallaştırıldığı düşünülmektedir (Tekeli Ş. , 1998). Cumhuriyet sonrası 1980'lere kadar kadın hareketinde bir geçiş dönemi yaşanmıştır. 1980'lerin başına kadar Türkiye'de kadınların erkek egemen toplum yapısı içinde ezilen bir cins oldukları dile getirilememiş ve tersine kadınlar Türkiye'de kadınların haklarının Atatürk tarafından Batılı ülkelerden bile önce verildiği şeklindeki söylemin hakimiyetine teslim olmuştur (Tekeli Ş. , 2010). Bu süreçte kadınlar ulus devletinin inşası için her şeyden önce bir anne ve eş oldukları düşüncesi ile fedakâr kadın kimliğinin gerektirdiği ölçüde kamusal alana çıkabilmiştir. Elde edilen yasal kazanımların kadını toplumsal hayatta güçlendirmesi gerekirken uygulanan milliyetçi politikalar kadınların yeniden özel alana hapsolmesine sebep olmuştur (Özkan Kerestecioğlu, 2001). Cumhuriyet'in ilk yarım yüzyılında, kadınlar erkek egemen sistemin özünü, kökenini sorgulamakta çekingen davranışlar da akıllarında soru işaretleri oluşmaya başlamıştır. Soruları soranlar, sistemi kökten eleştirenler ve değiştirmek isteyenler ise, ancak onların bir sonraki kuşaktaki kızları olmuştur. Bu köktenci sorgulama ve isyan, asıl olarak ise 1980'lerdeki uygun toplumsal ve siyasal koşullarda ortaya çıkmıştır (Berktaş, 2003).

1980 sonrası ortaya çıkan bağımsız feminist hareket, on yıl gecikmeli olarak da olsa dünyadaki "ikinci dalga" kadın hareketlerinden etkilenecek şekilde ortaya çıkmıştır (Tekeli Ş. , 1998). Bu dönemde feminist kadın gruplarının küçük ölçekli, yüz yüze, bilinç yükseltme ağırlıklı gelişimi askeri rejim tarafından "siyasi" olarak algılanmadığından yasaklanmamış ve açıktan baskı görmemiştir (Sancar, 2011). Feminist örgütlere katılan kadınların sınıfsal ve kültürel dokusu sol örgütlerinkine benzer; orta sınıf kökenli, kentli, eğitilmiş, meslek sahibi, sol ve entelektüel kadınlardan oluşur (Çaha, 1996). Bu yeni feminizmin en etkin eylemlerinden biri küçük bilinç yükseltme grupları oluşturması ve düzenli

toplantılar yapılmasıydı.³ Tüzel kişilik kazanmak isteyen bu gruplar, halen yaygın olarak var olan dernek formunun yanı sıra vakıf (Kadın Dayanışma Vakfı, Kadın Eserleri ve Bilgi Merkezi Vakfı, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı) veya şirket (Uçan Süpürge, Ka-Der) gibi organizasyonlarla varlıklarını sürdürmektedir (Bora & Günal, 2002). Işık 90'ların başında kadın hareketinin geldiği noktayı değerlendirerek şu üç tespiti yapar: özel alandaki şiddeti ana gündem maddesi yapabilme, diğer ideoloji ve politik hareketlerden bağımsız olma ve kurumsallaşmaya adım atma (Işık, 2002). Bu sebeple Türkiye'de 1985-95 döneminden itibaren feminist örgütler kadına yönelik şiddeti, eril tahakkümün temel bir biçimi olarak ele almışlardır. "Bağır Herkes Duysun" ve "Mor İğne" (Paker 1988) kampanyaları feministlerin eril şiddete dikkat çektikleri ilk ve önemli eylemler olmuştur (Sancar, 2011). Özellikle 1985'te CEDAW'ın imzalanması sonrasında 1995 Pekin ve 2000 yılında Pekin+5 toplantılarına katılım ile yaşanan gelişmeler kadına yönelik şiddet konusuna verilen önceliği pekiştirmiş ve namus cinayetleri konusunda uluslararası gündemin oluşumuna önemli destekler sağlamıştır. CEDAW genel olarak kadın sorunlarının çözümünde hukuki meşruluk zemini oluşturmuştur (Sancar, 2011). Kadın erkek eşitliğinin uluslararası düzeyde temel belgesi ve kadın hakları evrensel beyannamesi niteliğindeki bu sözleşme, kadınların siyasal kararlara katılım hakkının genel çerçevesini tanımlamakta ve eşit katılımı sağlamak için taraf devletlere özel önlemler alma zorunluluğunu da getirmektedir (TÜSİAD, 2000).

90'lı yılların ortalarından itibaren Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (KSSGM)'nin devlet kuruluşları ve kadın örgütleri arasında yaptığı işbirliği sonucunda oluşturduğu toplumsal cinsiyet politikaları ile feminist hareket kurumsallaşmaya başlamıştır (Kırca-Schroeder, 2007). KSSGM'nin kurulması BM düzeyinde İnsan Hakları Konferansı, 4. Dünya Kadın Konferansı ve Habitat ile büyük bir uluslararası görünürlük kazandığı gibi terminolojisini kamuoyuyla tanıştırmak ve yaygınlaştırmak bakımından gelişme kaydetmiştir. Bu kurumsallaşma sağlansa da Acuner, KSSGM'nin kemikleşmiş bir örgütlenme

³ Ankaralı feministler ODTÜ çevresinde sistematik olarak "Perşembe Grubu" adıyla toplanmaya başlamışlardır. (Sancar, Türkiye'de Kadın Hareketinin Politigi: Tarihsel Bağlam, Politik Gündem ve Özgünlükler, 2011)

yapısına kadın gündeminin oturtulmasında karşılaştığı güçlüğü dikkat çekmektedir (Acuner, 2002). Acuner KSSGM için, “Kurum, düzenleyici ve özellikle dağıtıcı politikalar açısından önemli gelişmeler sağlayabilmiş ancak yeniden dağıtıcı politikalar açısından herhangi bir kazanıma imza atamamıştır” demektedir (2002, s. 157). Bora’nın ifadesiyle “Devlet feminizmden beslenen geleneksel kadın siyaseti ve muhalif feminizm arasındaki sınırlı ilişkileri KSSGM’nin uluslararası kuruluşlar ve toplantılar için yaptığı genel çağrılarını birleştirmiş, yardım örgütleri, Kemalistler, radikaller, Kürt kadınları ve İslamcı feministler birbirlerinin sesini duymaya başlamışlardı” (2002, s. 114). Ancak Bora, bu karşılaşmaların bir müzakere zemini doğurmadığını ve bunun kadın hareketi açısından bir kayıp olduğunu da not eder (2002, s. 114).

2000’li yıllar dünyada ve Türkiye’de ikinci dalganın bitmediği ancak üçüncü dalganın doğduğu dönemdir. Bu dönem kadın hareketinin ve feminist kuramın medyayı eleştirmeye başladığı dönem olmuştur. 2000’li yılların yeni kuşak feministleri İslamcı kadın hareketini gerici gören düşünceden uzaklaşmışlardır. Örneğin; başörtüsü eylemine destek veren birçok genç feminist kadın, yürüyüş ve protestolarda başörtülü kadınlarla yan yana olmak istemeyen ilk kuşak kadınlardan farklı davranmışlardır. Bu dönemde feminist hareket ve yerel bir feminist kuram içinde farklı kimlikler ve öznellikler üzerinden bir yazın üretilmediği, kadınların toplumsal yapı ve sistemler tarafından nasıl ezildiğine yoğunlaşmıştır (Kırca-Schroeder, 2007). Ancak 2000’li yılların ikinci yarısından itibaren yeni kuşak hak arama hareketleri ve onları birleştiren ortak noktalar artmıştır. Ataerki gibi durağan ve değişmeyi açıklamaktan uzak bir kavram ve anlatı yerine toplumsal cinsiyet, kadınlık gibi erkekliğin de bir kurgu ve çoğul ve öznel bir kimlik olduğu üzerine yapılan yeni çalışmalara bırakmıştır (Akis, Özakın, & Sancar, 2009).

Bu dönemde feminist mücadele Amargi Kadın Kooperatifi – Amargi (2001), Filmmor Kadın Kooperatifi – Filmmor (2003), Sosyalist Feminist Kolektif – SFK (2008) ve Kadın Cinayetlerine İsyandayız (2009) gibi yeni adımlarla güç kazanmıştır (Berber, 2000’li Yıllar: Değişen Yasalar, Yazılan Projeler ve Yeni Adımlar..., 2019). Feminist yayınlara baktığımızda ise; matbu olarak yayınlanan

Amargi Feminist Teori ve Politika (2006) ve Feminist Politika (2009)'nın yanında dijital olarak yayınlanan Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar ve Fe Dergi gibi akademik dergilerin hem feminist politika hem de teori açısından hareketin ve kadınların gündemlerini takip eden, tartışan ve yansıtan yayınları görüyoruz (Berber, 2000'li Yıllar: Değişen Yasalar, Yazılan Projeler ve Yeni Adımlar..., 2019).

Günümüze kadar kadın hareketinin geçtiği aşamalar göz önünde bulundurulduğunda 1980'lerde başlayan neo-liberal muhafazar rüzgârın 2000'lerde Ak Parti'nin iktidara gelmesi ile yükselişe geçtiği 2010'larda ise siyasi iktidarın politikaları ile zirveye ulaştığını söylemek mümkündür. Ak Parti'nin İslamcı, muhafazakâr ve neoliberal ideoloji anlayışları çerçevesinde yükselttiği söylem ve eylemlerinin yansıması olarak, kadınların ve kadın hareketlerinin gündemini en çok meşgul eden konuların; kadının aile içinde tanımlanması, esnek çalışmanın ev-iş hayatı kısılacında kadınlar için kurtuluş olarak sunulması, kürtaj ve sezaryen yasaklarının ilan edilmesi ve 3 çocuk taleplerinin dayatılması olduğunu görüyoruz (Berber, 2019). İktidarın uyguladığı politikaların doğrudan kadınların yaşam tarzlarına ve bedenlerine müdahale şeklinde olduğu yorumlanabilir. Bu politikaların önemli bir yansıması; "Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığının" adının "Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı" (2011) olarak değiştirilmesidir. Bu AKP'nin kadından yana değil aileden yana olan politikalarının önemli bir göstergesidir (Berber, 2019). Bir diğer önemli gündem ise Türkiye'de 2010'larda doruk noktasına ulaşan kadına karşı şiddet ve kadın cinayetleri vakalarında gözlenen artıştır. Rakamlara bakıldığında 2017 yılında en az 286 kadın ve kız çocuğu öldürülmüş, 101 kadın tecavüze, 248 kadın tacize, 377 kız çocuğuna cinsel istismara, 418 kadına şiddete maruz kalmıştır ve kayıtlı rakamlara göre her gün en az 4 kadın şiddete uğramıştır (DİSK, 2019). Devletin kadınlara karşı şiddete, cinayete, tacize, tecavüze karşı gerekli ve yeterli caydırıcı yasal önlemleri almaması bu artışın sebebi olarak yorumlanabilir. Bununla birlikte son yıllarda 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Yasasının kadına çok fazla haklar verdiği gerekçesi ile saldırı altında olduğu görülmektedir. 6284 sayılı yasanın kadınlara yönelik şiddeti azaltmak amacıyla kullandığı önleme, koruma ve cezalandırma

sistemi sebebiyle muhafazakâr medyada şiddeti değil yuvayı yıkan kanun olarak değerlendirilmektedir (Saltık, 2019). Yaşanan tüm gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda kadınların yıllardır büyük mücadeleler sonucu elde ettikleri yasal kazanımların bile tehdit altında olduğu yorumlanabilir. Aynı zamanda kadınların bedenlerine, kimliklerine ve hayatlarına müdahale edilmeye çalışılmaktadır. Tüm bu saldırılara karşı kadın hareketi içinde yılların getirdiği deneyim ve mücadele gücüyle birlikte kadınlar elde etmiş oldukları kazanımları korumaya devam etmek zorundadır.

1.5. KADINLARIN SİYASAL KATILIMI VE EKSİK KATILIMIN NEDENLERİ

Kadınların politik alandaki varlıkları incelendiğinde hem yerelde hem de ulusal düzeyde katılımları oldukça düşük seviyelerde kalmaktadır. Kadınların siyasette görece daha az görünür olmalarına ilişkin teorik açıklamalar genellikle farklı nedenlere bağlanır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadınların birçok alanda olduğu gibi siyaset içindeki varlıklarına da etki etmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin beraberinde getirdiği kadını aile içerisinde tanımlayan anlayış kadınların aktif olarak siyasi hayata katılımını engelleyen en büyük faktörlerdendir (Ecevit, 2015). Bununla ilişkili olarak liberal demokrasinin birey anlayışından yola çıkarak oluşturulan özel-kamusal ayrımı da kadınların özel alan ile sınırlandırılmasında etkili olan önemli bir etkidir (Eroğul, 2014). Kadını ev içine hapseden ataerkil aile anlayışı da kadınların siyasi alandaki katılımını olumsuz yönde etkilemektedir. *Eril kamu, dişi aile-hane-özel alan* ayrımı günümüz modern kapitalist toplumunun ruhu haline gelmiştir (Sancar, 2008, s. 53). 19.yüzyıl burjuvazisinin kendini aristokratik ayrıcalıklar karşısında güçlendirme gereksinimine çare olarak geliştirdiği “özel alan” ve “kamusal alan” ayrımının cinsiyet farkları ve hiyerarşileri ile ilgili bir ayrıma dönüştüğü gözlemlenmektedir (Sancar, 2008, s. 49). Kadınlara özel alanda ev işleri, yaşlı ve çocuk bakımı gibi sorumluluklar yükleyen erkeğe ise kamusal alanda ekonomik roller veren cinsiyetçi ataerkil iş bölümü de diğer olumsuz faktörlerle bağlantılıdır.

Sonuç olarak kadınlar, politikayı yabancı bir mesele olarak görmek üzere toplumsallaştırılmışlardır; annelik sorumlulukları, daha doğrusu çocuk, hasta ve

yaşlılara bakma yükümlülükleri tam gün politikayı kadınlar için neredeyse imkânsız bir seçim haline getirir (Philips, 2015). Kadınlar politik kariyerleri destekleyen işlerde yetersiz düzeyde temsil edilirler. Kadınların çalışma yaşamında yer almalarına izin verilen alanlar genellikle kadınların siyasete girmelerine olanak veren alanlar olarak tanımlanmaz. Günümüz değişen istihdam yapısı göstermektedir ki kadınlar daha çok hizmet sektöründe yer almaktadırlar ve kamusal alandaki varlıkları ise oldukça sınırlıdır. Özellikle kaymakamlık, valilik, bürokratik vb. gibi alanlarda çalışan kadın sayısına baktığımızda ki bu alanlar siyasete giriş için önemli alanlardır, kadınların sayısının oldukça az olduğu görülmektedir. Ayrıca kadınlar düşman bir medya tutumu nedeniyle cesaretlerini yitirirler. Çünkü kadınların medyadaki temsilleri problemlidir. Örneğin; Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi'nden Prof. Dr. Mutlu Binark'ın "Politika Dökümü, Kadın ve Medya" adlı çalışması incelendiğinde kadının kitle iletişim araçlarında ya hiç yer almadığına, görmezden gelindiğine ya da ataerkil rollerle karşımıza çıkarıldığına dikkat çekilmekte ve medyanın haber ve yorumlar aracılığıyla toplumsal önyargıları yeniden ürettiğine böylelikle geleneksel kadın imgesinin yeniden üretildiğine dikkat çekilmektedir (TGC, 2016).

Kadınların politikada aktif bir şekilde kendilerini ifade etmelerinin bu kadar zor oluşu görüldüğü üzere tek bir sebebe bağlanamaz. Ailevi sorumluluklar başta olmak üzere politik alana girdikleri andan itibaren karşılaştıkları ve çoğunlukla karşı cinsten gelen engellemeler ve baskılar karşısında kadınlar varlıklarını sürdürmeye çalışmaktadır. Ancak bu sanıldığı kadar kolay olmamaktadır. Bu sebeple kadınların katılımını engelleyen faktörler derinlemesine incelenmeli ve kadınların siyasi katılımını artırmak için yeni stratejiler geliştirilmelidir.

1.5.1. Bireycilik, Eşitlik ve Özel-Kamusal Alan Kavramları Çerçevesinde Liberal Demokrasi Eleştirisi

Başlangıcını 17. yüzyıla dayandıran liberalizm akımı Batı ülkeleri başta olmak üzere tüm dünyada etkisini uzun yıllar sürdürmeyi başarmıştır. En önemli unsurları arasında bireycilik, eşitlik, özgürlük gibi çok tartışmalı kavramlar yer almaktadır. Bireycilik, liberal demokrasinin merkezinde yer alan en önemli

unsurudur. Ayrı ve biricik olarak görülen bireyler, ahlaki değerlerle donatılmış eşit haklara ve ideallere sahiptir ve ortak bir iyinin peşindedirler (Heywood, 2007). Bireycilik, temelde bir eşitliği ifade ederken bireylerin en azından ahlaki değer anlamında eşit doğdukları inancını yansıtmaktadır (Heywood, 2007). Bireyler biricik ve ayrı oldukları için hepsi farklı konumlara ve iş olanaklarına sahip olacaktır. Bireyler kendi çabaları ile buldukları noktaya gelebileceği için, bireyler arasında bir fırsat eşitliği savunulmaktadır. Bireysel özgürlükler de liberalizmin merkezi değeridir. Bu noktada belirleyici olan bireylerin başkalarının özgürlük alanına girmeyecek biçimde özgür olmalarıdır yani hukuka bağlı bir özgürlüğü savunmaktadırlar.

Liberal demokrasi eleştirisi ise feminizm ve demokrasi ilişkisinde önemli bir yere sahiptir. Liberal demokrasi eleştirmenleri sık sık, kamusal olan ile özel olan arasında yapılan ayrımları, tüm fikirlerin temelinde yer alan bireyin aslında 'erkek' olması ve eşitlik kavramının yüzeyselliğini hedef almışlardır. C.B Macpherson dilimize liberal düşüncenin köşe taşı olarak 'sahiplenici birey' nosyonunu getirmiştir (Macpherson'dan aktaran Philips, 2015). Feminist perspektiften bakıldığında, bu liberal birey eril, ataerkil ve mülkiyet sahibidir. Kadının kocasının himayesi altında, aileye ait olduğu fikri tüm liberal erkek kuramcılarının savunduğu bir düşüncedir. Rousseau eserlerinde bütün haklara sahip cinsiyetsiz bir birey kavramı kullanmıştır (Rousseau, 1982). 1780'de yazdığı Emile adlı eserinde bahsettiği soyut bireyin ise erkek olduğu anlaşılmıştır (Çakır, 2013a). Ona göre bireyin bağımsızlığı çok önemlidir ancak önemseydiği birey erkektir. Rousseau'nun fikirlerinde yatan kadın-erkek ilişkisinde kadın, erkeğe itaat eden onun gücü ve himayesi altında erkeğin arzularına hitap eden bir karaktere sahiptir. Doğal hakların tüm insanlar için geçerli olduğu fikrinin savunucularından John Locke bile bu fikri savunmaktadır (Locke, 1990). Locke, özel mülkün insanların kendi kaderlerini tayin edebilmeleri için çok önemli olduğunu vurgulamıştır. Bu noktada mülkün erkeğe kalması yani veraset hakkının erkeğe ait olması özel mülkün korunması için kritik olan şeydir. Bu yüzden kadının üzerinde hakimiyet kurma büyük önem arz etmektedir. Bunun yanında, vatandaşlık için öncelikli olan nitelik Locke'a göre rasyonelliklerdir. Erkek çocuklar yetişkin olduklarında vatandaş olabilirlerken

kadınlar akıldan yoksun sayıldıkları için vatandaşlık hakkına sahip görülmemektedir (Donovan, 2015, s. 28). Bu problematik anlayış vatandaşlık kavramının kapsamı ile ilgili önemli eleştirileri de beraberinde getirmiştir. Bu tartışmaya önemli katkı verenler arasında yer alan Ruth Lister, yurttaşlığın kültürel, siyasal ve tarihsel bağlamlarla şekillendiğini, kadınların yurttaş olmasının yani çeşitli haklara sahip olup bunları kullanmasının çok zor ve geç gerçekleştiğini, kadınların hem teorik alanda hem de pratikte tüm siyasi kurumlardan dışlandığını belirtmiştir (Lister, 2003). Liberal düşüncenin merkezinde tüm fikirlerin etrafında inşa edildiği bireyin yani “erkeğin” ayrıcalıklı dünyası aslında cinsiyet ayrımı pratiğini de beraberinde getirmektedir. Bu durumda her iki cins arasında bir eşitliğin varlığından söz etmek de mümkün olamayacaktır. Kadınların eşit olmayan konumlarının nedenleri arasında en başta aile içinde var olan sorumlulukları yani cinsiyetçi iş bölümünün getirdiği görevleri gelmektedir. Patriarki kavramı bu noktada kadınların, erkekler ve onların denetimi altındaki toplumsal ve siyasal kurumların uygulamaları sonucu uğradıkları ayrımcılık ve dışlanma ile birlikte emeklerine aile ve evlilik kurumu dolayısıyla el konulması süreçlerini açıklamada yol gösterici olmaktadır (Sancar, 2008, s. 23). Kadınların, birer vatandaş olarak erkeklerle aynı temel haklara sahip birer insan oldukları her ne kadar ileri sürülse de bu pratikte daima sekteye uğramaktadır. Kadınlar için uygulanacak fırsat eşitliği ise biçimsel olmakla birlikte temelde yatan yapısal ve kültürel engellerin aşılmasında yetersiz kalmaktadır. Aileyi toplumun vazgeçilmez bir parçası olarak gören liberal feminist düşünce de aslında kadına özel alanda birçok sorumluluk yüklemekle birlikte onları eve bağlayan işlerden özgürleşmesinin nasıl olacağı noktasında cevapsız kalmaktadır (Ecevit, 2011). Feminizm için iki cins arasındaki ve kadınlar arasındaki farklılıklar önemli bir yere sahiptir. Zillah Eisenstein tarafından sunulan alternatif, farklılığın anlamını çoğullaştırmak ve eşitlik kategorisini yeniden icat etmektir. Eril ile dişi arasındaki fark yerine, iki cinsiyet arasındaki farkların yanı sıra, kadınlar arasındaki ve erkekler arasındaki birçok farkı görmemiz gerekmektedir. Eisenstein ihtiyaç duyduğumuz şeyin, eşitliğin anlamını yeniden kuracak radikal cinsiyet/toplumsal cinsiyet çoğulculuğu olduğunu ileri sürer (Eisenstein, 1979).

Hobbes ve Locke gibi liberal kuramcılar kamusal alan ile özel alan arasındaki ayrımı sürdürmüşler ancak devlet erkini sınırlandırmak için özel bir alan yaratmışlardır (Alkan, 1999). Bunu yaparken amaçladıkları şey devletten gelebilecek herhangi bir müdahaleye karşı bireysel özgürlüğün korunduğu bir alan yaratmaktır. Bunun yanında Hobbes ve Locke'a göre bireyin özgürlüğünün gasp edilmesi de ancak onun rızası ile mümkün olacaktır. Bu düşüncelerden yola çıkıldığında özel alan dışarıdan hiçbir müdahalenin olmadığı devletten bağımsız bir yapıda iken, kamusal alan baskının ve erkin toplumsal olarak vücut bulduğu bir alandır. Ancak böyle bir ayırım, özel alandaki aile ilişkileri, ekonomik ve cinsel ilişkiler üzerinde devletin hiçbir müdahalesi ve etkisi olamayacağı anlamını doğurmuştur (Alkan, 1999, s. 5). Özel alan kavramı, politik olmadığı düşünülen/doğal olduğu varsayılan her şeyi (ekonomik ilişkiler, arkadaşlık, gönüllü örgütlenmeler, ev ve aile ilişkilerini) içerecek biçimde tanımlanmaktadır (Hirschmann & Stefano, 1996, s. 214).

Özel ve kamusal alanların sınırlarının belirlenmesi, bu alanlara atfedilen değerler kadın ve erkeğin toplumdaki konumları ve birbirleri arasındaki ilişkileriyle de yakından ilgilidir. Pateman'a göre kamusal alanda erkek yurttaşlar arasındaki eşitliği mümkün kılan özel alandaki eşitsizliktir. Kamusal/özel ayrımı, özel alandaki eşitsizlikleri görünmez kılmaya fayda sağlar. Liberal kuramcılara göre özel alan bireyin özgürlüğünü sağlamak için oluşturulmuşken, günümüzde tam tersine devletin bu alanı bireyleri özgürleştirmek yerine baskı altına almak için kullandığı gözlenmektedir (Philips, 2015). Devletin uyguladığı cinsiyet rejiminde kadının özel alandaki özgürlükleri birçok kısıtlamaya maruz kalmaktadır. Son yıllarda kürtaj hakkı konusunda devletlerin yasaklama yoluna gittiği politikalar tüm dünyada kadınların protesto gösterileri ile karşı karşıya kalmıştır. Nitekim kadınlar bu haklarını yaptıkları kitlesel gösteriler, yürüyüşler ve protestolarla savunmuş bununla birlikte politik söylemde de kadınların hak arayışları karşılık bulmuştur.

1.5.2. Toplumsal Cinsiyet Roller, Ataerkil Aile Yapısı ve Cinsiyetçi İş Bölümü

Toplumsal cinsiyet, insanların eril ve dişil olarak, üremeye dayalı bölünmesi kapsamında veya bu bölünmeyle bağlantılı olarak örgütlenmiş pratikler anlamına gelmektedir (Cornell, 2016). Ann Oakley'nin *Sex, Gender and Society* (Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet ve Toplum) (1972), adlı eseri toplumsal cinsiyet kavramının giderek yaygınlaşmasının başlangıcı olmuştur. Bu kavram özünde, biyolojik cinsiyetten farklı olarak kadın ve erkeği kültürel ve sosyal açıdan tanımlayıp bu iki cinse toplumsal cinsiyetlerinden ötürü roller yüklemektedir. Bu sebeple kadınlar için toplumsal cinsiyet rollerinin getirdiği zorlukların ve eşitsizliklerin anlaşılabilmesinde bu kavram sorgulanmaktadır. Yapılan tartışmalar sonucunda, toplumsal cinsiyet kavramı aslında gündelik ilişkiler altında yatan iktidar ilişkilerini ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte toplumsal cinsiyet ilişkilerine aile, iş yaşamı, politika, gündelik yaşam, hukuk, eğitim gibi birçok alanda rastlanmaktadır.

Toplumsal cinsiyet rolleri, ataerkil aile yapısı ve onun bir ürünü olan cinsiyetçi iş bölümü ile yakından ilgilidir. Kadın ve erkeği temeline alan ataerkil ikili cinsiyet rejimine göre, erkekler yönetmek ve egemen olmak için yaratılmış, akıllı ve güçlü temsil eden karakterler iken kadınlar evde çocuk yetiştirmek üzere yaratılmış, duygusallığı ve zayıflığı temsil eden karakterleri oluşturmaktadır (Şahin, 2011). Kadınlar duygusal bir karakterde nitelendirildikleri için rasyonel düşünmeden uzak görülmüşler bu da ekonomik alandaki eksikliklerine yansıdığı gibi siyasi hayata katılımlarına da yansımıştır. Çoğunlukla cinsiyetçi iş bölümü, kadına iyi bir eş ve iyi bir anne olmasının gerekliliğince roller yüklemiş bu sebeple kadınlar özel alandaki bu tanımlamaların dışına çıkmakta bir hayli zorlanmıştır. Kadın özel alanla sınırlanmış erkek ise kamusal alanla özdeşleştirilmiştir. Kadınlar toplumda edilgen ve pasif pozisyonlara mahkûm edilmiştir. Habermas'ın da belirttiği gibi, "kamusal ve özel ayrımı, erkeklik ve kadınlık anlayışında anahtar konumda rol oynamıştır. Kadınların siyasal kamudan dışlanması, sadece erkeklerin buraya kendilerine ayrılmış bir kontenjanmışçasına hâkim olması anlamında değil, siyasal kamunun yapısı ve özel alanla ilişkisi itibarıyla cinsiyete özgü bir şekillendirebilmesi anlamında da tayin edici olmuştur" (Habermas, 1997, s. 22). Bu nedenle kamusal/özel alan ayrımının da büyük

etkisinin olduğu ataerkil ve cinsiyetçi aile yapısında kadınlar toplumsal cinsiyet rolleri altında ezilmekte ve kamusal hayatta tam anlamıyla var olamamaktadır.

Kadınlar çoğunlukla siyasi hayata katılımlarının önündeki en büyük engel olarak aile içindeki sorumluluklarını dile getirmektedirler (Çakır, 2013a). Evli kadınlar için eş ve çocuklarının sorumlulukları, bekar bir kadın için ise anne, baba ve kardeşlerinin sorumlulukları ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte kadınlar aile içindeki kontrol mekanizmalarına da maruz kalmaktadırlar. Örneğin; Evli olan bir kadın için eşinin onayı, bekar bir kadın için ise baba veya ağabeyinin onayı siyasi katılımında önemli bir etkidir (Altındal, 2009). Bunların yanında bir kadının siyasi bir partiye üye olması ve aktif siyaset içinde yer alması da ataerkil aile yapısına ters düşmektedir. Çünkü bu tarz ailelerde erkek kamusal alanda konumlandığı için kadının özel alandaki konumu ve sorumlulukları böyle bir faaliyet içine girmesine engel teşkil etmektedir. Kadınların ulusal veya yerel düzeyde bir siyasi pozisyonda bulunması onu ailesinden koparacak ve kadının aile içindeki tüm sorumluluklarını belki de erkeğe devretmesine sebep olacaktır. Cinsiyetçi iş bölümünü temelden sarsacak bu gelişme çoğunlukla ataerkil toplumlarda olumsuz karşılanmaktadır. Kadınların eğitimde fırsat eşitliğine sahip olma oranlarının da düşüklüğü doğrudan ataerkil aile ile ilişkilendirilebilir. Bir kız çocuğu her ne kadar okumak istese de son söz çoğunlukla ailededir. Ailesinin desteği ve yardımı doğrultusunda ileride meslek sahibi olması daha kolay olacaktır. Çoğunlukla iyi eğitim görmemiş ve meslek edinmemiş kadınların ailelerinin baskı ve yasaklamaları ile türlü imkansızlıklar yüzünden bu durumda olduğu bilinmektedir. Kalaycıoğlu'nun da belirttiği üzere: "Erkeklerin, sosyo-ekonomik kaynak düzeylerinin yüksek bulunması, siyasal parti ve örgüt bağlarının daha kapsamlı olması, kadınlara oranla, çok daha yoğun bir siyasal faaliyet içinde olmalarına neden olmaktadır" (Kalaycıoğlu, 1983).

1.5.3. Siyasi Alanın Erilleşmesi

Geçmişten günümüze var olan siyasi anlayış içinde erkekler iktidardaki konumları ile kadınlar üzerinde eril bir tahakküm mekanizması oluşturmaktadırlar. Var olan önyargılarla birlikte siyasetin "erkek işi" olduğu düşüncesi de yaygın bir söylem haline gelmektedir. Kadınlar bu alanda yer

edinebilmek için birtakım engellemelerle karşı karşıya kalmışlardır. Aile, eş, dost, akrabadan gelen önyargılar yanında kadınların ekonomik, kültürel ve sosyal alanlarda karşılaştıkları engeller de vardır. Bu nedenle siyasi alanda kadınların sayısı erkeklere oranla hayli düşüktür.

Kadın/erkek ilişkisi, tüm toplumları kapsayan bir yöneten/ yönetilen ilişkisi olarak, tartışmasız bir siyasi iktidar ilişkisidir. İktidarın getirdiği ayrıcalıklar ve gücü elinde bulundurma gayesi daima bu alanda gerilim ve çatışmaya sebep olmaktadır. Bu sebeple siyasi alan çatışma, çekişme, mücadele, iktidardan pay kapma ya da doğrudan iktidarı ele geçirme amacı barındırmaktadır. Siyasi alandaki pratiklerin çoğu erkekler üzerinden tanımlanmaktadır. Siyasal alanın erilleştirilmesinde geleneksel siyaset kuramcılarının yaptığı yurttaşlık tanımının kadınları kapsamaması, Atina demokrasisinden gelen dışlayıcılık faktörleri etkili olmaktadır. Sumbas'ın (2015) da belirttiği üzere;

(...) kadınlar, doğal olarak yönetmeye elverişsiz, eksik akıllı/daha az rasyonel oldukları kabulleriyle vatandaş, sayılmamakta ve kamusal alandan soyutlanmaktadır. Orta Çağ Dönemi'nde de Avrupa genelinde zaten demokratik bir temsil ve vatandaşlık algısından bahsetmek mümkün değildir. Dinin egemenliğinde kutsal bir meşru temsilci sıfatıyla oluşmuş, bu yönetim sistemlerinde, kadınlar da doğal olarak dışarıda kabul edilmektedir. Nitekim temsilci, meşruiyetini ve gücünü tanrıdan alan tek, mutlak ve sorgulanmaz eril/erkek kişidir (s. 106)

Günümüzde siyasi alanda kadınların eksik temsil ve katılımları incelendiğinde çoğunlukla erkek siyasetçilerin kadınlara akıl verdikleri, kadın sorunlarından başka bir dünyanın meselesi gibi bahsettikleri ve sanki başkalarının sorumluluk taşıdığı toplumsal meselelermiş gibi davrandıkları görülmektedir. Erkek siyasetçilerin yaptıkları eylemler incelendiğinde kadınlara ya görev öğreten ya da akıl veren tutum ve davranışları göze çarpmaktadır. Çünkü siyasi alan erkeklere göre sadece onların hüküm sürebildiği ve oyunun kurallarına sadece onların hâkim olduğu bir düzlemdir (Altındal, 2009). Kadınları ise bu alana sonradan eklemlenmeye çalışan güçsüz ve pasif bireyler olarak görmektedirler. Bunun yanında kadın ve erkek siyasetçi dağılımına baktığımızda genellikle yüksek mevkilerde ve görevlerde erkeklerin yoğunlukta olduğunu gözlemlemekteyiz. Bu pozisyonlara gelen kadınların ise istisnai oldukları ve çoğunlukla var olan düzene ayak uydurdukları düşünülmektedir. Bu bazen böyle bir pozisyona gelebilmek için geliştirdikleri bir strateji olabilirken

çoğunlukla da var olan siyasi yapıyı ve kurallarını içselleştirmekle de ilgili olabilir. Örneğin ülkemizde, Cumhuriyet tarihi boyunca sadece bir tane kadın başbakan görev yapabirmiştir. Herkesin bildiği üzere Tansu Çiller kadın kimliğini siyasetçi kimliğinin arkasına saklamış ve erkek gibi politika yaptığı için toplumun büyük bir kesiminden saygı ve takdir alırken başka bir kesiminden de yoğun eleştiriler almıştır. Partisinden gelen muhafazakâr ideolojisini sürdürmüş ve aile yanlısı ahlakçı bir anlayışla siyaset yapmıştır. Altındal (2009), Çiller'in politik yaşamını şu şekilde özetlemektedir;

(...) bu yapının sorgulanması sırasında; kadınların, ya bu alanı erkek alanı olarak kabul ederek dışında kaldıkları, ya da kadın konusuna gereken önemi vermeksizin 'erkek gibi' siyaset yaptıkları ortaya çıkmaktadır. Türkiye özelinde Tansu Çiller'i ikinci tarz siyasete en çarpıcı örnek olarak vermek yanlış olmayacaktır. Oysa Çiller, başbakan olana dek 'analar, bacılar' gibi popülist söylemleriyle en büyük oy tabanını kadınlar üzerinden elde etmiştir. Buna rağmen diğer pek çok erkek siyasetçi gibi milletvekilliği, bakanlığı ve hatta Türkiye Cumhuriyeti tarihinin ilk kadın başbakanı olması zamanında bile kadınların lehine proje ve politikalara imza atmadığı bilinen bir gerçektir. Bu bakımdan Çiller'in, 'kadın sorun'una karşı duyarsız tavırları onu, siyaset yapma tarzı olarak 'kadınlara yönelik olumlu adımlar atması beklenen kadın profilinden uzaklaştırmış ve beraberindeki dönemlerde kadın seçmenler tarafından arka sıralara itilmesine yol açmıştır (s. 363)

Görüldüğü üzere siyasi alanın erilleşmesi kadın siyasetçilerin var olan düzene ayak uydurma iç güdüsüyle siyasi tutum ve davranışlar sergilemelerine neden olabilmektedir. Kadınların çıkarları ve hakları doğrultusunda geliştirilebilecek bir siyaset anlayışı ile önemli siyasi pozisyonlara gelen kadınlarla verilebilecek mücadeleler sayesinde bu önyargıların ve içselleştirilen davranışların önüne geçilebilecektir. Kadınların kendilerine siyasette bir alan açması ancak var olan eril düzene başkaldırarak mümkün olacaktır.

1.6. KADINLARIN ETKİN SİYASAL KATILIMINI SAĞLAMAYA YÖNELİK ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Kadınların siyasi katılım ve temsil düzeylerini artırmak için siyasetçiler, akademisyenler ve kadın hareketi içerisindeki sivil toplum örgütlerince birçok araştırma ve çalışma yapılmıştır.⁴ Çoğunlukla yapılan çalışmalarda kadın

⁴ Kadınların siyasi temsil ve katılımlarını artırmaya yönelik yapılan çalışmalar için bkz. Tekeli; 1982, Ayata; 1995, Arat; 1998, Alkan; 1999, Çukurcaayır; 2008, Mazlum; 2008, Cindoğlu; 2011, Çakır; 2013, Sumbas; 2015.

sayısını artırmaya yönelik nicel temsile odaklanmış çözümler göze çarpmaktadır. Bu çalışmalar kota tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Kadınların parlamentoda veya belediyelerde temsillerinde asgari bir düzey belirlenmeli midir? Anne Philips (2015), *Demokrasinin Cinsiyeti* adlı kitabında kota ile ilgili İskandinav görüşlerini şu şekilde açıklamıştır;

(...) kadınların politikada sayısının artmasını savunan İskandinav tezleri genel olarak üç ilkeye dayanıyor: Birincisi demokratik adalet; ikincisi kaynak kullanımı, üçüncüsü ise çıkar temsili. İlk noktaya göre, kadınlar nüfusun kabaca yarısını oluşturduklarına göre, kendilerini bağlayan yasaları kararlaştıran bu organlarda eşit bir sayısal temsile hakları vardır. İkinci noktaya göre, kadınlar politikaya katılmadıkları zaman değerli insan kaynakları boşa harcanır; bu görüşe göre, hiçbir toplum, kullanılabilir yeteneklerin yarısını kullanmama lüksüne sahip değildir. Üçüncü ilkeye göre ise, toplumsal yapıya yayılmış toplumsal cinsiyet temelli farklılaşmalar nedeniyle, kadınların ve erkeklerin farklı politik çıkarları vardır. Bu nedenle kadınların politik etkinliklerden dışlanmaları ya da yetersiz bir şekilde temsil edilmeleri, kadınların çıkarlarının yeterince temsil edilmediği anlamına gelir. Bu üçüncü tezde örtük bir biçimde, politikadaki kadınların erkeklerden farklı meseleleri takip ettikleri ya da edecekleri varsayımı yer alır (s. 96-97)

Siyasal temsil, cinsiyetler arasındaki niceliksel eşitsizliğin en vurgulu olduğu etkinliklerden biri olarak tanımlanmaktadır. Çünkü dünya ortalamaları açısından değerlendirildiğinde gerek çalışma yaşamı gerek eğitim açısından kadınların yaklaşık 1/3 oranında erkeklerin yanında yer aldığı görülmüştür. Siyasal temsil alanında eşitliğin sağlanabilmesi amacıyla %30'lar civarında bir kota istenmesinin sayısal gerekçesi de buradan doğmuştur. Seçilmiş kadınların sayısının (betimsel temsil) kadınların çıkarlarına yönelik politika oluşturmayı kolaylaştırması beklenmektedir (maddi temsil). Bu sebeple seçilmiş kadınların sayısının artmasının kadın dostu kamu politikası olasılığını artırması beklenmektedir (Beckwith & Cowell-Meyers, 2007). Ancak temsil sorunun çözümü sayısal varlığa indirgenmemelidir. Kadın temsili konusunun sadece mecliste partilerce uygulanan kota ile çözüleceği düşünülüyorsa bu en baştan sağlıklı olacaktır. Kotalar sayesinde meclise gelen kadınların eylemleri ve temsil ettikleri kitle için verdikleri mücadele çok daha önemlidir. Sembolik bir temsil zaten temelde yaşanan problemler için bir çözüm getirmeyecektir. Kadınların vitrin olarak siyasette kullanılması mevcut durumun içinden çıkılmaz bir hal almasına neden olacaktır. Herhangi bir kota değil, ideolojik ve toplumsal kaynağı ile gündemini kadınların oluşturduğu bir kotanın gerçek siyasal eşitlik için hızlandırılmış bir adım oluşturacağı düşünülebilir. Bu sebeple kadın

perspektifine sahip kadın politikacılar uygun bir seçenek olarak görülebilir. Yani kadın politikacı kadın olma deneyimine sahiptir örneğin kürtaj konusunda söz söyleme hakkına o sahiptir. Bunun için kadınlar siyasal alanda kadınlarca temsil edilmelidir. Kadınlık bilincine sahip olmak çok önemlidir. Kadın çıkarları için bir mücadele verilmelidir. Mevcut siyasi düzenin çıkarlarını sürdüren kadın siyasetçiler kadınların siyasi partilerce bir araç olarak kullanıldığı görüşünü kuvvetlendirirler.

Nicel temsilin yanında kadınların eksik temsiline ve katılımının temelinde yatan yapısal sorunların çözüme kavuşturulması da çok önemlidir. Dünya genelinde büyük ölçüde süren siyasetteki erkek tekeli, birçok yaşam pratiğindeki gibi, salt yasal çözümlerin cinsiyetler arasındaki eşitsizliği ortadan kaldırmada yetersiz kaldığı iddiasının güçlenmesine yol açmıştır. İkinci dalga feminizm etkisiyle gelişen kadın araştırmaları, çeşitli düzlemlerdeki kadın-erkek eşitsizliği durumunu irdelerken geleneksel/ ataerkil/ cinsiyetçi iş bölümünün dönüşümünün kadınlar lehine yavaş olması; mevcut kavramların erkeksi niteliği, kadınların bir çıkar grubu olarak kendi gereksinimlerini dile getirmeleri üzerinde durmuşlardır. Kadın-erkek eşitsizliğinin ortadan kaldırılması için getirilecek yasal çözümler tek başına yeterli olmayacaktır. Bunun için ataerkil cinsiyetçi iş bölümü ve bunun beslendiği ortam olan aile ve her alanda bilginin erkek tarafından üretildiği varsayımı ile mücadele edecek kadınların bir arada olduğu bir alan yaratılmalıdır. Bu noktada aile içindeki erkek egemenliği aynı zamanda devlet yönetimiyle yakından ilişkilidir. Erkeğin uyguladığı geleneksel baskıcı davranışlar kadının aile içinde sahip olduğu ezilen konumunu siyasi alana yansıtmasına sebep olmaktadır. Nitekim küçük çocuk sahibi olma, ev içi rollerle sınırlanma ve kamusal ilişkilerdeki kısıtlılığın kadınların siyasal katılımına ket vurmaktadır. Kadınlar ve erkekler arasında paylaşımcı bir iş bölümü gerçekleşmediği sürece kamusal yaşama katılım kadın için çifte sömürü sorununu gündeme getirmektedir. Bunun sebebi kadının hem ev hem de iş ile ilgili sahip olduğu sorumluluklarından dolayı yaşadığı zamansızlık ve ev ile iş arasında yaşadığı bölünmüş kimlik durumudur.

Bu durumda iktidar mücadelesinde kadınların izlemesi gereken strateji ne olmalıdır? Ataerkil düzene son vermek ve gerçekten eşit bir toplum kurmak için kadınların da siyasal, ekonomik, kültürel iktidara gereksinimi vardır. Ancak düzeni değiştirebilmek amacıyla iktidarı paylaşabilmek için iktidar kavramına kadın bakış açısının eklenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde kadınların kendilerine karşı yapılandırılmış bir iktidar anlayışı içerisinde kendi kimlikleriyle nicel olarak anlamlı bir biçimde var olabilmeleri imkansızdır. Kadınlar var olan erkek düzenini sil baştan değiştirmedikleri sürece (sistemin birer öznesi olarak istemsizce bu düzenin sürmesini sağladıkları için) nihai olarak verdikleri mücadelenin bir faydası olmayacaktır.

3.BÖLÜM: YEREL YÖNETİMLERİN YAPISI, HİZMETLERİ VE KADINLAR İÇİN ÖNEMİ İLE DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLERDE KADIN TEMSİLİ

3.1. YEREL YÖNETİMLER

Kamu yönetiminin önemli yetki kolları arasında yer alan yerel yönetimler anayasamızda il özel idaresi, köyler ve belediyeler olarak sınıflandırılmıştır. Her birinin görev ve sorumlulukları yasalarca belirlenmiştir. Yerel yönetimlerin özünde, halka daha hızlı ve iyi hizmet verip sorunlarına da etkin bir şekilde çözüm üretmek yatmaktadır. Tekeli yerel kavramını, herhangi bir ulus devlet sınırları içinde yer alan yönetsel bir birim ve bu birimde yer alan tüm unsurların konulan hedef çerçevesinde sorumluluk üstlenmesinin beklendiğini ifade eden, soyut bir kavram olan küreselin aksine somut ve içinde yaşanılan olarak tanımlar (Tekeli İ. , 2004, s. 27). Aslında yerel yönetimler bir bakıma halkın kendi kendisini yönetmesine imkân veren kurumlardır. Halk bunu kendi eliyle seçmiş olduğu organlar aracılığıyla yapar. Toplumun her kesimine katılım hakkı sağlayarak yerel yönetimlerin demokratik işleyişine katkı sağlanmaktadır.

Araştırmanın da konusunu oluşturan yerel yönetim birimleri içinde yer alan belediyelerin yerel siyaset ve yerel hizmetler noktasında önemli görev ve sorumlulukları vardır. Belediyelerin, tüzel kişiliğe sahip olmakla birlikte Belediye Meclisi, Belediye Encümeni ve Belediye Başkanından oluşan üç organı bulunmaktadır. Belediye Meclisi en büyük karar oranıdır. Bütçe, stratejik plan, imar planları gibi belediyeyi ilgilendiren her türlü yatırım ve hizmetle ilgili gerekli kararların alındığı bir organdır. Belediye Encümeni ise belediyenin karar organlarından ikincisi olan danışma organı niteliğine sahiptir. Belediye Meclisinde alınacak kararlar burada planlanmaktadır. Belediye Başkanı ise hem belediyenin başı hem de belediye tüzel kişiliğinin temsilcisi olarak belediyeyi yönetip, alınan kararları uygulayarak halka hizmet etmektedir. Belediye içinde yer alan birimler de 5393 sayılı Belediye Yasası'nda yazı işleri, mali hizmetler, fen işleri, zabıta birimleri olarak sıralanmıştır. Bununla birlikte, beldenin nüfusu,

fiziki ve coğrafi yapısı, ekonomik, sosyal ve kültürel özellikleri ile gelişme gücü hesaba katılarak, gerektiğinde sağlık, itfaiye, imar, insan kaynakları, hukuk işleri ve gereksinimlere göre başka birimlerin de oluşturulabileceği gösterilmiştir (Keleş, 2016). Araştırmada yerel yönetim birimlerini temsilen belediyenin seçilmesinin temelinde birçok sebep yatmaktadır. Öncelikle belediyeler o belediye sınırları içinde yaşayan halkın ortak ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlüdür ve karar organları o belediye için oy kullanan halk tarafından bizzat seçilmektedir. En önemlisi ise halka yakın olması ve yerellik anlamı taşıması sebebiyle halkın da yönetime katılabilmesi mümkündür. Genele baktığımızda kadınların siyasete katılımı ve temsilini anlamada belediyeler anlamlı ve işlevsel bir örnek sunabilir.

Yerel siyaset kavramı dar anlamda yerel alandaki karar alma süreçleri ve ilişkili konuları tanımlarken, geniş anlamda kenti ve kentleşme sürecini ilgilendiren bütün konuları kapsamaktadır (Bürgin, Yalçın, Erciyeş, & Aydınoğlu, 2017, s. 133). Yerel siyaset klasik bakış açısına göre yerel yönetim organlarını elinde tutarak iktidar sahibi pozisyonunu kullanıp bu makamların sağladığı olanakları, çıkarlarını korumak veya daha fazla çıkar elde etmek amacıyla bundan yararlanma olarak algılanmaktadır. Bu bakış yerel siyaseti kısırlaştırmakta ve katılımı da azaltmaktadır. Bunun tam tersi yerel siyaset aslında yerel yaşamın tümünü kapsamaktadır. Yerel siyaset, yaşanılan yerde ortak yaşamdan kaynaklanan ihtiyaçları karşılamayı ve ortak problemlere ortak çözümler bulmayı amaçlar (Mazlum, 2008). Yerel siyaset ortak yaşamın kalitesini yükseltir. Yaşam kalitesi ise kentte yaşayan herkesin ortak talepleri ve ihtiyaçları doğrultusunda alınacak kararlar ile uygulanacak hizmetlerin üretilmesi ile yükselir. Yerel siyasetin her şey hakkında oluşu gözden kaçırılmamalıdır. Bu sebeple yerel yönetimlerin dar bir zümrenin eline geçip, kendi çıkarlarına yönelik hizmetler üretmesi veya cinsiyet körü hizmetlerle adil ve etkin biçimde kentlilerin ihtiyaçlarına cevap vermesi mümkün değildir. Kentteki farklı grupların farklı ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Onların yaşamlarını iyileştirmek ve beklentilerini karşılamak hedeflenmelidir. Bunun için de kentteki farklılıklar yerel siyasette dikkate alınmalıdır. Beklentilerin ise yerel siyasette sonuca

dönüştürülmesi gerekmektedir. Böyle bir yaklaşım, kadınlar için ve kadınlar eliyle yerel yönetim anlayışına uygundur (Mazlum, 2008).

Yerel siyasetin özneleri çoğunlukla erkeklerden oluşmaktadır. Kadınlar yerel siyaset içinde ne kadar az söz hakkına sahipse bu yerel hizmetlerde alınan kararlarda kadınların görünmezliğiyle de o kadar ilgilidir. Kadınların yerelden genele siyaset içinde etkisini ve varlığını artırmada yerel yönetimler ilk basamak olarak görülmektedir. Kadınların yerel siyaset içinde kazandıkları deneyim onları politika üretiminde de yetkin ve güçlü kılmaktadır. Yerel yönetimlerde kadınlar için uygulanacak hizmetler doğrultusunda yerel yönetimlerin kadınlar için ne anlam ifade ettiği birbiri ile iç içe geçmiş önemli başlıklardır. Bu sebeple kadınlar için yerel yönetimlerin önemi üzerinde durulurken aynı zamanda kadınlara yönelik geliştirilebilecek yerel yönetim politikaları da beraberinde incelenecektir.

3.1.1. Yerel Yönetimlerin Kadınların Yaşamına Etkileri ve Kadınlara Yönelik Hizmetler

Kadınlar, gündelik hayatta ortak yaşam çevrelerinde birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Çoğu zaman karşılaşılan sorunlar doğrudan kadınların muhatabı olduğu ve belediyeden bunun karşılığında hizmet beklediği çocuk ve yaşlı bakımı, güvenlik, ulaşım, şiddet vb. konularla ilgili olmaktadır. Yerel yönetimlerin, kadınların ihtiyaçları ve sorunlarına yönelik uygulayacağı politikalar kimi zaman hayat kurtarıcı niteliktedir.

Kadınların ve erkeklerin yerel yönetimlerin sunduğu hizmetlerden etkilenme biçimleri ve oranları düşünüldüğünde, kadınların yerelde en çok etkilenen pozisyonunda olduğu bizleri şaşırtmayacaktır. Kadınlar ve erkekler ortak yaşam alanlarını aynı şekillerde kullanmazlar. Kadınlar kent içinde, özel alanda tanımlanmış pozisyonları sebebiyle çoğunlukla ev ile ilgili sorumluluklarını gerçekleştirmektedirler. Bunlar en basitinden elektrik, su veya doğalgazı kullandıkları için bir şekilde bu hizmetin sağlayıcısı olarak belediye ve onun kurumları ile muhatap olma ya da ev için gerekli alışverişi yaptıkları için toplu ulaşım hizmetlerinden yararlanma gibi örneklendirilebilir. Gün içerisinde bir şekilde bu hizmetlerin en yakın kullanıcısı olarak kadınlar göze çarpmaktadır.

Belediyelerin açtığı meslek edindirme kurslarına kadınların talepleri yoğundur. Aynı zamanda kadınlar herhangi bir aile içi şiddet durumu ile karşı karşıya kaldığında belediyelerin bünyesinde bulunan kadın sığınma evlerine başvurabilirler. Yine bu da doğrudan kadınları ilgilendiren çok kritik bir hizmettir. Belediyeler danışma, psikolojik ve hukuksal destek birimleri, acil kriz hatları kurulmasında, şiddet uygulayıcısı erkeklerin rehabilitasyonu ve eğitiminde sorumluluk üstlenebilir ya da bu tür etkinliklerde bulunan kadın örgütlerine destek olabilir (Alkan, 2006). Çalışan kadınlar için kentsel yaşam içinde belki de en önemli hizmet bedelsiz kreş hizmeti olacaktır. Burada önemli olan bu hizmetin bedelsiz veya ucuz olmasıdır. Çünkü kadınlar aksi bir durumda işini bırakıp çocuğuna bakmak durumunda kalacaktır. Hatta bu hizmetin hiç sunulmamış olması da kadınlar için oldukça büyük bir sorun demektir. Bu hizmet boşluğu da yine kadınlarca doldurulmaktadır ancak eve gelen bakıcı konusunda yaşanan yüksek ücret taleplerini karşılayamama durumu da kadının ücretli işgücüne katılımını olumsuz yönde etkileyecektir. Bunun sonucunda kadın kendi çocuğuna kendisi bakmak durumunda kalacaktır. Bir diğer önemli hizmet ise yaşanan mahallede veya beldede yeterli nitelikte sağlık hizmetine erişimin olmasıdır. Bu da kadınları doğrudan etkileyen önemli bir hizmettir. Özellikle çocuk ve yaşlı bakımından sorumlu olan kadınlar kimi zaman bu hizmetlere ulaşmada sıkıntılar yaşamaktadır. Özellikle belediyelerin doğrudan evlere yaşlıların rutin sağlık kontrolleri için sağlayacağı bir sağlık hizmeti günlük hayatta ev içinde birçok sorumluluk altında ezilen kadınlar için de kolaylaştırıcı olacaktır.

Kadınlara yönelik sunulacak kamu hizmetlerinde yöneticiler sıkça eşitlik ilkesinden yola çıkılarak herhangi bir ayırım gözetmeden hizmetlerin planladığını belirtirler. Ancak, ayırım ve eşitsizlik; politik, ekonomik, toplumsal, kültürel ve medeni alanlarda zaten mevcuttur. Bu eşitsizlikleri ortadan kaldırabilmek için bir takım hususi önlemlerin alınması gerekmektedir. Kadınların yerel politikada temsilcileri kadınların gereksinimlerini ve farklılıklarını dikkate alan politikaların uygulanabilmesi ve gerekli önlemlerin alınabilmesi açısından önemlidir (Mazlum, 2008). Bu sayede kadınlara özel çeşitli hizmetlerin planlanması ve uygulanması sağlanabilecektir. Bu önlemlerle birlikte kadınların var olan

yaşamları kolaylaştıracak hatta değişimin de öncüsü olunacaktır. Temelde kadınların toplum içindeki eşitsiz rollerini belirleyen ataerkil aile yapısından gelen cinsiyetçi işbölümünün neden olduğu problemlerde kadınların bir nebze olsun hayatını kolaylaştırmak ve çözüm sağlamak önemli bir adım olacaktır. Yapısal sorunların çözümünde belki de kadınların güçlenmeleri ve karşı karşıya oldukları baskı ve ezilmenin önüne geçmede onların bilinçlendirilmesine yönelik yapılacak bir faaliyet stratejik anlamda fayda sağlayabilir. Belediyelerin çoğunlukla kendi taleplerini söylemeye çekinen kadınların sesini açığa çıkarabilmek için çaba göstermesi gerekir. Örneğin, kadınların ihtiyaçlarını ve isteklerini söylemelerini beklemeden bunları ortaya çıkarmak için kadınların bir araya getirildiği bir merkezde oluşturulacak küçük tartışma grupları ile bu talepler açığa çıkarılabilir (Alkan, 2006). Bunun yanında kadınların güçsüzlüklerinin temelinde yatan şey ekonomik koşullardır. Kadınların özellikle kentlerdeki iş imkanlarının azlığı, kadınlar için özel mesleki eğitim programlarının yaygınlaşmaması, kredi gibi desteklere ulaşmanın zorluğu, evde bir şeyler üreten kadınlara pazarlama olanaklarının sağlanmaması gibi nedenlerle ekonomik anlamda tamamen bağımlı bir pozisyona düşmektedirler (Alkan, 2006). Belediyeler de tam bu noktada devreye girmektedir. Kadınların mesleki eğitim ve beceri kazanmaları için kurslar açarak, evde üretim yapan kadınlar için belediye aracılığıyla pazarlama yapacakları mekân tahsis ederek, iş arayan kadınlar için bu süreçte neler hakkında bilgi sahibi olması gerektiği ile ilgili gerekli desteği sağlayarak faydalı olabilirler (Alkan, 2006). Aslında belediye bünyesinde kurulacak kadın merkezleri kadınların bir araya gelerek dayanışma içerisinde, karşılaştıkları sorunlara karşı ortak mücadele stratejileri geliştirmelerine de yardımcı olacaktır. Bu merkezlerin bünyesinde düzenlenecek satış etkinlikleri ile kadınların kendi üretimlerini satıp gelir elde imkanları da olabilecektir. Merkez bünyesinde uygulanacak mesleki eğitim programları ile kadınların meslek edinmeleri sağlanacak böylece kadınlar işgücüne katılabilecektir. Ayrıca AB fonları ile sağlanacak bütçe ile belediye bünyesinde yoksulluk sebebiyle okula gidemeyen kız çocuklarının eğitim masrafları karşılanabilir. Bu sayede gelecekte belki de annelerinin yaşadıkları sıkıntılarla karşı karşıya kalmalarının önüne geçilebilecektir.

Kent içi güvenlik ise başlı başına kadınların hayatını etkileyen önemli bir konu başlığıdır. Kadınların kentteki yaşamlarında kendilerini güvende hissetmeleri onların birçok açıdan kendilerini gerçekleştirmeleri üzerinde de etkili olmaktadır. Kadınlar, zaman ve mekân kendileri için uygun olmadığında çoğunlukla kendilerini güvende hissetmezler. Bu da onların kamusal alandaki varlıklarına doğrudan etki eder. Her bireyin kentteki tüm imkanlardan yararlanma ve kendini istediği saatte istediği yerde güvende hissetmeye hakkı vardır. Kadınların çoğunlukla ekonomik seviyesinin düşük olmasının da sebep olduğu bireysel araç kullanımlarının azlığı da kadınların kent içi ulaşımına ne kadar ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Bu hizmetin ise geç saatlere kadar kadınlar için ucuz ve kolay ulaşılabilir olması gerekmektedir. Kadınlar aksi bir durumda kendileri için en güvenli gördükleri mekân olan ev içine hapsedilmektedirler.

Ülkemizde bütün belediyelerde kanunda belirtildiği şekilde, duyulan ihtiyaçlar doğrultusunda farklı amaçlara hizmet eden müdürlükler kurulmaktadır. Belediye içindeki müdürlerde çoğunlukla toplumsal cinsiyet eşitliği doğrultusunda hizmet politikaları planlanmadığı görülmektedir. Hatta kadınlara yönelik hizmetler belediye bünyesinde diğer müdürlüklere göre önemsiz veya ikincil görülen kültür ve sosyal işler müdürlüğünün göreviymiş gibi görülmektedir. Bu da kadınların ihtiyaçlarını ikincil yapmakta ve değersizleştirmektedir. Aslında bütün müdürlüklerin hizmet ve politika anlayışları yeniden değerlendirilerek kadınların ihtiyaçları ve sorunları dikkate alınıp zorunlu yapısal değişikliklerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğini merkezine alan yeni bir belediye yapılanması için son yıllarda Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)'nin işbirliğinde SIDA (İsveç Uluslararası Kalkınma ve İşbirliği Ajansı) mali katkılarıyla 12 ilde yürütülen KADIN DOSTU KENTLER PROJESİ kapsamında Yerel Hizmetler ve Katılım alanlarında kadın-erkek fırsat eşitliğinin sağlanması için yerel eşitlik mekanizmaları kurulmuştur (BM, 2019). 2006 yılında başlayan proje 2010 yılında ilk aşamasını tamamlamış ve 2011 yılı Nisan ayında ikinci aşaması başlamıştır. Projenin genel amacı kadın odaklı STK'ları, taban örgütleri, ulusal ve yerel düzeydeki devlet kurumları ile yapılacak yerel çalışmalar neticesinde, yerel yönetim planlama süreçlerine cinsiyet eşitliğinin dahil edilmesiyle, kadın

dostu kentlerin oluşabileceği bir ortamın geliştirilmesidir (BM, 2019). Projede belediyeleri ilgilendiren önemli yenilik ise Belediye Meclisi ve İl Genel Meclisi bünyesinde kurulan Eşitlik Komisyonları ve Eşitlik Birimleridir. Eşitlik Komisyonları, Belediye hizmetlerinde kadın-erkek eşitliğinin sağlanması konusunda meclise teklif getirmek, tavsiyede bulunmak, eşitliği sağlayacak kararların alınmasına yönelik girişimlerde bulunmak, teklif ve önerileri toplumsal cinsiyet perspektifi ile gözden geçirmek üzere kurulmuştur (BM, 2019). Belediye Eşitlik Birimi ise Yerel Eşitlik Eylem Planı çerçevesinde Belediyenin ilgili birimleri ile birlikte Belediye Eşitlik Planı'nı hazırlayacak, bu plan ışığında kadınların sorunlarına ve gereksinimlerine yönelik hizmet modelleri geliştirecek, ihtiyaçlar ile ilgili araştırma ve değerlendirme yapacak, belediye ile yerel kurumlar, yerel meclisler ve kadın örgütleri arasında işbirliği sağlayacak birimdir (BM, 2019). Proje ilk olarak İzmir, Nevşehir, Kars, Şanlıurfa ve Trabzon illerinde uygulamaya başlamış, ikinci etapta ise Adıyaman, Antalya, Bursa, Gaziantep, Malatya, Mardin ve Samsun illerinin de katılımıyla genişletilmiştir (BM, 2019). Böyle bir projenin düşünülüp uygulamaya geçirilmesi Belediyeler bünyesinde oldukça önemlidir. Belediyelerde çoğunlukla erkeklerin hakimiyetleri altında bulunan yönetici pozisyonlarında, kadınların hem nicel hem nitel açıdan varlık göstermeleri için destekleyici olmaktadır. Aynı zamanda kentte yaşayan kadınları düşünen kararların alınmasında da etkili olacaktır. Proje kapsamı dışında kalan iller de kendilerine bu eşitlik mekanizmalarını örnek alarak Belediye bünyesinde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik adımlar atmalıdır. Hatta bir adım öteye giderek Belediye Kanunu'nda yapılabilecek yasal değişikliklerle 81 ilde yer alan belediyelerde Eşitlik Birimlerinin kurulması sağlanabilir. Bu da ancak kadınların birer özne olarak içinde bulunduğu bir siyaset ortamında ve onların geliştirdikleri kadınları güçlendirici politikalarla mümkün olacaktır.

3.2. DÜNYA GENELİNDE KADINLARIN YEREL YÖNETİMLERDE TEMSİLİ

Dünya genelinde birçok farklı ülkede birçok farklı yerel yönetim ve politika anlayışı mevcuttur. Her ülkede yaşanan tarihsel süreçler sonucunda politik kültürler de farklılaşmış bu da farklı yönetim anlayışlarını doğurmuştur. Kadınlar

hangi ülkede olursa olsun politik bir mücadele sonucu belli kazanımlar elde etmişlerdir. Bu, aslında kadınların yerel yönetimlerdeki pozisyonlarını da kolaylıkla elde etmediklerini bizlere göstermektedir.

Bu başlık altında İsveç, Finlandiya, Rusya ve Türkiye olmak üzere seçilmiş dört ülkede, tarihsel süreçler içinde şekillenen toplumsal ve politik kültür ile birlikte ülkelerin yerel yönetim anlayışları ve kadınlara ilişkin güncel politikaları incelenecektir.

3.2.1. İsveç

İsveç Avrupa'da yer alan refah seviyesi oldukça yüksek, toplumsal cinsiyet eşitliğine inanıp bunu yerelde ve ulusal seviyede her alanda uygulamaya çalışan gelişmiş bir ülkedir. Ülkedeki kadınlar bir asırdan az bir zaman önce, Eylül 1921'de ilk defa ulusal seçimlerde oy kullanma haklarını elde etmişlerdir (Local, 2019). İsveç'te demokratikleşme süreci arttıkça, kadınların oy hakkı konusu Liberal ve Sosyal Demokrat partiler için giderek daha önemli hale gelmiştir. Kadınların politik mücadelesinin 19. yüzyılın sonlarında bireysel siyasetçilerden aldığı destek, 20. yüzyılın başlarında, Sosyal Demokratlarla bir çeşit ittifakın parçası olmuştur. Her iki taraf da amaçlarına ulaşmak için diğerinin işbirliğine ihtiyaç duyduklarını kabul etmiştir. İlk seçim sonucunda seçime katılan kadınların yaklaşık yüzde 50'si seçime girmiş ve sonuçta beş kadının - Liberal, Muhafazakâr ve Sosyal Demokrat partileri temsil eden - Riksdag'a girmesiyle sonuçlanmıştır (Local, 2019). 2018 yılında yapılan genel seçimlerde İsveç'in yeni parlamentosu 188 erkek ve 161 kadından oluşmaktadır (Local, 2019).

İsveç kamu yönetiminin büyük kısmı yerel düzeydedir. Yerel otoriteler- belediyeler ve ilçe meclisleri- uzun zamandır sosyal hizmetler veya altyapı ihtiyacını karşılamak gibi ortak çıkarları teşvik etmek için belirli bir bölgedeki insanları bir araya getirme görevini üstlenmiştir. Yerel yönetim faaliyetlerinin yasal çerçevesi Riksdag (İsveç Parlamentosu) tarafından belirlenir ve hükümet, farklı politika alanlarındaki ulusal hedeflerin ilçe düzeyinde ifade edilmesini ilçe düzeyinde çalışan ilçe yönetim kurulları aracılığıyla sağlamaktadır (Sweden,

2019). Yerel yönetimler ve yerel yönetimler terimleri genellikle hem belediyeleri hem de ilçe meclislerini kapsamak için kullanılır. Yerel yönetim faaliyetleri, belediyeler veya il meclisleri tarafından yürütülen faaliyetler olabilir. Mevzuat, belediye meclislerinin belediyelere göre daha geniş bir coğrafi alanı kaplamasına rağmen, belediyeleri ve il meclislerini eşit bir temele yerleştirmektedir.

Belediyelerin temel karar alma hakları, demokratik olarak seçilmiş organlar olan Belediye Meclisleri tarafından kullanılır. Bu organlar belediye ile ilgili tüm önemli kararları alır, bütçeyi kabul eder ve vergi oranını belirler. Meclis, vatandaşlar tarafından doğrudan seçilen ve halka açık bir şekilde toplanması gereken tek yerel yönetim organıdır. Meclis üyeleri, dört yılda bir Riksdag'da yapılan seçimlerle aynı zamanda yapılan genel seçimlerde seçilmektedir (Institute, 2019). Meclisin kendisi, Yerel Yönetim Yasasında belirtilen kurallara dayanarak kaç üyeye sahip olacağına karar verir. Meclis üyeleri ve alternatifleri seçilen temsilciler olarak adlandırılır. Meclisin en önemli görevleri: yürütme komitesinin üyelerini ve alternatiflerini seçme, önemli finansal kararlar almak, yerel idaresinin organizasyonu, çalışma düzenlemeleri ve prosedürleri hakkında karar almak, meclis üyelerinden gelen hareket ve yorumlarla ilgilenmek, yıllık rapor ve denetim raporuna karar vererek yerel otorite faaliyetleri üzerinde kontrolü sağlamak, kamu düzeni ile ilgili konularda yerel yönetmelikler yayınlamak gibi birçok görevi vardır (Popescu, 2010).

Belediyelerin bünyesinde sosyal hizmetler (yaşlılara yönelik hizmetler, engelli insanlara yönelik hizmetler, bireylere ve ailelere yönelik hizmetler), okul öncesi ve zorunlu orta okul eğitimi, planlama ve inşaat konuları, çevrenin ve kamusal sağlığın korunması, çöpleri toplama ve atık yönetimi, su ve kanalizasyon hizmetleri, kurtarma hizmetleri, sivil savunma, kütüphane hizmetleri, ev hizmetleri gibi faaliyetler yürütülmektedir (Popescu, 2010).

İsveç'te yerel yönetimlerin faaliyetlerini önemli kılan şey denetlenebilirlik noktasında oldukça şeffaf ve halka açık bir yönetime sahip olmalarıdır. Her yerel otoritenin en az üç denetçisi vardır (Sandalow, 1971). Meclis tarafından seçilen denetçiler alanlarında uzmanlık sahibi eğitimli kişilerdir. Denetçiler

belediyelerin yıllık alınan kararlar doğrultusunda uyguladıkları hizmetleri incelerler (Sandalow, 1971). Finansal hesapların doğruluğu ve adaletli oluşu aranan en önemli kriterdir. Aynı zamanda bireysel yerel otorite sakinleri, yerel otorite meclisi tarafından alınan kararlar gibi yerel otorite kararlarına itiraz edebilirler (Sandalow, 1971). Kamu otoritesinin kullanılmasına ilişkin kararlar, sosyal yardım hakkı veya planlama izni başvurusu gibi, karardan etkilenen kişilerce temyiz edilebilir.

Kadınların belediyelerdeki pozisyonları incelendiğinde yapılan araştırmalarda beş belediye çalışanından dördünün kadın olduğu görülmüştür (Johansson & Rohdin, 2005). Kadın-erkek eşitliğini iş ve aile hayatlarında özümsemiş ve toplumsal cinsiyet eşitliğini yerleşik bir kültür haline getirmişlerdir. İsveç, feminist bir dış politika izleyen dünyadaki ilk ülkedir. Feminist politika 2014 yılında, dünyadaki sayısız kadının günlük hayatını belirleyen ayrımcılık ve sistematik alt yönetime yanıt olarak başlatılmıştır (Affairs, 2017). Feminist dış politika, dış politika boyunca sistematik bir toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi uygulanmasını gerektirir. Başlangıç noktası olarak toplumsal cinsiyet eşitliğinin başlı başına bir amaç olduğu benimsenmiştir. Bu hedef hükümetin barış, güvenlik ve sürdürülebilir kalkınma gibi diğer genel hedeflerine ulaşmak için de esastır. İsveç'in feminist dış politikası, yapıları değiştirmeyi ve kadınların birer aktör olarak görünürlüğünü arttırmayı amaçlayan dönüştürücü bir gündemi vardır. Tüm yaşamın evrelerinde ve bağlamlarında ayrımcılık ve cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesi hedeflenmektedir. Feminist politika, kadınların farklı yaşam koşullarına, etki seviyelerine ve ihtiyaçlarına sahip oldukları gerçeğini göz önünde bulundurarak kesişimselliğe dayanmaktadır.

İsveç, tüm kadınların hareket özgürlüğünü kısıtlayan her türlü şiddet ve ayrımcılıkla mücadele de dahil olmak üzere, kadınların insan haklarından tam olarak yararlanmasını teşvik etmektedir. Bunun için devlet yönetimi, kadınların tüm seviyelerde ve her alanda karar alma süreçlerine katılımını ve etkilerini teşvik etmekte ve sivil toplum da dahil olmak üzere her seviyedeki kadın temsilcilerle diyalog kurmaktadır. Bütün kadınların, insan haklarından

yararlanmaları için toplumsal cinsiyet eşitliğini ve fırsat eşitliğini teşvik etmek için kaynakların tahsis edilmesini sağlamak için çalışmaktadırlar.

Dış politikada benimsenen feminist bakış açısının, aslında toplum içinde her alanda kadınların desteklenmesi ve güçlendirilmesi için uygulandığı gözlemlenmektedir. Örneğin kadın sağlığı konusuna yatırım yapılmakta, anne ölümlerini azaltmak ve mümkün olan en iyi sağlık hakkını sağlamakla birlikte güvenli ve yasal düşükler için kadınların kürtaja kolay erişimi olması gerektiği benimsenmiştir. Kadınlar ve erkekler, adil çalışma koşulları, sendikalar kurma, şirketleri işletme ve pazarlara erişim sağlama konusunda eşit haklara sahip olmalıdır. Bütün bireyler, aile yaşamını ve kazandıkları geliri birleştirme fırsatına sahip olmalıdır. Ücretsiz ev işleri ve bakım kadınlar ve erkekler arasında eşit olarak paylaşılmalıdır. Tüm bu düşüncelerin temelinde toplumsal cinsiyet eşitliğine olan inanç yatmaktadır.

3.2.2. Finlandiya

İskandinav refah devletleri arasında yer alan Finlandiya, dikkat çeken yerel yönetim yapısı ve toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı yönetim anlayışı ile Avrupa'nın önemli ülkelerinden birisidir. Finlandiya, 1906'da kadınlara tam siyasi haklar veren ilk ülke olmuştur. 100 yıldan uzun bir süredir kadınlar çalışma hayatı ve karar almada aktif rol oynamaktadır. Finlandiya, kadınlar için eşit bir toplum yaratmada dünya liderliğini çekmektedir. Bütün çalışanların %49'u kadındır. Kabaca Finlandiya'daki tüm girişimcilerin üçte biri kadındır. Bu, diğer AB ülkeleriyle karşılaştırıldığında önemli bir rakamdır. Finlandiya Dış Servisi'nde büyükelçilerin yaklaşık %45'i kadın, 560 diplomatının %50'sinden fazlası kadındır (Finland C. a., 2018). Finlandiya'daki Parlamento üyelerinin %42'si kadındır. 2015 yılında yapılan son seçimlere göre Finlandiya Parlamentosu 117 erkek ve 83 kadından oluşmaktadır. 2017 yılında yapılan belediye seçimlerinde ise ülke genelinde; bölge yönetimine 12 kadın-92 erkek, belediye yönetimine ise 53 kadın-150 erkek seçilmiştir (Finland C. a., 2018). Ulusal seçimlerdeki sonuçlarla yerel seçim sonuçları karşılaştırıldığında yerelde aslında kadınların erkeklere oranla eksikliği göze çarpmaktadır.

Finlandiya üniter bir devlet olmasına karşın yerel yönetimlere çok geniş bir yetki vermiştir. 2 özerk bölgeye sahip ülkede, yerel yönetimlere önemli görevler düşmektedir. Ülkede yaşayan bireylerin rızası, özgür iradeleri çerçevesinde aldıkları kararlar ulusal ve yerel yönetim organlarınca uygulanmaktadır. Bölge yönetimleri ve belediye yönetimleri olarak ikiye ayrılmış bir yerel yönetim sistemi vardır. İki yönetimde de yer alan kişiler ülkede yapılan seçimler sonucu belirlenir. Bölge yönetimleri, bölgesel kalkınmayla ilgili politika üretimi, AB ve komşu ülkelerle uluslararası yerel yönetim iş birliği, bölgenin fiziki, ekonomik ve sosyal planlarının yapılması ile ulusal ölçekte bölgeler arası entegrasyondan sorumludur (Turan, 2018, s. 92). Belediye yönetimi ise belediye meclisi, belediye yürütme kurulu, belediye başkanı ve belediye komitelerinden oluşmaktadır. Belediye meclisi karar alma organı olarak bizzat seçmenler tarafından seçilir. Görevleri arasında belediye bütçesini onaylama, borçlanma, mali denetimler sonucu sunulan raporları görüşüp karara bağlama ve vergileri belirleme yer almaktadır. Belediye yürütme kurulu ise meclis tarafından oluşturulur ve finansal yönetimden sorumludur. Belediye başkanı ise meclis tarafından atanmaktadır. Belediyede yer alan en üst kademeli memurdur. İdarenin, mali yönetimin ve belediyenin başıdır. Aslında dikkati çeken farklılık direkt olarak halk tarafından seçilmiyor oluşudur. Belediye komiteleri ise belediye işlerini yürütmek için belediye meclisi tarafından oluşturulur. Sosyal ve sağlık hizmetleri, eğitim ve kültürel hizmetler ile altyapı hizmetlerinden oluşmaktadır. Bu komiteler zorunlu olmamakla birlikte yerleşmiş içtihat gereği belediyelerde varlığını sürdürmektedir. Bunun yanında yasalarca zorunlu olarak kurulmuş denetim komitesi mevcuttur. Bu komiteler belediyelerin mali performansını değerlendirmektedir.

Finlandiya'da Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartını da kabul etmiş ve Anayasa ile yerinden yönetim hakkı, kutsal bir hak olarak kabul edilmiştir (Özservet, 2019). Belediye meclisleri oldukça katılımcı ve her vatandaş kapsayacak derecede açık işlemektedir. Örneğin, yabancı vatandaşlar, eğer bir Finlandiya beldesinde seçim yılından geriye doğru en az iki yıl ikamet etmişlerse, seçimde oy verme ve aday olma haklarına sahiptirler (Güney, 2019).

Finlandiya’da diğ er Avrupa ÷lkelerindeki yerel yönetimlere göre en önemli fark yaratan konu eğitim noktasında ulusal yönetimden ziyade, belediyelerin yönetimi altında işleyen bir sistem mevcuttur. Üniversiteler haricinde tüm okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise düzeyindeki eğitim belediyelerin denetimi altında yürüt÷lmektedir. Finlandiya’da okullar gibi okul servisi, yemekleri ve tüm okul kırtasiye, ders ve yardımcı kitaplar ücretsiz hizmete sunulmakta ve hepsi yerel yönetimlerin eğitim bütçesinden karşılanmaktadır (Özservet, 2019). Yerel yönetimin bu denli eğitim sistemi içindeki yakın ve kolay yardım edebilen yapısı sayesinde sistem, çeşitli bürokratik süreçlere takılmadan ilerleyebilmektedir. Burada kastedilen şey merkezi yönetimin uzun sürelerde alıp uygulayacağı kararların yerelde belediyeler aracılığıyla yerinden ve hızlı bir şekilde uygulanmasının eğitim sisteminde yarattığı avantajlı durumdur. Bununla birlikte Finlandiya’da okul öncesi eğitim çerçevesinde faaliyet gösteren kreşlerin 0-6 yaş grubu çocuklara ve ailelerine sağladığı ücretsiz ve herkese açık hizmet anlayışı kadınların özellikle doğum sonrası hızlı bir şekilde çalışma hayatına dönmelerini de kolaylaştırmaktadır. Bu sayede kadınların aile içerisindeki sorumlulukları noktasında üzerine düşen bir görev olarak gör÷len çocuk bakımının bir zorunluluk olmaktan çıkmasını sağlamışlardır.

Finlandiyalılar cinsiyet eşitliğini kalkınma ve ekonomik ilerlemenin temel taşı olarak görmekte ve BM Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Varlığının ve Kadınların Güçlendirilmesinin önemli destekçisi olmuşlardır. Politik alanda, Finlandiya’daki kadınlar baskı altında siyasi kararların alındığını anladıklarında daha şeffaf tartışmalar için savaşımlardır. Bunun için kadın Parlamento üyeleri için destek ağları oluşturulmuştur. Kadın Milletvekilleri Ağı 1991’den beri faaliyet göstermektedir (Finland P. o., 2019). Tüm kadın milletvekilleri, siyasi üyeliğe bakılmaksızın, ağa dahildir ve genellikle erkeklerin egemen olduğu “mali komiteler” de dahil olmak üzere, parlamentodaki iktidardaki pozisyonlarda daha fazla kadının başarıyla lobi yapılması için yetkilendirilmişlerdir (Finland P. o., 2019).

2017 yılında Finlandiya Milletvekili Saara Sofia Siren feminizm üzerine bir meclis grubu kurmuştur (Palmieri, 2019). Grubun ilk toplantısına katılan kadın

ve erkek milletvekillerinin sayısı oldukça şaşırtıcı olmuştur. Siyasi yelpazenin dört bir yanından gelen milletvekilleri rekor katılım sağlamışlardır. Grup, Finlandiya toplumunda ve Parlamentoda eşitlik, ayrımcılık ve kısıtlayıcı cinsiyet normlarına karşı çalışmaktadır (Palmieri, 2019). Bu hem kadınlar hem de erkekler için geçerlidir. Yönetimdeki yerleşik anlayış incelendiğinde Finlandiya'dan öğrenilebilecek çok şey olduğu düşünülmektedir. Ülke, toplumsal cinsiyet eşitliğinin kalkınma ve refahın merkezi olduğunu benimsemiş bunun yanında kadınların siyasal iktidardaki en yüksek pozisyonlara alınmasını normalleştirmiştir.

3.2.3. Rusya

Rusya, uzun yıllar boyunca çeşitli sosyoekonomik, siyasal ve yönetsel değişiklikler yaşamış, oldukça geniş coğrafyası ve etnik toplulukları ile tüm dünyada varlığını ve gücünü hissettiren önemli bir devlettir. Rusya'da kadınlar siyasal ve sosyal reformlar için uzun yıllar mücadele etmişlerdir. Ülkede güçlü bir sivil toplum desteği ile birlikte 1917 devrimi sonrasında kadınlar oy haklarını elde etmişlerdir. Toplum yapısı incelendiğinde, toplumsal cinsiyet klişeleri Rusya toplumunda yaygındır. Rusya Federasyonu resmi eşitlik politikasını benimsemiş olsa da Rus makamları kadınlarla erkekler arasında gerçek eşitlik sağlayacak koşulları yaratmada yetersiz kalmaktadır. Rusya Anayasası hiçbir ayrımcılık tanımı içermemektedir bununla birlikte cinsiyet temelinde ayrımcılığı da kesinlikle yasaklamamışlardır. Ayrıca, Anayasa, ayrımcılığı önlemek için etkili bir araç değildir. Devlet, cinsiyet eşitliği konularına sadece asgari düzeyde önem vermektedir. Ülkede 2016 yılında yapılan genel seçimlerin sonuçlarına göre Parlamento Alt Meclis'inde 450 milletvekilinde 71'i kadın (%15,8), Senato'da ise 170 milletvekilinden 31'i kadın (%18,2) olmuştur (Inter-Parliamentary Union, 2018). Oranlar incelendiğinde kadınların temsili anlamında oldukça yetersiz olduğu gözler önündedir.

Rusya'da idari yapı ve yerel yönetimler incelendiğinde federe bir yönetim anlayışı olduğu gözlemlenmektedir. Ülke 85 idari birimden oluşmaktadır. Bu birimler, merkeze bağlıdır ve kendi yasaları, yasama, yürütme ve yargı organları vardır. Rusya'da yerel yönetimlerin ilk aşamadaki örgütlenişi federe birimlerdir.

Yerel yönetim anlayışının ikinci aşamasını ise “Rayon”lar oluşturmaktadır. Genel olarak Rayonlar, bağlı federe birimlerin kendi bünyeleri içinde oluşturulan, yerel anayasalarda ya da örgüt yasalarında belirtilen görev ve yetkileri yerine getiren örgütlenmelerdir (Akhundova, 2014, s. 47). Rusya’da belediyeler nüfusu belli büyüklüğe ulaşmış beldelerden oluşturulmuş yönetim birimleridir. Belediyelerin yapısı ve işleyişi ile ilgili kesin kurallar yoktur. Genel kabul gören anlayışa göre meclis ve başkan olarak ikili bir yapıları vardır. Belediye meclisi ve Belediye Başkanı halk tarafından 4-6 yıllığına seçilmektedir. Belediye başkanı yürütme görevini yerine getirmektedir. Belediye meclislerinin üye sayısı bölge nüfusuna göre değişmektedir. Her belediyenin kendisine ait bir iç tüzüğü vardır. Tüzüklerin içerikleri ortalama yerel hizmetlerin yerinden yürütülmesi, ekonomik ve sosyal kalkınma faaliyetleri ekseninde şekillenmektedir (Akhundova, 2014, s. 48).

Rusya’da hükümet, kadının öncelikli rolünün çocuk yetiştirme alanında olduğu klişeleşmiş fikirleri desteklemektedir. Resmi politikanın aile gelişimine yönelik olduğu iddia edilse de birçok kadın devletin, kadınları bebek sahibi olma konusunda motive eden gerekli koşullar yaratmadığını bildirmektedir (Savenko, 2019). Erişilebilir ucuz veya ücretsiz çocuk kurumları her yerde kapatılmakta ve ticarileştirilmektedir. Köylerde sağlık için devlet finansmanının azalması özellikle dikkat çekmektedir ve bunun sonucunda özel tıbbi kurumlar kapatılmakta ve jinekolog ve doğum uzmanı gibi doktorların eksikliği yaşanmaktadır (Savenko, 2019). Ayrıca, devlet tarafından ödenen annelere ödenek, mevcut ekonomik koşullarda kesinlikle yetersizdir. Ülkede 2011 yılında kürtaj erişimini önemli ölçüde sınırlamayı amaçlayan, Sağlık Koruma Yasası’ndaki değişiklikler hakkında bir tartışma yaşanmıştır (Savenko, 2019). Bu, bazı feminist örgütlerin internette bir kampanya yürütmesine ve hatta sokaklara götürmesine neden olmuştur. Nihayetinde kadınların tepkisi sonuç vermiş ve kürtajın kısıtlanmasını öneren yasa reddedilmiştir.

Ülkede kadınların büyük çoğunluğunun yerleşmiş ataerkil kültür karşısında henüz yeterli farkındalığa ulaşmadığı gözlemlenmektedir. Yaşadıkları cinsiyet eşitsizliklerinin, devlet ile birlikte aile içi eşleri ve akrabaları ile oluşturdukları

eşitsiz ilişkilerden doğduğunu anlamaları ve sorunsallaştırmaları henüz mümkün olmamıştır. Ülkede devlete güvenmeyen ve ona güvenmek istemeyen genç şehir kadınları, yine de kabul edilebilir bir ev-annelik dengesini sağlamaya çalışırken devletin sosyal politikalarına hala itiraz etmemektedirler (Savenko, 2019).

Siyasi temsile ilişkin toplumsal cinsiyet nötr bir yaklaşım, cinsiyet ayrımcılığı uygulamalarındaki artıştan ve Rus kadınlarının azalan sosyoekonomik statüsünden sorumlu olan sosyopolitik süreçlerin tümü kadınların ülkedeki siyasi gücü ve varlığına etki etmektedir. Kadınların ülkede neredeyse iktidara erişimi yoktur. Her bir kurumu ya da hükümetin kolunu ayrı ayrı incelersek, toplumsal cinsiyet dağılımı, hükümetin seviyesi ne kadar yüksekse, o kadar az kadın olduğu bir “piramit” yaratır. Kadın sayısı, hükümetin her bir dalındaki federal ve bölgesel düzeylerde yaklaşık olarak aynıdır. Ülkede liderlik görevlerine uygun kadın sıkıntısı yoktur. Ancak devlet kurumlarındaki yönetsel pozisyonlarda kadınların üstünlüğü ile üst düzey karar alma pozisyonlarındaki düşük sayıları incelendiğinde geçmişten bu yana devam eden ayrımcı bir uygulama olduğu görülmektedir. Bu durum, karar almada erkek egemenliğini en üst düzeyde tutmaya yönlendirilen hükümet politikasını yansıtmaktadır.

3.2.4. Türkiye

Ülkemizde kadınlar geçmişten günümüze, toplumsal hayatta ve politikada varlık gösterebilmek için uzun yıllar mücadele etmişlerdir. Bu mücadele kamusal ve özel alan ikilemi içerisinde bırakılan kadınlar için oldukça güç olsa da kadınlar politik ve sosyal haklarını gösterdikleri üstün dayanışma sonucu elde etmişlerdir. Türkiye’de kadınlar ilk olarak 1930 yılında yerel seçimlerde oy hakkı kazanmışlardır. 1933’te Köy Kanunu’nda muhtar seçme ve köy heyetine katılma; 1934’te ise, milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır (Çakır, 2013a).

Günümüzde, 2018 genel seçimleri sonrası parlamentoda kadın temsil oranı %17,4’dir. 2019 yılı mart ayında yapılan yerel seçimler öncesinde adaylardan 7611’i erkek 652’si kadın olmakla birlikte adayların cinsiyet dağılımına

bakıldığında kadın adaylar %7,9 gibi bir rakamda kalmaktadır (Kepenek, 2019). Seçim sonuçlandıktan sonra ortaya çıkan rakamlara bakıldığında 81 ilin yalnızca 4'ünde kadın büyükşehir belediye başkanı seçilebilmiştir (AA, 2019). Yerel yönetimler açısından kadınların temsili ve varlığı noktasında oldukça üzücü ve yetersiz bir tablo ile karşılaşılmaktadır. Partilerin aday gösterme süreçlerinde kadın adayları görmezden gelmesi, aday gösterse bile kadınların seçilme şansı düşük olan yerlerden aday gösterilmesi bu kadar kötü bir sonucun ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Ülkemizde yerel yönetimler incelendiğinde, Anayasa ve ilgili yasalar çerçevesinde tanımlanan görev ve sorumluluklar doğrultusunda, yerel yönetimlerce politikalar üretilip uygulandığı bilinmektedir. Yerel yönetimlerin kadınların gereksinimleri ve ihtiyaçları doğrultusunda uygulayacağı politikalar oldukça önemlidir. Kadınların da kamusal yaşama dahil olması, toplumsal hayatta kendini rahatça ifade edebilmesi ve özellikle ihtiyaçlarına uygun bir kentsel çevrenin oluşması sürecinde yerel yönetimlerde söz sahibi olması gerekmektedir. Kadınlar günlük yaşam çevrelerinde birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Cinsel taciz, şiddet, kadınların kendilerini kentsel alanda güvende hissetmemeleri, kentsel ulaşım, çalışma yerlerinde karşılaşılan sorunlar, kentsel yoksulluk, kreş hizmetlerinin eksikliği veya ulaşılabılır olmayışı, kültürel faaliyetlere erişebilme gibi çeşitli sorunlar sıralanabilir. Bu sorunların çözümünde kadınların planlama sürecine katılması, yerel hizmetlerin uygulanmasında pozitif ayrımcılık, kadınların ihtiyaçlarına yönelik özel düzenlemelerin yapılması ve kadın örgütleriyle işbirliği için çabalar gösterilmektedir.

Türkiye'de her belediyede uygulanmasa da çoğunlukla kadınlar için yapılan hizmetler sınıflandırıldığında yoğunluklu olarak kadın sığınma evleri, kadın merkezleri, kişisel destek programları, hasta ve yakınlarını barındırma evleri, evde bakım hizmetleri, kadın hastalıklarının sağlık taraması ve kentsel hizmetlerden oluşan çeşitli uygulamalar göze çarpmaktadır. Bu hizmetler çoğunlukla kadınların temel ve birincil ihtiyaçları gözetilerek belediyeler tarafından kendi stratejik planları çerçevesinde oluşturulmaktadır. Bu süreçte

belediyelerin bulunduğu bölgede yaşayan halkın sorunlarını ve ihtiyaçlarını görebilmesi ve ona göre hareket alması ciddi önem arz etmektedir. Bu noktada ülkemizde kent yaşamında, kent vizyonunun geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmek için kent konseyleri kurulmuştur (Özen, Bahtiyar, & Şaşmaz, 2015). Kent konseyi üyeleri arasında yer alan sivil toplum örgütleri, meslek kuruluşları, dernekler, sendikalar, kadın örgütlerinin temsilcileri sayesinde bu grupların birinci ağızdan talepleri dile getirilebilmektedir. Öte yandan kent konseylerinin oluşumunda cinsler arası denge dikkate alınmalı, yerel kadın örgütlerinin kent konseylerine katılımları desteklenmeli, örgütlerin kent konseyindeki rolü açıkça belirlenmeli, kent konseyinde yer alan kadın örgütleri temsilcileri ile yerel meclisler arasında sürekli bir iletişim sağlanmalıdır (AREM, 2008).

Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda Türkiye 2000'li yıllardan itibaren Avrupa Birliği standartlarına uyum sağlamak için birçok yasal düzenlemeye gitmiştir. 2002 yılında yürürlüğe giren Medeni Kanun ile birlikte aile içinde mal paylaşımında yenilikler, aileyi temsilde eşitlik, minimum evlenme yaşı durumunda kadın ve erkeğin eşit olduğu ilkeleri kabul görmüştür. Bunun yanında 2003 yılında yürürlüğe giren CEDAW Sözleşmesi ile 2004 yılında Anayasa'nın 10. Maddesine yapılan bir ekle, devlet cinsiyete dayalı bir ayırım yapmamanın ötesinde kadınla erkeğin her alanda eşit haklara, eşit olanaklara kavuşması için düzenlemeler yapmak, gerekli tedbirleri almakla yükümlü kılınmıştır (AREM, 2008). Ülkemizde mevcut durum incelendiğinde toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda kadınların elde ettiği kazanımlar oldukça önemlidir. Özellikle ailenin toplumun merkezinde yer aldığı ataerkil Türk toplumunda kadının aile içinde güçlü kılınması için birçok yasal düzenleme yapılmıştır. Bu kazanımlar, kadın dernekleri ve sivil toplum örgütlerinin yoğun baskısı, desteği ve mücadelesi sonucu elde edilmiştir. Ancak son yıllarda elde edilen kazanımların kaybedilmesi tehlikesi ile karşı karşıya kalınmıştır. Özellikle iktidarın uyguladığı baskıcı, zorlayıcı ve eşitlik karşıtı politikalar en doğal

haklardan birisi olan gösteri ve toplantı düzenleme hakkının bile kadınların elinden alınmasına sebep olmuştur.

Ülkemizde kadınlar her alanda yoğun bir mücadele vermek durumundadır. İstihdamda kadınların yönetici pozisyonlarda ve karar alma noktalarında daha az olduğunu, siyasette parti içi demokrasi ilkesi gereği kadın kotalarının uygulanması gerektiği noktada bu kotaların görmezden gelindiği, aile içi dinamiklerde erkeğin kadınlar üzerinde oluşturduğu iktidarı daima kadınlar önünde engeller oluşturmaktadır. Bu kadar zorluğun ve engelin yanında devletin de kadınlar üzerinde uyguladığı tamamen eşitsizlik üzerine kurulu “kadını yok sayan” her türlü eylem kadınlar için yeni bir mücadele cephesi açmaktadır. Mevcut durumda yapılması gereken kadın dernekleri, her türlü sivil toplum örgütü ve siyasi partilerin bir araya gelerek kadınların elde ettiği kazanımların korunması için her koldan mücadele ve dayanışma göstermesidir.

4. BÖLÜM : TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLERDE KADINLARIN TEMSİLİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Ülkemizde kadınların yerel yönetimlerde temsiline etki eden faktörler siyasi partilerin politikaları ile devlet politikaları üzerinden yapılacak ikili bir ayırım ile incelenecektir. Devlet politikaları, rızaya dayalı hegemonya ve bilgi iktidar ekseninde şekillenen kadın üzerinden incelenip nihai olarak feminist politika ile yeni bir devlet politikasının oluşturulması hedeflenmektedir.

4.1. SİYASİ PARTİLERİN POLİTİKALARI

Siyasi partiler, belirli amaçlar ve ortak çıkarlar doğrultusunda bir araya gelen bireylerin, ürettikleri stratejiler ve politikalar ile siyasi alanda varlığını sürdüren özerk gruplar olarak tanımlanabilir. Siyasi parti, programını uygulamak ve üyelerini iktidara getirmek amacıyla hükümetin kontrolünü sağlamaya yönelik faaliyet gösterir. Günümüz demokratik sistemlerinde, siyasi partilerin en önemli işlevi bireyler ile hükümet arasında bağ kurmaktır. Ancak dünyada ve ülkemizde siyasi partilerin politikaları incelendiğinde cinsiyetçi ideolojinin taşıyıcısı ve hatta kurumsal düzeyde en üst üreticisi ve uygulayıcısı olduğu görülmektedir (Çakır, 2013a).

Siyasi partilerin kadınların siyaset içindeki varlıkları ve temsilleri noktasında takındıkları tutum, kadınların bu alandaki gücünü doğrudan etkilemektedir. Kadınlar ilk olarak siyasi partiler içindeki alanlarda yer edinerek kendilerini politik hayata bir şekilde dahil etmeye çalışırlar. Parti içinde var olan politik söylemlerin şekillenmesinde kadınların da söz hakkına sahip olması gerekmektedir. Bu aynı zamanda parti içinde tek sesli bir söylemin de oluşmasının önüne geçecektir. Ancak ülkemizdeki partilerin teşkilat yapısı ve örgütleri incelendiğinde kadınların çoğunlukla ikinci planda olduğu veyahut görmezden gelindiği düşünülmektedir.

Kadınlar çoğu siyasi partide erkekler gibi seçmen ve üye olarak tam ve eşit bir birey gibi görülmemektedir. Bu da cinsiyet eşitliğinin partilerin temel bir değeri olarak benimsenmemesinden kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda kadınların sorunları sadece annelik ile sınırlandırılmış ve buna yönelik söylemler

üretmiştir. Kadınların siyasete dahil edilmesi için somut hedefler belirlenmede yetersiz kalınmış, kota uygulamaları ile parti içinde çeşitli düzenlemeler yapılsa da nihai olarak aday belirleme sürecinde var olan kota bile görmezden gelinmiştir. Kadınların seçimle iş başına gelen parti içi kurullarda oldukça az olmasının yanında parti karar organlarında da kadınlar sayıca yetersizdir. Parti programları incelendiğinde cinsiyetçiliğin yarattığı problemlerin görünür kılınmadığı, kadınların temsilini artırmaya yönelik stratejiler üzerinde çalışılmadığı, kadınların parti içinde ve kamuoyu önünde kadın erkek eşitliği ile ilgili konularda özgürce konuşmaları için teşvik edilmediği gözlemlenmektedir (Çakır, 2013a). Seçimlerde ise toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları hiçbir zaman öncelikli bir konu olarak görülmezken kadınların talepleri parti politikalarında oldukça az yer bulmaktadır. Kadınlar için üretilen politikalarda daha çok annelik sorumlulukları gereği oluşan ihtiyaçları göz önünde bulundurulmaktadır. Kadınları birey olarak görmek yerine çocuk ve aile sorumlulukları üzerinden değerlendiren bir anlayış söz konusudur. Partilerin çoğunluğunda kadın kolları bulunmakla birlikte özünde toplumsal cinsiyet eşitliği için çalışıp çalışmadığı ise tartışmalıdır. Partilerin kadın örgütleri ile kurdukları bağ ise oldukça zayıf olmakla birlikte bu bağ ideolojik düzlemde çıkarların kesiştiği noktalarda kurulabilmektedir. Partilerde etkin söylemlere sahip kadınların ise kadın hareketi ile ilişkisi ve feminist bilince sahip olup olmadığı sorgulandığında yine söylemlerden yola çıkarak bu ilişkinin pek kurulamadığı görülmektedir.

Türkiye'deki siyasi partilerde genel olarak söylemlerin oluşmasında lider belirleyiciliği ön plandadır. Demokratik olmayan bu tutum partilerin çoğunluğunda hakimdir. Kadın erkek eşitliği partilerde fırsat eşitliği temelinde değerlendirilmektedir. Kadınlar partilerin sosyal politikaları ile aile ve çocuk başlığında kendilerine yer bulmaktadır. Kadın kolları ise partilerde kadınların bir araya gelip sosyal yardımlaşma ve çeşitli kültürel faaliyetlerin düzenlendiği bir kol olarak görülmektedir. Kadınların sorunlarının nasıl çözüleceği ve kadınların siyasetteki temsilinin nasıl artırılacağı sorusuna çözüm aramak isteyen kadınlara partilerde nasıl bir yöntem izleyeceği konusunda yardım edilmemektedir.

Partilerin tüzükleri incelendiğinde kadının sesi oldukça az duyulmaktadır. Partiler kadın erkek eşitliğinin sağlanması gerekmektedir tarzında bir ilke benimsese de bu sadece söylemde varlığını sürdürmektedir. İş pratiğe döküldüğünde, parti içi yönetici pozisyonlar incelendiğinde kadınların nerdeyse yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Bu noktada partiler göstermelik olarak eşitliğe dair ilkeleri tüzüklerine koymakta ancak pratikte tam tersi bir tutum içine girmektedir. Kadınlar ise parti içinde sayıca oldukça az olmaları ve etki edebilir bir pozisyona da sahip olmamaları nedeniyle bu durumlara çoğunlukla itiraz edememektedir. İtiraz etse bile bir şekilde parti içi disiplin süreçleri ile sesleri kesilmektedir. Partilerin tüzüklerinden örnekler incelendiğinde AK Partinin programında kadınlara dair sorunlara yönelik çözümler genellikle kadınların çocuk ve aile sorumluluklarını gözeterek üretilmektedir. Kadınların çalışma hayatı düzenlenirken öncelik aile sorumluluklarına verilmiştir. Bu da oldukça cinsiyetçi bir tutumdur. MHP için ise kadınlar vatandaş olmanın dışında ailenin bir parçası olarak tanımlanmaktadır (Çakır, 2013a). CHP parti programında, kadın erkek eşitliğine, kadına yönelik şiddetle mücadelenin önemine yer vermekle birlikte tüzükte hiyerarşik bir dil kullanılmaktan kurtulamamıştır. “Kadınlarımız” şeklinde yer alan ifade kadını sahiplenilen sanki birisine aitmiş gibi gösteren eşitlikten uzak bir söylemdir (Çakır, 2013a). HDP ise cinsiyet özgürlüğünü parti programında vurgulamakta ve parti içi demokrasi ilkesini uygulamak için çaba göstermektedir. Eş başkanlık uygulaması ile kazandıkları belediyelerde her iki cinsten eşit temsilciler seçmektedirler. Aynı zamanda parti içinde kadın örgütlülüğüne inanmaktadırlar. Kadın örgütleri ile politika üretiminde yüksek bir dayanışma göstermektedirler. Ancak HDP içindeki lidere bağlılık kültürü de mutlaka tartışmalı konulardan birisidir. Bu durumda özgürlüğe inanan bir partide kadınların fikirlerini ifade ederken ne kadar baskı altında olup olmadığı soru işareti yaratmaktadır.

Partilerin kota uygulamaları incelendiğinde CHP, partinin katıldığı milletvekili genel seçimlerinde merkez yoklaması yoluyla belirlenecek adayların saptanmasında, Parti Meclisi seçiminde, il, ilçe, belde yönetim organlarının seçiminde, il genel meclisi ve belediye meclis üyelikleri için adayların saptanmasında, kongre ve kurultay delegesi seçimlerinde en az %33 cinsiyet

kota uygulamasını benimsemiştir (CHP, 2019). HDP ise partinin her türlü organ seçimi ile genel ve yerel seçimleri aday belirlemede %40 cinsiyet kotası uygulamasını sürdürmektedir. AK Parti ve MHP’de ise kota konusuna programda yer verilmemektedir. AK Parti ‘de yazılı bir kota uygulaması yokken yönetim kurulu geleneksel anlamda %20 civarında bir kota uygular. Bu zorunlu olarak görülmemekle birlikte teamül gereği uyulmaya çalışılmaktadır.

Kadınlara, özel alanın sorunlarını siyasete taşıma konusunda kısıtlamalar getirilmektedir. “Siyasette kadına düşen görev, çocuklar, hastalar, yaşlılar, kimsesizler ve engellilerin sorunlarıyla ilgilenmek, gönüllü sosyal yardım faaliyetleri yaparak siyasal destek oluşturmaktır. Kadınlar kendi cinsiyet rollerine ilişkin sorunları siyasete taşımak için değil, başkalarının sorunlarını çözmek için siyasete çağrılırlar.” (Üşür, 2000, s. 11) Kadınların kendi cinsiyetlerini görmezden gelmelerini isteyen bu tutum çoğu siyasi partide hakimdir. Kadınlar kendi sorunlarını dile getirdiklerinde gereksiz bir konudan bahsediliyormuş gibi davranılabilir. Kadın kolları ise kadınların siyasete hazırlanması için bir okul görevi görmesi gerekirken kadınları seçmen olarak partiye yönlendirmek ve oy kazanabilmek için araç haline getirilmiştir. MHP ve AK Parti’nin kadın kolları benzerlik göstermekle birlikte MHP kadın kolları yönetmeliği incelendiğinde ise kadın kollarının asıl amacı kadınların nesil yetiştiriciliği rolünden yola çıkarak, Türk aile yapısını güçlendirmektir (MHP, 2019). Kadın yine birey olmanın ötesinde aile ile bütünleştirilmiştir.

Sonuçta tüm siyasi partilerde kadınlara yönelik uygulanan anti-demokratik tavır sorunun temelini teşkil etmektedir. Eğer siyasi partiler kadınları da kapsayan yapılar olmak istiyorlarsa öncelikle kadına karşı uygulanan ayrımcı ve eşitsizlik doğuran anlayışlarını gözden geçirmeleri gerekmektedir. Kadınlar mutlaka aileden bağımsız birer birey olarak görülmeli ve kadınların sorunları aile içerisine sıkıştırılmamalıdır. Siyasi partiler, parti içi demokrasiden başlayıp tüm örgütlenme biçimlerini yeniden gözden geçirilmeli, ortaya koydukları politik söylemlerini de demokrasi ve eşitlik ilkeleri çerçevesinde sil baştan yapılandırmaları gerekmektedir.

4.2. DEVLET POLİTİKALARINDA KADINLAR

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de devletin inşası, tarihsel olgular ve olaylarla iç içe geçmiş içinde farklı kültürel ve ideolojik dinamikleri barındıran zorlu bir süreçten geçmiştir. Osmanlı-Türk modernleşmesinden başlayıp Cumhuriyet döneminde temelleri atılan aile odaklı ulus inşası, günümüzde de muhafazakâr orta sınıf Türk ailesinin toplumun tümüne yayıldığı bir sistemi bizlere sunmaktadır (Sancar, 2011).

Ulusun tarihsel arka planında erkek dayanışması yatmaktadır. Milliyetçiliğin önemli düşünürlerinden Renan'a göre: "Ulus-devlet patriarkal kabilecilikten ortaya çıkmıştır. Ulus öncesi kandaş kabileler patriarkaldır ve 'kandaş-akraba olmayan' farklı erkeklerin birbirine yaslanması ve bütünleşmesinden oluşur. Kadınlar da kazanan erkeklerin yandaşı, yardımcısı, ödülü ya da ganimetidir. Bu anlamda ulus, yöneticisi erkek olan geniş aile veya kabiledir." (Renan, 2016). İşte bu anlayışa göre günümüzde ulus, kabile devletinin modern bir versiyonunu temsil etmektedir. Başında erkek bir reisin bulunduğu aileler de toplumda var olan erkek hegemonyasının devamlılığını sağlayarak ulusun modern inşasında kullanılan aktörleri oluşturur.

Ülkemizde, Osmanlı yıkıldıktan sonra hızlı bir şekilde başlayan ulus devletin inşası sürecinde kadınlar milliyetçi bir ideoloji ile çevrelenmiştir. Osmanlı toplumunda kadınların son dönemde oluşturmaya çalıştığı kadın hareketi ve hak talepleri yeni dönemde kadınların ulus inşasında 'kadınsı' görevleri yaparak bu sürece gerekli katkıyı sağlayan bireylere dönüşmesine sebep olmuştur. Bu dönemin egemen söyleminde kadınlar başından itibaren siyasal alanın dışında ayrı bir yerde konumlandırılmıştır. Nesil yetiştiriciliği görevi tamamen kadınların sorumluluğuna bırakılmıştır (Çakır, 2013a). Şimdi de kolaylıkla anlayabileceğimiz üzere bu 'büyük sorumluluk' kadınların sadece annelik ile simgeleştirilmesine sebep olmuştur. Kadınlar bununla birlikte özerkliklerini yitirmiş, korunması gereken ve her alanda denetlenmesi gereken varlıklar olarak görülmeye başlanmıştır. Özellikle bu oldukça mahrem bir konu olarak görülse de kadınların cinsellikleri bile devlet denetimi altına girmiştir. Doğal olarak tüm bu süreç kadınların siyasete katılımını da olumsuz yönde etkilemiştir.

Özünde Anayasa ve yasalara da yansıyan kadının korunması, denetlenmesi ve sahiplenilmesi gereken eş veya baba figürü ile kuşatıldığı bir sistemin varlığından söz edebiliriz. Medeni Kanun'da tanımlanan aile, kadın ve erkeğe tam eşitlik sağlamıyordu. Örneğin evlendiklerinde kadını erkeğin yardımcısı olarak tarif ediyordu. "Karı kocanın muavin ve müşaviridir" (153. madde); Birliği koca temsil eder". (154. madde); "Karı, kocanın sarahaten veya zımnen müsaadesi ile bir iş veya sanat ile iştigal edebilir." (159. madde) türünden ifade ve hükümler kadın hareketinin yoğun mücadeleleri sonucunda 2002 yılında Medeni Kanun'da yapılan değişiklikler ile ortadan kaldırıldı (Çakır, 2013a). Ancak modern ulus inşasında süregelen öğretisi ve söylemler ataerkilliğin yarattığı cinsiyetçi bakış açısının kadınlarca tamamen saf dışı bırakılabilmesinin önüne geçmektedir.

Kadınlar Cumhuriyetle birlikte gelen yeni dönemde, aile içindeki kutsal sorumluluklarının yanında kamusal alana çıkışlarını sağlayan reformlardan da yararlanmışlardır (Sancar, 2014). Kadınlar artık çeşitli mesleklere rahatça girebilecek gücü ve desteği bulabilmişlerdir. Zorunlu eğitimle birlikte kız çocuklarının okula gitmesinin önü açılmıştır. Kadınlar var olan sisteme ayak uydurup kamusal alanda icra ettikleri mesleklerde başarılı olmuşlardır. Kadınlar bu sayede modernleşen topluma hizmet etmeye başlamışlardır. Tüm bunların yanında savaş sonrasında kadınlar nüfusu artırmak için teşvik edilmeye çalışılmıştır. Kadınlar biyolojik üretici olarak yeni ulusun inşasında önemli bir rolü üstlenmiştir (Sancar, 2014).

Günümüzde de kadınlara uygun görülen işlerin anne ve eş olmakla sınırlandırıldığı ve bunun yeniden üretilerek devam ettirildiği gözlemlenmektedir. Sosyal devlet olmanın gerektirdiği hizmetlerin kadınlara yeterince ulaşamaması neticesinde çocuk, hasta ve yaşlı bakımı tamamen kadınların sorumluluğunda olan işlermiş gibi algılanmaktadır. Bu konuda kadınlara devlet tarafından yapılan yardımlar ise sanki iktidarın bir lütfu gibi gösterilmektedir. Oysa ki sosyal politikalar kendisini Anayasa'sında sosyal bir refah devleti olarak tanımlayan bir yönetimde zaten olması gereken zorunlu ve karşılıksız hizmetler olmalıdır. Artık

kadınların bu hizmetleri talep ederken kendilerini devletin vicdanına terk edilmiş gibi hissetmemeleri gerekmektedir.

2000'li yıllara gelindiğinde Cumhuriyet'in ilk yıllarında benimsenen cinsiyet eşitliği söyleminden vazgeçildiği görülmektedir. Özellikle 2007 sonrası kurulan AK Parti hükümetleri ile hâkim olan muhafazar din eksenli yönetim biçiminde kadın fitratı ve cinsiyetlerin farklılığına vurgu yapan bir anlayış getirilmeye çalışılmaktadır. Eşitlikçilikten uzak bir politika inşası söz konusudur. Yeni bir söylem olarak ortaya atılan 'kadınların fitratından gelen özellikler' ile kadınlar korunması gereken savunmasız varlıklar olarak gösterilmektedir. Özellikle ardı ardına gelen nüfusu artırmak için 3 çocuk yapılması söylemi doğrultusunda kadınlara daha fazla doğum izni vererek kadın doğurganlığının teşvik edildiği görülmektedir. Bununla ilişkili olarak kürtajın kötü bir şey olarak toplumda kara propagandaya maruz kalması da bu hamlelerin birbiri ile bağlantılı ve planlı olduğunu göstermektedir. Yine son zamanlarda boşanmaların artması sonucunda devletin bu sorunun sebebini anlamak yerine boşanmaları azaltmak için aile uzmanları aracılığıyla çiftleri boşanmaktan vazgeçirmeye çalıştığı görülmektedir.

Kadını aile içinde tutmaya yönelik, doğurganlığı artırıcı, kadınları sosyal hayattan soyutlayan bu tarz politikalar toplumsal yapıda eşitsizlik doğuran ilişkilere sebep olabilir. Bu politikalar kadınların birey olarak kendilerini gerçekleştirmelerini olumsuz yönde engellemektedir. Kadınların farklı olduğu düşüncesi, kadınların aslında sadece belirli kalıpların içinde tanımlanmasına neden olmaktadır. Bu da kadınlara sınırlayıcı ve hapsedici yönde etki etmekle birlikte kendilerini bireysel olarak yetiştirebilmelerinin önüne geçmektedir. Sonuçta kadınların erkeklerden farklı olmaları annelikleri ve doğurganlıkları ile özdeşleştirildiğinde kadınlar sadece anne ve eş olarak tanımlanabilmektedir. Kadınların kendi var oluşlarını da din öğretileri üzerinden tanımlaması ise kadınların kendilerine oldukça dar ve kısıtlı bir bakış açısı oluşturmalarına sebep olmaktadır. Ayrıca kadınlar ev ile iş yaşamını bir arada götürmeye çalışmakta ancak devlet bu süreci kolaylaştırıcı adımlar atmadığında kadınların birisinden birisini tercih etme durumunda kaldığı görülmektedir. Bu tercih çoğu

zaman fedakâr anne rolünü üstlenen kadınların çocuklarını seçip istihdamdan uzaklaşmalarına neden olmaktadır. Bunun aksinde bir karar veren kadın ise toplumda en ağır eleştirilere maruz kalmakta ve en yakın çevresinden bile baskı görmektedir. Çoğunlukla kadınlar bu yıpratıcı sürece dayanamayıp pes etmekte veyahut tam tersi, kariyer sahibi olabilmek için hiç çocuk yapmamayı göze almaktadır. Hayatın her cephesinde cinsiyetçi politikalar ve onların sonuçları ile mücadele halinde olan kadınların devlet politikalarında kökten değişiklikler yaratılabilmesi için mutlaka siyasette söz hakkına sahip olması gerekmektedir. Bu da ancak kadınlı erkekli herkesin özgür, eşit, özerk bireyler olarak biçimlenmesini sağlayacak siyasi politikalar ile mümkündür. Cinsiyetçi ve eşitsizlik doğuran, toplumsal ilişkileri de yakından etkileyen sosyalleşme süreçlerinin önüne geçecek olan kadınların oluşturacağı yeni bir söylem doğrultusunda ortaya konulacak politik mücadeledir.

4.2.1. Rızaya Dayalı Hegemonya ve Bilgi-İktidar Ekseninde Kadın

Her türlü iktidar ilişkisinde olduğu gibi, kadın/erkek ilişkisinde de rıza baskıdan sonra gelir ve bu rızayı biçimlendiren olgu, “bilgi oluşturur, söylem üretir, zevk de verir” diye sunulan iktidar ilişkilerini belirleyici bedensel ve ruhsal eğitim sürecidir (Akal, 1996, s. 17). Erkeklerin iktidarı elinde bulundurması, yani ekonomik ve siyasi baskı araçlarına sahip olması, kadınlar üzerinde çoğunlukla hakimiyet kurmalarına olanak sağlamaktadır. Bu ise farkında olunmasa bile erkeklerin sahip olduğu güç ile beraber rıza üretilmesine neden olmaktadır. Burada devlet zora dayanarak rızayı üretir. Aslında rıza ile birlikte kadınlar egemen ideolojiyi normal bir gerçeklik olarak kabul eder. Bu kadınların zihinleri ve bedenlerinde içselleştirilmiştir. Kültürel hegemonyanın oluşturduğu kadınlara biçilen roller sayesinde devlet kadınların zihinlerine bir şekilde sızmaktadır. Bu çoğunlukla kadınların toplumsal, ekonomik ve siyasi hayata katılımını sekteye uğratacak şekilde görünürlük kazanmaktadır. Örneğin, Medeni Kanun incelendiğinde, devletin kadın yurttaşlarına ev ve aile sorumluluklarının onların temel ödevleri olduğu mesajını verdiği kullanılan dil sebebiyle bu yönde yorumlanabilmektedir.

Modern toplumlarda iktidarın doğası hegemoniktir. İktidarın hegemonik özüne karşı verilen mücadele yalnızca üretim araçları mülkiyeti üzerinden değil, aynı zamanda bilinç, zihniyet, değerler ve normlar üzerindedir (Gramsci, 1986, s. 240). İktidar gücünü vatandaşları üzerinde oluşturduğu ideolojik aygıtları aracılığıyla sağlamlaştırmaktadır. Bunlar bir tür baskı aracı görevi görmektedir. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de bu baskı araçları iktidar tarafından hayatın her alanında kullanılmaktadır. En başta iktidarın kendi gücünü koruyacak ve sistemin devamlılığını sağlayacak bireyler yetiştirmesi için baskı araçlarından birisi olan okullar kullanılmaktadır. Okullarda devletin belirlediği müfredat sınırları çerçevesinde yetiştirilen bireylerin öğrendikleri bilgiler, onların ileriki hayatlarında kişiliklerinde ve eylemlerinde en büyük belirleyici olmaktadır. Çoğunlukla toplumsal cinsiyet normlarının aileler dışında ilk defa çocukların zihinlerine işlendiği kurum olarak okullar karşımıza çıkmaktadır. Örneğin; ülkemizde çocukların derslerde işlediği konu başlıkları altında kadın ve erkeğin toplum içindeki rolleri ve sorumlulukları cinsiyetçi bir biçimde çocuklara benimsetilmektedir. Anne ve babanın görevleri başlığı altında annenin sorumluluklarının ev ile sınırlandırıldığı, babanın ise eve para getiren bir birey olarak resmedildiği çokça karşımıza çıkmaktadır. Kamusal-özel alan ayrımında kadınların özel alanla özdeşleştirilmesi durumu, kız çocuklarının ilk öğrenim sürecinde görüp yıllarca sorgulamadan kabul ettiği ve içselleştirdiği bir sorun haline dönüşmektedir. Sonuçta, devletin ideolojik aygıtlarından birisi olan okullarda, küçük yaşlardan itibaren kız ve erkek çocuklarına bu düşünce sistemi benimsetilmektedir. Bu sistemin birer ürünü olan bireyler ileriki yaşlarda aile ve iş çevresinde içselleştirdikleri fikirlerin normallliğini savunur hale gelmektedir. Bu noktada ise rızanın üretilmesi yolunda bilginin devlet tarafından ne şekilde kontrol edildiğini görmek mümkündür.

Michel Foucault'nun iktidar kavramına ilişkin çözümlenmeleri özne ve bilgi bağlamında önemlidir. Foucault 'ya göre; "Bilgi-iktidar ilişkisi kuramının kolay bir şekilde anlaşılabilmesi ve geliştirilebilmesi için özne kavramının derinlemesine incelenmesi gerekmektedir. Ona göre, öznenin kendisi tarihsel güçlerin ürünüdür ve farklı koşullar farklı türde özneler üretmektedirler. Foucault 'ya göre

özneler, iktidar tarafından şekillenen, toplumsal ilişkiler içerisinde oluşturulmaktadır” (Foucault’dan aktaran Çelebi, 2013).

Foucault, öznenin bedeni ve kimliği ile inşa edilen bir varlık olduğunu düşünmektedir. İnşa etme görevi, birey üzerinde tahakküm ilişkisi kuran iktidardadır. Ülkemizde de olduğu gibi devlet kurumları iktidarın söylemlerinin temsilcisi niteliğindedir. Bu kurumların işleyişinin bir parçası olan bireyler de toplumda iktidarın sözcüsü olma görevini yerine getirmektedir. Özne ise bu noktada toplumdan bağımsız bir varlık olarak düşünülemez.

Foucault’nun söylemleri ışığında kadınların iktidar ile olan ilişkisi üzerine çeşitli varsayımlarda bulunmak mümkündür. Öncelikle kadın bedeni ve kimliği, iktidarın yarattığı bir özne olarak daima kontrol altındadır. İktidar devamlılığını sürdürebilmek için kurumları ile birlikte bireyler üzerinden bir ağ oluşturarak onları kendi boyunduruğu altına almaktadır. Kadınlar da bu sistemde iktidarın bir aracı niteliğindedir. Bu noktada iktidarın devamlılığı açısından yaratılan kadın öznelerin iktidarın ürettiği bilgiyi taşıyıcı görevi vardır. Üretilen bilgi ise tarafsız olmaktan öte iktidarın güdümünde kadınlara aktarılan iktidarın bir ürünü niteliğinde düşünülebilmektedir. İktidar bu bilgiyi kullanarak kadın bedenleri üzerindeki gücünü pekiştirmektedir. İsteddiği şekilde yönlendirdiği kadın bedenleri ise bu iktidar-bilgi ilişkisi içinde tabi kılınan nesnelere haline gelmektedir.

Foucault’nun amacı; “Özneye dayatılan hakikatin, çizilen sınır çizgisinin, özne tarafından farkında olunarak, aşılması, sorgulanması ve açığa çıkarılması gereken referans noktası olarak algılanmasını sağlamaktır, onun amacı belli bir iktidar kurumunu eleştirmek, burjuva, elit veya sıra dışı bir sınıfa saldırmak değil iktidar biçimini açığa çıkarmaktır” (Foucault’dan aktaran Çelebi, 2013).

Kadınların var olan iktidar- bilgi ekseninin bir öznesi olmaktan kurtulması için etrafında var olan her türlü iktidar biçiminin bilincinde olması gerekir. Bu farkındalıkla birlikte daha çok sorgulayan ve hakikatin peşinde olan kadınlar bağımlı oldukları bilgi-iktidar eksenini içinden kurtulma şansı yakalarlar.

4.2.2. Feminist Politika

Kadınların 1970'lerde başlayan kurtuluş hareketleri, birçok ülkede resmi siyasi temsiliyet konusunda kararsız kalmıştır. Bununla birlikte, yirminci yüzyılın sonlarında kadın hareketleri, dünya çapında temsil eşitliğini sağlamak için aktif hale gelmiştir. Kadın hareketlerinin devletten bizzat talepte bulunduğu andan itibaren siyasi temsil meselesi gündeme gelmiştir. Oy hakkı kampanyaları, siyasi katılım ve temsil için açık hareketler olsa da eğitim haklarına, ücretli çalışmaya, eşit ücrete, kişisel onur ve güvenliğe, cinsel özerkliğe yönelik kampanyalar da kısmen kadınların politika yapma konusundaki çıkarlarına dahil edilmiştir. Bu süreç sonunda yasama meclislerinde temsil kazanma hareketi, var olan siyasi düzenlemelere meydan okumuş ve kadınların politikacılar arasında yer almasını sağlayarak onların çıkarlarını politika oluşturma sürecine sokmaya başlamıştır.

Günümüz siyasetinde kadınların çıkarları ile eşit siyasi temsil arasındaki bağlantı devam etmektedir. On dokuzuncu yüzyıldan beri kadın hareketi aktivistleri ayrımcılık karşıtı politikalar, şiddet karşıtı politikalar, üreme hakları, çocuk bakımı ve politik eşitliği içeren bir dizi konu üzerinde devlet eylemi talep etmişlerdir. Yirminci yüzyılın sonlarında hükümetler, bu tür taleplerin sorumluluğunu üstlenecek ajanslar geliştirmişlerdir. Lovenduski (2005) WPA'ları (Women's Policy Agencies) kadınların statüsünü ve haklarını geliştirmek için devletlerin kendi içerisinde oluşturabileceği kurumlardan birisi olarak öne sürmüştür (Lovenduski, 2005). WPA'ların, boyut, kaynak ve istikrarı bulunduğu yere göre değişiklik göstermektedir. Farklı ülkelerde farklı zamanlarda ortaya çıkmakla birlikte mevcut politik manzaranın bir parçasıdır. Onların varlığı, en azından sembolik olarak, kadınların temsiliyet taleplerinin bir kabulüdür.

WPA'ların kurulması, kadın hareketinin, devlet aygıtının içinden gelen kamu politikaları aracılığıyla gündemi ve feminist hedefleri etkileme olasılığını artırmakta, kadın hareketinin hedeflerini ilerletebileceği ortamı hazırlamaktadır (Lovenduski, 2005). WPA'lar kadınların politik karar alma süreçlerine katılımını artırarak ve feminist hedefleri kamu politikasına sokarak kadınların devlete erişimini artırmaktadır. Böylece WPA'ların, kadınların politik temsili

artırabileceği sonucuna varılabilir. WPA'lar kapasiteleri, kaynakları ve etkililikleri açısından önemli ölçüde farklılık göstermekte olup, kadınların politik temsiliyetlerini güçlendirecekleri koşullar hakkında sorular sormaktadır. Bu kurumların varlığı sayesinde devletlerin kendi feminist politikalarını üretmelerinin yolu açılmıştır.

1980 sonrası sanayileşmiş batı ülkelerinde Karşılaştırmalı Feminist Politika üzerine önemli çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalarda geleneksel siyaset biliminin toplumsal cinsiyet ve politika konularına veya onları araştıran yeni çalışmalara pek önem vermediği gözlemlenmiştir. Karşılaştırmalı Feminist Politika kuramcıları batı ülkelerinde hükümetlerin neden ve nasıl bir feminist politika izlediklerini incelemiş bununla birlikte politika süreçlerine ve çıktıklarına odaklanarak karşılaştırmalı bir çerçeve geliştirmişlerdir.

Feminizmin tek bir tanımı olamayacağından yola çıkarak, feminist hedeflerin etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi için feminist politikaların çeşitliliğine önem verilmiştir. Kuramcılar toplumsal, ekonomik ve kültürel çeşitlilik bağlamında bir grup olarak kadınların hem kamu hem de özel alanda haklarının, statülerinin veya durumlarının ilerletilmesini, erkeklerle kadınlar arasındaki temel eşitsizliklerin altını çizen toplumsal cinsiyete dayalı, hiyerarşiye veya ataerkiye verilen önemin azaltılması veya ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadırlar. Bu noktada bazı sorunlar karşımıza çıkmaktadır. Kadınlar belirli bir politikanın ön formülasyonunu oluşturur mu, belirli bir politikanın uygulanmasında ve değerlendirilmesinde kadınların çıkarları ifade edilebilir mi, kadınlar kendi varlıkları ile tanımlayıcı anlamda temsil edilebilirler mi, uygulanacak politikalar devlette ve toplumda kurumsal geri bildirim oluşturabilir mi? Bu sorulardan her biri yıllar süren, kadınların politik hak mücadelesi süreci içinde cevaplandırılmaya çalışılmıştır. Feminist politika uygulayan birçok ülkede kadınlar belirli bir politikanın ön kabulünü oluşturabilmişlerdir. Ancak bu dünya genelinde sınırlı sayıda ülke için söylenebilmektedir. Son yıllarda feminizmin yükselişi ile birlikte kadınların çıkarları doğrultusunda politikalar dünyada çoğu ülkenin gündemine girmiştir. Kadınların örgütlü dayanışması ve gücü hükümetlerin politikaları üzerinde baskı yaratmaktadır. Aynı zamanda siyasi

temsil noktasında özellikle Avrupa ülkelerinde kadınların nitelikli temsil eşiklerinin yükselişi sayesinde devlette ve toplumda feminist bir politikanın kurumsal geri bildirimlerle desteklendiği görülmektedir.

Karşılaştırmalı feminist politika kuramcılarına göre feminist başarı için en önemli şartlardan biri, seçilmiş siyasetçi kadınlar, feminist kadın hareketleri ve kadın örgütleri arasında feminist politikaların geliştirilmesinde “stratejik ortaklık” bulunmasıdır. Bu belki de feminist bir politikanın gerçekleştirilebilmesi için en önemli kritik ön şartı oluşturmaktadır. Feminist bir politikada, eylem planına uygun olarak, toplumun çeşitli kesimleriyle politika konusunda istişare mutlaka sağlanmalıdır (Mazur, 2002). Bu sivil toplum, akademi ve endüstri için de geçerlidir; böylece bu aktörler ilgili alanlardaki bilgi ve yaklaşımlarla katkıda bulunabilirler. Bu istişareler hem ulusal hem de uluslararası düzeyde gerçekleşmektedir. Örneğin; İsveç feminist dış politikasının oluşturulması sürecinde başlangıçta eylem planının temelini oluşturan uzun bir fikir listesi birçok kadın örgütünün, feminist siyasetçinin ve kadın hareketinin destekleri ile ortaya çıkmıştır. Bu süreç aynı zamanda politika ve sorumluluk alanları arasındaki cinsiyet eşitliği hakkında daha fazla tartışmaya ve çeşitli bölümlerin ve personelin cinsiyet eşitliği çalışmasına daha fazla katkı vermesini sağlamıştır. Bu kapsayıcı yöntem, politikanın daha da geliştirilmesi, planlanması ve izlenmesinde yol gösterici olmuştur.

Karşılaştırmalı feminist politika kuramcılarında Amy Mazur (Mazur, 2002) devlete ve kurumlarına feminist politika oluşturmada dört analitik yaklaşım getirmektedir. İlk aşamada feminist politika oluşum süreci, feminist politikanın engelleri, aktörleri, içeriği ve süreçleri incelenerek kamu politikasının kadınların statüsünü yükseltme ve toplumsal cinsiyet hiyerarşilerini yıkmaya yollarını incelemelidir. İkinci aşamada kadın hareketleri, devlet ve kamu politikası arasındaki etkileşim ile ilgili olmalıdır. Kadın hareketlerinin kamu politikasının içeriğini ve devletin yapılarını etkilemedeki başarısı değerlendirilmelidir. Üçüncü aşamada devlet feminizmi, devlet yapılarının ve aktörlerinin politika yapıları olarak devletin kadın aktörlerine, kadın-erkek rollerini etkileyen devlet kurumlarının cinsiyete dayanan doğasına ve kadın politikası makinelerinin geniş

bir yelpazedeki faaliyetlerine odaklanarak feminizmi teşvik edip edemeyeceğini değerlendirmelidir. Buradaki temel soru seçilmiş ve atanmış kadın politikacılar (femokrat) kadın dostu/ feminist politikalar üretebilirler mi? Son olarak devlete bakış açısı olarak refah devleti, toplumsal cinsiyet ayrımcılığının ve eşitliğin başlıca engeli ve/veya geliştiricisi midir? Bu noktada devletler feminist politikanın geliştirilmesi ile ilgilenmek yerine, feminist olmayan politikaların kadının statüsü üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Bu çoğunlukla devletler için ilerlemeyi engelleyen yapıcı olmaktan uzak bir eylemdir. Devletin bütün kurumları sıfırdan feminist bir politika yaratmanın yolunu izlemelidir. Feminist olmaktan uzak kurumlar ve politikacılar ile var olan politikaları feminist amaçlar doğrultusunda değiştirmeye çalışmak yetersiz olacaktır. Kadın çıkarlarının merkeze konulduğu bir politik düşünce temel alınmalıdır. Kadın menfaatlerinin politik süreç boyunca esaslı temsili de iki şekilde ölçülebilir. İlk olarak, politikanın resmi içeriğinin aslında feminist olup olmadığına karar verilir. İkinci aşamada, politika vakalarının, uygulama ve değerlendirme aşamalarında devlet ve toplumda kurumsal geri bildirim oluşturup oluşturmadığı incelenmelidir.

Feminist bir politikanın kim tarafından uygulanacağı da önem arz etmektedir. Feminizm yukarıdan devlet eliyle mi uygulanmalıdır? Yoksa kadınlar, devlette karar alma konularında idareciler veya seçilmiş politikacılar (femokratlar) olarak mı yer almalıdırlar? Bunun için çoğunlukla ikinci durum istenen ve olması beklenen seçenektir. Kadınların devlette idareci pozisyonlara gelerek karar alma noktalarında yer alması feminist politikanın uygulanması için daha doğru ve amacına uygun olacaktır. Devletin tepeden toplumun bütününde kabul görmeyen bir politikayı uygulamaya çalışması ise feminist politikanın doğasına aykırı anti-demokratik bir yaklaşımdır. Bu sebeple toplumun bütününde sağlanacak bir mutabakat ile halkın demokratik hakkını kullanarak devlette idareci ve yönetici pozisyonlarına getireceği kadınların toplumu temsilen uygulayacağı feminist bir politika kamu vicdanını da yaralamayacaktır.

Feminist politika, kadın haklarının iyileştirilmesi, cinsiyete dayalı hiyerarşilerin veya ataerkilliğin azaltılması veya ortadan kaldırılması hem kamusal hem de özel alana odaklanarak kamuoyundaki ayrımları önlemeyi amaçlar (Mazur,

2002). Feminist politika hem erkekleri hem de kadınları hedef almalıdır. Çünkü pek çok feminist için gerçek toplumsal değişim ancak toplumsal cinsiyet ilişkilerinin her iki tarafı da ele alınırca ortaya çıkabilir. Bu sebeple gerçek bir başarı elde edilecekse bu tüm cinslerin desteği ile olacaktır.

Politika oluşumundaki feminist temsil, kadınların birey olarak ve kadın hareketlerinin temsilcileri de dahil olmak üzere politika sürecinin her aşamasında kadınların açıkça feminist fikirlerin iletilmesinde aktif katılımını içerir. Kadınlar, politika oluşturma sürecinde tanımlayıcı olarak temsil edildiğinde önemli ölçüde temsil edilirler. Bunun için kadınların temsilini artırmaya yönelik stratejiler geliştirilmektedir. Çoğunlukla partilerin resmi tüzüklerinde yer alacak kadın kotası uygulaması, Anayasa'da yapılacak kadın temsili ile ilgili radikal bir düzenleme, seçimlerde fermuar sisteminin (parti sandığında her cinsiyetin alternatif adayları) ile kadınlara yönelik kısa listelerden oluşan grupların dahil edilmesi ve kadın adayların aday gösterilmesine kamu taraflarının finansmanını sağlama girişimlerini içermektedir. Kadınlar siyasete girmeye teşvik edilmeli, kadın partisi oluşturmalarının önündeki engeller kaldırılmalı, olumlu eylem ve toplumsal cinsiyet eşitliği için partilerin ve hükümetin politika mekanizmalarını oluşturulması gerekmektedir.

5. BÖLÜM: SAHA ARAŞTIRMASI

5.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Sosyal bilimlerde yöntem araştırmanın önemli basamaklarından birisini oluşturmaktadır. Bu bölümde araştırmada kullanılacak veriler belirlenen tekniğe uygun bir şekilde toplanmıştır. Araştırma yönteminin anlaşılabilmesi için yapılan saha araştırmasında belirlenen kavramsal çerçeve doğrultusunda araştırmanın kapsamı ve sınırlılıkları ile kullanılan veri toplama tekniği detayları ile ortaya konulacaktır.

5.1.1. Kavramsal Çerçeve

Ülkemizde genel olarak siyaset, kadın katılımı ve temsili kavramları ele alındığında kadınların nicel ve nitel anlamda politika alandaki eksiklikleri göze çarpmaktadır. Bu eksikliğı gidermek toplumsal cinsiyet eşitliğı kapsamında yerel yönetimlerde kadın temsiliğini artırmak amacıyla feminist bir politika oluşturmanın yolları araştırılmıştır. Bu çerçevede dünyada, kadınların açık bir şekilde tanımlayıcı ve belirleyici niteliklerle politika oluşum süreçlerini inşa eden varlıklarının güçlendiğı gözlemlenmiştir. Bununla bağlantılı olarak devletler kurumları ve tüm çalışanları ile birlikte feminist politika üretim sürecinin doğrudan destekleyicisi konumunda yer almışlardır. Kadınların deneyimleri ise feminist politikanın oluşturulmasında temel çıkış noktası olmuştur. Çünkü kadınların deneyimleri ve bu alanda maruz kaldıkları cinsiyetçi- ayrımcılık doğuran davranışlar, feminist politika üretim sürecinin yaratıcısı konumunda yer almaktadır. Bu düşünceden hareketle ülkemizde yerel yönetimlerin önemli hizmet birimlerinden birisi olan belediyelerde, karar alma mekanizmalarında bulunan kadınlarla onların deneyimlerini temel alarak yapılmış görüşmelerden yola çıkarak feminist bir politikanın üretilmesi noktasındaki kapsam ve sınırlılıklar değerlendirilecektir. Ankara ili özelinde üç siyasi partiyi (AK Parti, CHP ve MHP) temsilen seçilmiş üç belediyede müdürlüklerdeki ve belediye meclisindeki kadınlarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma sonucunda karar alma mekanizmalarında, kadın temsiliğinin hem nicel hem nitel anlamda

azlığının sebeplerini belirleyip, geliştirilebilecek çözüm önerileri ile birlikte siyasi mücadele alanında feminist bir politika oluşturmak için yapılan çalışmalara katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

5.1.2. Kapsam ve Sınırlılıklar

Kadınların siyaset alanındaki temsil ve katılım talepleri, kadın hareketleri ile yakından ilişkilidir. Birinci ve ikinci dalga feminizm sonrasında elde edilen kazanımlar göz önüne alındığında yeni hak talepleri gündeme gelmiş, kadınların özellikle siyaset alanındaki varlıkları tüm dünyada önemli bir mesele olarak kabul görmüştür. Yaşanan tarihsel süreçler sonrasında kadınlar, toplumsal ve ekonomik olarak kendi aleyhlerine tanımlanmış güç ilişkilerinin değiştirilmesinin yollarından birisi olarak siyaseti görmeye başlamışlardır (Ecevit, 2015). Bu sebeple feministler ve kadın çalışmaları araştırmacıları için kadın meselesi içinde siyaset önemli bir yere sahiptir. Bu konu üzerine uluslararası literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde özellikle Amerika ve gelişmiş Avrupa ülkelerinde oldukça yoğun bir içeriğin mevcut olduğu söylenebilir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde bazı ortak başlıklar üzerinde yoğunlaşıldığı gözlemlenmiştir. Örneğin; kadınların yerel yönetimlerde temsili noktasında kolaylaştırıcı ve kısıtlayıcı faktörlerin neler olduğu, kadınların temsillerini artırmak için nasıl stratejiler geliştirilebileceği, yerel yönetimlerdeki kadınların varlığını tanımlayıcı ve somutlaştırıcı ne tür farklılıkların yaratılabileceği ve tüm bunları yaparken toplumsal cinsiyet faktörü ve yerel yönetimlerin değişen yapısının da göz ardı edilmemesi gerektiği söylenebilmektedir (Pini & McDonald, 2011). Türkiye’de ise mevcut literatür incelendiğinde genellikle kadınların yerel yönetimlerde ve parlamentoda nicel temsilleri üzerine yapılan çalışmalar yoğunluktadır. Örneğin; kadınların siyasal katılımlarının oldukça düşük olduğu Türkiye’de kadınların karar alma mekanizmalarına katılımlarının artırılması talebinin önemi açıkça görülmektedir. Bu sebeple siyasette kadın kotasını artırmaya yönelik siyasi partilerle yürütülen çalışmalar sıklıkla göze çarpmaktadır. Bu kapsamda kadınların iş hayatında ve siyasal yaşamda dezavantajlı grup olarak desteklenmesi gerektiği fikri hâkim görüş olarak ifade edilebilir (Belli, 2015). Nitekim birçok uluslararası örgüt ile

birlikte yürütülen çalışmalarla kadının siyasi alandaki varlığı güçlendirilmeye çalışılmaktadır. Bunun yanında son dönemde, özellikle yerel yönetimlerde kadının siyasal hayatta eksik temsil edilmesi sorunu önemli bir yer tutmaktadır. Bu bilgiler ışığında çalışmada kadınların siyasi alandaki nicel ve nitel eksikliklerinin nedenlerinin incelenmesi ve çözüm üretilebilmesi amacıyla yerel yönetimleri temsilen belediyelerde yer alan karar alma mekanizmalarındaki kadınlarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın gerçekleştirileceği şehir Ankara olarak belirlenmiştir. Bunun en önemli sebebi araştırmacının kendi ikamet ettiği şehrin araştırmanın yürütülebilirliği noktasında sağlayacağı mekânsal kolaylıktır. Bunun yanında ülkenin başkenti olan Ankara'da devletin yönetsel faaliyetlerinin en üst düzeyde olması ile burada uygulanan belediyeçiliğin ve hizmet anlayışının tüm ülkeye örnek teşkil edeceği düşünülmüştür. Saha araştırması, etik kuruldan alınan izin doğrultusunda 1 Şubat 2019- 1 Mayıs 2019 tarihleri arasında yapılmıştır. Araştırma kapsamında Çankaya Belediyesi, Etimesgut Belediyesi ve Kahramankazan Belediyesi bünyesinde karar alma noktasındaki kadınlar ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu belediyeler belirlenirken ülke genelinde 2014 yılında yapılan yerel seçimlerde Ankara'da bulunan belediyeleri yönetme yetkisini kazanan üç siyasi partiden yola çıkılmıştır. AKP'yi temsilen Kahramankazan belediyesi, MHP'yi temsilen Etimesgut belediyesi ve CHP'yi temsilen Çankaya belediyesi seçilmiştir. Üç parti Ankara ilinde başka belediyelerin yönetimlerine de sahiptir. Ancak bu üç belediyenin seçilmesinde belediyedeki birimlerde müdür konumunda bulunan kadın sayısı ile belediye meclis üyesi kadınların sayısı ön ölçüt olarak kullanılmıştır. Bununla birlikte araştırma grubundaki kadınlar temelde amaçsal örneklem yöntemiyle belirlenmiştir. Fenomenolojik araştırmalarda katılımcıların incelenecek olan fenomene ilişkin deneyimlerinin olması gerekmektedir (Creswell, 2012). Bu bağlamda bu araştırmadaki katılımcılar araştırmacının araştırma problemini anlamasına yardımcı olacak olan detayları ve araştırılan konuyla ilişkili verileri sunabilecek kişiler arasından seçilmiştir (Creswell, 2012). Belediyelerde karar alma mekanizmalarındaki kadınlarla yapılan görüşmeler sonucunda onların fikir paylaşımları ve deneyimleri sayesinde çalışmanın nitel verilerine ulaşılmıştır. Saha

araştırmasının belirlendiği tarihler arasında ülkemizde 30 Mart 2019 yerel seçimleri gerçekleştirilmiştir. Bu durum araştırmada sınırlılıklar yaratmıştır. Nitekim hem pozitif hem de negatif anlamda araştırma sürecine bir etkisi olmuştur. Yerel yönetimlerin seçimlere girdiği bir dönemde bazı belediyelerin karar alma mekanizmalarındaki kadınlara oldukça yoğun bir çalışma döneminde olmaları sebebiyle ulaşılamamıştır. Aynı zamanda görüşme talep edilen kadınlardan aynı gerekçeden dönüşler uzun bir sürede olmuştur. Bu da saha araştırmasının zaman planlamasını olumsuz yönde etkilemiştir. Aynı zamanda beklenen katılımcı sayısına ulaşılamamasının en büyük sebeplerinden birisi yerel seçim takvimi ile yaşanan tarih çakışmasıdır. Sonuç olarak araştırmanın gerçekleştirilmesinde katılımcılara erişilebilirlik noktasında negatif bir etki olmuştur. Ancak bazı belediyelerde bunun aksine yerel seçimlere girilen bir dönemde karar alma noktalarındaki kadınların beş yıl içerisindeki hizmetlerini, deneyimlerini ve fikirlerini paylaşma konusunda son derece istekli oldukları görülmüştür. Bu da katılımcıların gönüllülük esasına dayanarak araştırmaya pozitif yönde katkıda bulunmalarını sağlamıştır.

5.1.3. Veri Toplama Tekniği

Nitel araştırma tekniklerinden birisi olan fenomenoloji, araştırma deseni olarak kullanılmıştır. Fenomenolojik yaklaşımda, bireyin düşüncelerini anlayabilmek için onun kendi yaşantısı ve deneyimlerine dair bilgi sahibi olunması gerekmektedir. Katılımcıların araştırma konusunu nasıl algıladığını, kavramsallaştırdığını ve değerlendirdiğini ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. Olgu bilim araştırmalarında veri analizi, yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmaya yöneliktir (Kocabıyık, 2015). Bu amaçla yapılan içerik analizinde verilerin kavramsallaştırılması ve olguyu tanımlayabilecek temaların ortaya çıkarılması çabası vardır. Sık sık doğrudan alıntılara yer verilmektedir. Bunun yanında ortaya çıkan temalar ve örüntüler çerçevesinde elde edilen bulgular açıklanmakta ve yorumlanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2008). Kişilerin dış gerçekliğe nasıl bir anlam yüklediği anlamaya çalışılmaktadır. Bu yöntem, kadınların çalıştıkları belediyelerde karşılaştıkları durumların, yaşadıkları her

türlü deneyimin derinlemesine incelenip açıklanmasına/yorumlanmasına yardımcı olmuştur.

Veriler derinlemesine mülakat yoluyla toplanmıştır. Nitel mülakat, yarı yapılandırılmış görüşme soru formları ile katılımcıların bakış açılarını ortaya çıkaran ve deneyimlerine ilişkin daha derin, ayrıntılı ve zengin veriler sunan bir tekniktir. Derinlemesine mülakat sosyal dünyadaki görünür birçok olgu, süreç ve ilişkinin özüne inmeyi sağlamaktadır. Bu teknik katılımcılara kendi adlarına konuşma olanağı tanımaktadır.

Mülakatlar gönüllülük esasına göre yapılmıştır. Mülakatların yapıldığı kişilere Gönüllü Katılım Formu imzalatılmıştır (EK 1). Görüşmelerde, katılımcılardan izin alınarak ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Ses kayıt cihazının kullanılmasına izin verilmeyen görüşmelerde, görüşmeci tarafından görüşme notları tutulmuştur. Yapılan mülakatlarda katılımcılara kadınların yerel yönetimlerde temsiline yönelik çeşitli sorular sorulmuş ve belediyelerde uygulanan kadınlara yönelik politikalar onların deneyimleri doğrultusunda açığa çıkarılmıştır (EK 2). Yarı yapılandırılmış görüşme formu tamamen araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu sayesinde görüşme sırasında soruların sırası, soruların soruluş biçimi ile ilgili değişiklikler yapılabilmektedir.

Araştırma verileri, araştırmacı tarafından katılımcıların istedikleri mekânda ve zamanda toplanmıştır. Araştırma kapsamında mülakat yapılması planlanan kişilere araştırma hakkında bilgi verilmiştir ve Gönüllü Katılım Formu yoluyla onayları alınmıştır.

5.2. BULGULAR

Araştırma kapsamında Ankara ilinde bulunun Kahramankazan Belediyesi, Etimesgut Belediyesi ve Çankaya Belediyesi'ndeki idari birimlerde çalışan kadın müdürler ve belediye meclis üyesi kadınlarla görüşülmüştür. Araştırma öncesinde beklenen katılımcı sayısı 20 olarak belirlenmiştir. Araştırma sonucunda ise 10 kadın ile görüşülebilmektedir. Kapsam ve sınırlılıklar başlığında da belirtildiği üzere katılımcı sayısı beklenenin altında kalmıştır.

Katılımcılara dair demografik bilgiler araştırmada önemli bir yere sahiptir. Katılımcıların yaşları, medeni durumları ve çocuk sahibi olup olmadıkları iş yaşamında oluşturdukları deneyimlerinin her yönü ile anlaşılabilmesi için incelenecektir. Araştırma kapsamındaki katılımcıların yaş skalası 34 ile 65 arasında değişiklik göstermektedir. 30'lu yaşlarda 3, 40'lı yaşlarda 4, 50'li yaşlarda 2, 60'lı yaşlarda 1 katılımcı vardır. Belediye meclis üyesi katılımcılar doğrudan siyasi partiler ile ilişkilendirilebilmektedir. Bu katılımcıların yaşları ile üyesi oldukları siyasi partiler içindeki deneyimleri arasında doğru bir orantı olduğu gözlemlenmiştir. Uzun yıllar parti içinde her pozisyonda görev alma fırsatı buldukları için siyasi anlamda oldukça deneyimlidirler. Parti içi dinamikler hakkındaki gözlemleri ve özellikle kadın kolları başkanlığı yaptıkları dönemlerde doğrudan kadınlarla temas kurma fırsatı buldukları için paylaşımları araştırma için değerlidir.

Katılımcıların medeni durumları ve çocuk sahibi olup olmadıkları da araştırmanın genelinde kadınların siyasete bakış açılarının, iş hayatında karşılaştıkları zorlukların, kadınların siyasete katılımı ve temsili noktasındaki düşüncelerinin anlaşılabilmesi için çok önemlidir. Katılımcıların 8'i evli 2'si bekarıdır. Katılımcılardan 6'sı evli ve çocuk sahibi, 2'si evli ancak çocuk sahibi değildir. Bekar katılımcılardan biri çocuk sahibi iken diğeri değildir. Araştırmaya katılan kadınlarda evli ve çocuk sahibi olanların genelinin kendisini annelik üzerinden tanımladığı gözlemlenmiştir. Evli ve çocuk sahibi olmayan 2 kadın ise kariyerleri sebebiyle çocuk yapmayı tercih etmediklerini söylemişlerdir. Ayrı bir başlık olarak da incelenecek olan kadınların iş hayatı ve günlük hayatlarında karşılaştıkları sorunlar çoğunlukla ev ve aile sorumlulukları ile ilişkilendirilmektedir. Kadınların bizzat kendi söylemleri de bu düşünceleri destekler niteliktedir. Kadınlar evli iseler önce eş, çocuklu iseler, önce annedirler. İş hayatları ise arka planda kalmaktadır.

5.2.1. Belediyelerde Karar Alma Noktasındaki Kadınlar ve Çalışma Öyküleri

Eğitim seviyesinin kadınların politika hakkındaki görüşlerini, siyasi katılımı ve demokratik tutum ve görüşleri etkilediği düşünölmektedir (Hillygus, 2005). Son

yıllarda eğitim sürecinin demokratik davranışın birçok yönü üzerinde nasıl bu kadar derin bir etkiye sahip olduğu konusunda birçok araştırma yapılmaktadır. Yüksek öğretim görmüş olmak demokratik vatandaşlığın çeşitli özellikleri ile bağdaştırılmaktadır. Onlarca yıllık siyaset bilimi araştırması, eğitimin bir bireyin siyasal dünyaya katılma eğilimini doğrudan etkilediği sonucuna varmıştır. Çoğu deneysel analizde, eğitim aslında diğer sosyoekonomik faktörler göz önüne alındığında bile siyasi katılımın en güçlü öngörüsüdür (Shields ve Goidel 1997; Verba, Schlozman, ve Brady, 1996; Wolfinger ve Rosenstone 1980). Yükseköğretim, siyasi dünyayı yönlendirmede yardımcı olacak bilgi, beceri ve politik aşinalık kazandırır. Siyasi süreç hakkında somut bilgilerin öğretilmesine ek olarak, yükseköğretim vatandaşların siyasi eylem ile demokratik bir sistemin korunması arasındaki ilişkiyi anlamalarına yardımcı olabilir (Galston, 2001; Niemi ve Junn, 1998; Torney- Purta, Schwille, ve Amadeo, 1999). Bununla birlikte daha yüksek eğitim seviyesine sahip olan kadınların politik olarak önemli sosyal ağların merkezine daha yakın bulunmaları muhtemeldir, daha az eğitim alanların ise merkezden çok daha uzakta kaldıkları düşünülmektedir. Başka bir deyişle, eğitim kadınları, sırayla politik katılım seviyelerini etkileyen kritik sosyal ve politik ağların merkezine ya da daha yakınına yerleştirir.

Araştırmaya katılan kadınların eğitim durumları bununla bağlantılı olarak mesleki deneyimleri ve çalışma öyküleri kadınların toplumdaki sosyal ve ekonomik konumlarını doğrudan etkilemektedir. Belediye meclisi üyesi kadınların eğitim düzeyleri ve ekonomik durumları doğrudan veya dolaylı olarak siyasete katılımları ile ilişkilendirilebilir. Aynı zamanda idari birimlerdeki müdür pozisyonundaki kadınların belediyeye nasıl girdikleri, STK geçmişine sahip olup olmadıkları, içinde çalıştıkları projeler de çalışma öykülerinde önemli bir yere sahiptir.

Kadınların 7'si lisans mezunu, kalan 2'si lise ve ortaokul mezunudur. Katılımcılardan Ü.L. Açık öğretim fakültesinde eğitimine devam ettiğini dile getirmiştir. Katılımcılardan B.D. ise Yüksek Lisans eğitimine devam etmektedir. Katılımcılar çoğunlukla eğitim hayatlarında aileleri tarafından desteklenmiştir.

Katılımcılar arasında yer alan B.D. ailesi tarafından özellikle büyük bir destek görmüş ve özel durumunu da şu şekilde dile getirmiştir:

“Kırıkkale Üniversite Mühendislik (İnşaat) fakültesi mezunuyum. Halen Kırıkkale Üniversitesi Yapı Anabilim Dalında Yüksek Lisans öğrencisiyim. Tez dönemindeyim. 2006 yılı mezunuyum. Mezun olduktan sonra Yüksek Lisansa başladım. 2008 yılında evlendim. 2009 yılında çocuğum oldu. Bu sebeple ara verdim ancak aftan yararlanarak okuluma döndüm. Özel olarak belirtmek istediğim bir şey var. Tevfik İleri İmam Hatip Lisesi mezunuyum. Kat sayı mağduruyum. Çok daha iyi üniversitelerde ODTÜ, Boğaziçi vb. okumam gerekirken bu durumda mağdur edildim. Ama okulumu mühendislik fakültesi 1.si olarak bitirdim. Mesleğimi çok sevdim. Dezavantajlı durumum beni hırslandırdı. Ailem bu süreçte okumam için desteğini benden hiç esirgemedi. Onların desteği çok büyük. “

Kadınların eğitiminde sadece ailenin tavrı değil, eğitim kurumlarının bölgede olup olmaması da önemli bir role sahiptir. Eğer kız çocuklarının gideceği yakın bir okul yoksa, uzak bir yerde yatılı okula gönderilmesi tehlikeli görülmektedir. Katılımcılar arasında yer alan E.P. de yatılı okul olması sebebiyle öğretmen lisesine gidememesini şu şekilde anlatmıştır:

“Ben 12 Eylül öncesi liseyi bitirenlerdenim. Benim yaş grubumdan okuyanlar az olurdu. Ben okumayı çok istiyordum. Öğretmen okulunu kazandım ancak yatılı lise olduğu için gidemedim. O zaman yatılı okul okumak bir kız çocuğu için mümkün değildi. Ama Çalıkuşu olma idealim vardı benim. Hep bunu içimde taşıdım.”

Kadınların belediyeye giriş öyküleri ise çoğunlukla benzerlik göstermektedir. Genelde belediye başkanını tanıyor olmak veya belediyede tanıdığı olmak belediyeye girişte en büyük etken olarak göze çarpmaktadır. Katılımcılardan A.G. bunu açıkça dile getirmektedir:

“Belediyeye giriş hiçbir zaman tanıdiksız olmaz. Referansım aracılığıyla girdim.”

Katılımcılardan B.D.'nin söylemi de bunu destekler niteliktedir:

“Ailem bu yörede olduğu için 2006 yılında belediyede başkan beyle görüştük. Başkan bey babamın arkadaşıdır. O zaman başkan bey mühendis olduğum için belediyede çalışmamı istedi. 2006 Ağustos ayında belediyede İmar ve Şehircilik Müdürlüğünde göreve başladım.”

Belediyelerin dışarıdan hizmet alımı yaparak bazı müdürlükleri kendi bünyesinde kurmadan da işlerini yürüttüğü gözlemlenmiştir. Katılımcılardan İ.R. hizmet alım sürecinde belediye ile kurduğu ilişki ve sonrasında olanları şu şekilde dile getirmektedir:

“Bir hukuk firması ile o zamanlar belediye çalışıyormuş. O hukuk firmasında da tesadüfen ben işe girdim. 6 ay bu hukuk firması bünyesinde belediye ile çalıştım. 6 ay sonra da Belediye Başkanı belediyede kalmamı, çalışmalarımın memnun olduğunu söyledi. Bu 2007 yılında oluyor. O zamandan beri çalışıyorum. 12. senem bitti. Önce sözleşmeli personel olarak başladım. Sonrasında kadrom geldi. Kadroyu aldıktan sonra 10 seneyi doldurmamla birlikte bir önceki başkan beyin taktiri ile başkan yardımcılığı kadrosundan asilden müdür kadrosuna atandım. Yaklaşık 6 aydır asil müdürlük yürütüyorum. Göreve geldiğimde buranın bir hukuk birimi yoktu. Genç yaşında belediyede bir hukuk müdürlüğü kurdum. Kurumun hukuk anlamında hafızasıym. “

Belediyede yükselmede STK'lar ile kurulan ilişkilerin de etkili olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcılar arasında yer alan C.E. belediyedeki çalışma öyküsünü şu şekilde anlatmıştır:

“Yerel Eşitlik Eylem Planı hazırlık çalışmaları sırasında TMMOB'u temsilen eylem planı hazırlık toplantılarına katılıyordum. Aynı zamanda burada İmar Müdürlüğünde Mühendis olarak çalışıyordum. Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğünün kurulum aşamasına gelindiğinde bana müdürlük teklif edildi. Hayatımın hiçbir döneminde böyle bir görev yapacağımı düşünmeden tamam dedim. 3 yıla yakın bir süredir çalışıyorum. Kurucu Müdürüm de aynı zamanda.”

5.2.2. Kadınlar Belediyelerde Neredeler ve Ne Yapıyorlar?

Belediyelerin idari yapıları incelendiğinde hizmetlerin doğru ve yerinde verilebilmesi adına birçok konuda kendi alanında yetkili müdürlüklerin kurulduğu gözlemlenmektedir. Belediyelerde ihtiyaçlar doğrultusunda oluşturulan müdürlükler şu şekilde sıralanabilir: Özel Kalem Müdürlüğü, Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü, Bilgi İşlem Müdürlüğü, Çevre Koruma ve Kontrol Müdürlüğü, Destek Hizmetleri Müdürlüğü, Dış İlişkiler Müdürlüğü, Emlak ve İstimlak Müdürlüğü, Fen İşleri Müdürlüğü, Hukuk İşleri Müdürlüğü, İmar ve Şehircilik Müdürlüğü, İnsan Kaynakları ve Eğitim Müdürlüğü, İşletme Müdürlüğü, Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü, Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Mali Hizmetler Müdürlüğü, Park ve Bahçeler Müdürlüğü, Ruhsat ve Denetim Müdürlüğü, Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü, Strateji Geliştirme Müdürlüğü, Temizlik İşleri Müdürlüğü, Teftiş Kurulu Müdürlüğü, Veteriner İşleri Müdürlüğü, Yapı Kontrol Müdürlüğü, Yazı İşleri Müdürlüğü, Zabıta Müdürlüğü vb. Bu müdürlüklerin her biri o belediyenin bulunduğu bölgedeki yerel ihtiyaçlara göre kurulmaktadır. Bu sebeple beldeden beldeye müdürlüklerin sayısı ve uzmanlıkları değişiklik gösterebilmektedir.

Çalışma kapsamında seçilen Etimesgut, Kahramazkazan ve Çankaya belediyesindeki müdürlükler, hangi müdürlüklerde daha çok kadınların olduğu ve belediye genelinde çalışan kadın sayısı birbirinden oldukça farklıdır. Etimesgut ve Çankaya belediyelerinin seçim bölgesi olarak oldukça geniş bir alana sahip olmaları sebebiyle bünyelerinde birçok farklı müdürlük vardır. Kahramankazan belediyesi müdürlükleri ise Ankara dışında bir ilçe olması ve kendisine bağlı köyler sebebiyle daha çok yerel ihtiyaçlar çerçevesinde şekillenmiştir. Belediyelerdeki kadın müdürlerin sayısı ve genel olarak belediye kadını istihdamı ise yerel seçimi kazanıp belediyeyi yönetme hakkına sahip belediye başkanının kendi partisinin ideolojisini ve yerel yönetimlere bakış açısını yansıtmaktadır.

Katılımcılar arasında Kültür ve Sosyal İşler Müdürü, Ruhsat ve Denetim Müdürü, Hukuk İşleri Müdürü, İşletme ve İştiraklere bağlı bir müdür ile Aile ve Kadın Hizmetleri Müdürü yer almaktadır. Geri kalan katılımcılar ise belediye

meclis üyesi kadınlardan oluşmaktadır. Katılımcılara belediye'deki mevcut iş tanımları, hangi müdürlüğe bağlı oldukları, belediyede şimdiki pozisyonları öncesinde başka bir pozisyonda çalışıp çalışmadıkları, kadın çalışma arkadaşlarının belediyede hangi müdürlüklerde yoğun bir şekilde çalıştıkları ve belediye encümen üyeleri arasında olup olmadıkları sorulmuştur.

Katılımcıların her biri belediyede bağlı oldukları müdürlük çerçevesinde mevcut yönetmelik doğrultusunda belirli iş takipleri yaptıklarını söylemişlerdir. Örneğin; Kültür ve Sosyal İşler Müdürü olan A.G. iş tanımını ve yaptığı projeleri şöyle dile getirmektedir;

“Müdürlüğüm boyunca kültür işlerinin yapacağı tüm organizasyonları yaptım. Belediye bültenlerini ben yapıyorum. Dergilerin içeriklerini ben hazırlıyorum. Yıllık ve aylık bültenleri hazırlıyorum. Uluslararası çalıştaylar düzenledim. Uluslararası halk kültür sempozyumları önemli çalışmalarımız arasında yer almaktadır. Bunun için Akademisyenlerle ortak çalıştık. 5 sempozyum yapıldı. Bununla ilgili kitaplar basıldı. Bir dönem başkanın konuşma metinlerini ve önsözlerini yazmaya başladım. Bir kitap yazma deneyimim bile oldu. Önemli bir Türk kadınının hayatını kaleme aldım. Bir derleme kitabı oluşturdum. Geceleri geç saatlere kadar bunun için çalıştım. Kitabı tamamladım ancak çok umutlu değildim. Çünkü kısa bir sürede yapılmış bir işti. Ancak kitabın şu an beşinci baskısı bitti. Sosyal demokrat kadın dernekleri bu kitaba çok ilgi gösterdiler.”

Katılımcılar arasında yer alan İ.R. iş tanımını şu şekilde anlatmaktadır:

“Belediyeye açılan tüm davaları, icra takiplerini yapıyoruz. Mahkemelerde ve çeşitli kurumlarda belediyeyi temsil etmeye yetkiliyiz. Belediye başkanı mazbatasını aldıktan sonra bizlere vekaletini verir. Müdürlük bünyesinde bir kâtip, bir stajyer ve bir avukat arkadaşımız var. Benim çalışma ortamım için sayı yeterli. Aynı zamanda çeşitli müdürlükler içinden çıkamadıkları durumlarda bizden yazılı mütalaa talep edebilirler. Haftanın 3 ya da 4 günü çeşitli birimlerde özellikle İmar, Fen işleri müdürlüğü gibi müdürlüklerle şifahi olarak görüş alışverişi yapıyoruz. Çalışma şeklimiz budur. Duruşmalarımız ve keşifler oluyor. “

Katılımcılar arasındaki C.E. müdürlüğe bağlı birimleri ve görevlerini şu şekilde dile getirmektedir:

“Müdürlüğün mevcut bir yönetmeliği var. Müdürlük bünyesinde bir kadın sığınma evimiz var, kadın danışma merkezimiz var, evlendirme hizmetleri de müdürlüğe bağlı, son olarak da eşitlik ve farkındalık büromuz var. Tüm bu birimleri müdürlükçe yönetiyoruz. Yerel eşitlik eylem planının uygulanması ve denetlenmesinden sorumluyuz. Yerel eşitlik eylem planı sadece bizim müdürlüğümüzü kapsamıyor. Başka müdürlüklerin de eylem planı içinde tanımlanmış görevleri var. Bizim görevimiz müdürlüklerdeki o işlerin takibini yapıp onları koordine etmektir. Eylem planımızın süresi bitti. 3 yıllıktı. Şimdi seçimler sonrası gelecek meclise yeni eylem planımızı sunacağız. Eylem planımızın bir hayli kısmını da hayata geçirdik. Başka bir belediyenin kendi yerel eşitlik eylem planını hazırlaması sürecinde de onlara destek olduk.”

Katılımcılardan birisi belediyede ilk olarak Halkla İlişkiler Müdürlüğünde çalıştığını sonrasında Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğüne geçtiğini belirtmiştir. Yine bir diğer katılımcı ilk olarak belediyede İmar ve Yapı İşleri Müdürlüğünde işe başlamış sonrasında Ruhsat ve Denetim İşleri Müdürlüğüne geçmiştir. Genellikle belediyede birbiri ile ilgili müdürlükler arası geçişlerin mümkün olduğu söylenebilmektedir.

Belediye meclisi üyesi katılımcıların birisi aktif olarak belediye encümen üyesi iken, diğeri geçmiş dönemde bir süre encümen üyeliği yapmıştır. Belediyede idari birimlerdeki müdürlerden E.P. encümen üyeliği hakkında şu bilgiyi vermiştir:

“Ben belediye encümen üyesi değilim. Zorunlu üye mali hizmetler müdürüdür. Onun dışında bizim belediyemizde ve genel olarak diğer belediyelerde yaygın uygulama İmar müdürünün atanmasıdır. Bu konuda bir cinsiyet eşitsizliği olduğunu düşünüyorum mantıken bir atama yapılıyor.”

Belediyede kadın çalışma arkadaşlarının daha çok hangi müdürlüklerde çalıştığı sorulan katılımcılar genellikle şu müdürlükleri sıralamıştır: Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Sağlık İşleri Müdürlüğü, Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü. Katılımcılar çoğunlukla bu müdürlükleri sıralamasına rağmen genelde kadın-erkek eşitliğinin belediyede sağlandığını savunmuşlardır. Katılımcılar arasında yer alan İ.R.’nin bunu destekler nitelikteki görüşleri şu şekildedir:

“Kültür, Sosyal, Sağlık her müdürlükte kadınlar var. Şu müdürlüğe yalnızca kadınlar bakıyor diyemem. Aile ve sosyal politikalar bakanı genelde kadın tercih ediliyor ama burada öyle bir müdürlük yok açıkçası. Bütün müdürlükleri hem kadın hem erkekler yapabiliyor. Bu noktada cinsiyet eşitliği olduğunu düşünüyorum.”

Katılımcılar arasında yer alan C.E. ise kadınların neden Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğünde yoğun olduğunu şu şekilde gerekçelendirmiştir:

“Kadınlar ağırlıklı olarak Sosyal Yardım İşleri, Kültür İşleri Müdürlüğünde çalışıyor. Sosyal yardım müdürlüğündeki yoğunluğun sebebi kreşlerin bu müdürlüğe bağlı olmasından kaynaklanıyor. Kültürde ise ağırlıklı olarak kadınlara kurslar verilen yerlere kadınlar geldiği için çalışanları yoğunlukla kadın oluyor. Ama imar müdürlüğünde de azımsanamayacak kadar kadın var. Aslında belediyenin hemen her yerinde kadınlar var. “

Erkekler ve kadınlar arasında fiziksel ve biyolojik farklılıklar olduğunu savunan doğacı görüş erkekleri güç ve akılla özdeşleştirirken, kadınları zayıflık ve duygusallık ile özdeşleştirmektedir. Hatta bunu ispatlamak için zekâ testleri ile erkek çocuklarının doğal nitelikleri gereği özellikle fizik, matematik, kimya gibi bilimlerde kız çocuklarının ise dil ve edebiyat gibi alanlarda başarılı olduklarını ileri sürmüşlerdir (Ecevit, 2015). Bu bakış açısı feministlerce biyolojik indirgemecilik olması nedeniyle ağır bir şekilde eleştirilmektedir. Katılımcıların söylemlerinden yola çıkarak kadınların sadece kadın olmaları sebebiyle kültür, sosyal yardım, sağlık gibi alanlarda daha yoğun olduklarını düşünemediklerini açıkça görebiliyoruz. Kadınların daha çok duygulara ve sevgilere hitap eden işlerle ilişkilendirilmiş konuları gereği kültürel faaliyetlerin kadına atfedilmesi bir eşitsizlik olarak düşünülememektedir. Kadınlar uğradıkları ayrımcılığın çoğunlukla farkında değildir. Sistemik bir şekilde cinsiyet eşitsizliğinin mevcut belediyelerde ve yönetimlerinde uygulandığını araştırma sırasında belediyedeki mali işler, fen işleri, strateji geliştirme ve işletme işleri müdürlüklerinde hiç kadın müdür olmayışından anlamak mümkündür. Burada ise erkeklere ait olduğu düşünülen akılcı ve mantıksal özelliklerden hareketle bu müdürlüklerde onların görevlendirilmesi gerektiği algısı mevcuttur.

5.2.3. Kadınların Gündelik Hayatta ve İş Hayatında Karşılaştıkları Sorunlar

Kadınlar, kadın oldukları için her an çeşitli biçimlerde ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Kadınların toplumdaki konumlarını, eş ve anne olarak aile içindeki sorumlulukları belirlemektedir. Kadınlar evdeki tüm bireylerin bakımından, ev işlerinden, temizlik, alışveriş vb. tüm işlerin yapılmasından sorumlu tutulur. Kadınlardan ev dışında çalışsa bile tüm bu işleri hiç aksatmadan yürütmesi beklenir. Çok sayıda kadın kariyerlerini ön planda tutamamaktadır çünkü kadınların ilgilenmesi gereken aileleri, eşleri ve diğer sorumlulukları vardır. Profesyonel anlamda iş yerlerine verilen taahhütler nedeniyle, bir kadın işi veya ailesi arasında seçim yapması gerektiği yönünde baskı hissedebilir. Aile anne ve eş olmasını beklerken, iş yerleri onların lider olmasını ve bağlılık göstermesini istemektedir. Sosyal desteği olmayan kadınlar için durum daha da zorlaşmaktadır çünkü yükün tamamını kendileri taşımak zorunda kalırlar. Bazı kadınlar hayatlarının bu iki alanını dengeleyebilmekte bazıları ise bu durumdan yoğun bir şekilde bunalmaktadır. Kadınlar sonuçta ya bütün sorumluluğu üstlenmekte ya da kariyerine odaklanabilmek için çocuk yapmamayı tercih etmektedir.

Araştırma kapsamında kadınların aile içindeki cinsiyetçi iş bölümünden şikayetçi oldukları gözlemlenmiştir. Bu durum sonucunda kadınlar büyük bir yükün altında ezildiklerini dile getirmektedirler. Katılımcılar arasında yer alan B.D. ev içi sorumluluklarını, ailede kadının konumunu, cinsiyetçi iş bölümünü ve erkeklerin sorumluluktan kaçan tutumlarını şu şekilde anlatmaktadır:

“Benim eşim mimar ben de mühendisim. 3 de çocuğum var. Bakıcım var ancak akşam eve gittiğimde yemeğimi de yapıyorum, 2 çocuğumun ayrı ayrı dersleri ile ilgilenip, en küçük çocuğumla da eğitici faaliyetler yapmaya çalışıyorum. Eşime bakıyorum, hiçbir şey yapmıyor. Bu geceleri yattığımda kafamı yastığa rahat koymamı sağlıyor. Ama 6 ay sonra kendime baktığımda çok yorulmuş oluyorum. Hayatın müşterek olması lazım ama bunu hissettirecek de bir erkek gerekiyor. Türkiye’de 10 tane ailede 2 ya da 3 eşitlikçi mantıkta aile çıkar. Ben okumuş ve toplumda kendine göre bir yeri olan bir bayan olarak bu yorumu yapıyorum. Bakıcıma soruyorum o da aynı şeyleri yaşıyor. Erkekler kadınların

sağladığı konfora alışmış durumdalar. Toplumda şöyle bir düşünce var; kadınlar çalıştı, becerdi ve iş hayatında ortalığa çıktı, yoruldu ve aile hayatları bozuluyor. Kadının sesi parası olduğu için çıktı diye düşünülüyor. Ben bu düşünceye katılmıyorum. Erkekler kadınların yetenekli olduğunu kabullenmek istemiyor. Anne olmak gerçekten çok zor bir durum. Koşturan daima anne, parayı da anne getiriyor, çocukların dersleri ile de o ilgileniyor, yemeği de o yapıyor, evle ilgili konulara da anne karar veriyor. Babanın tek getirdiği şey para. Aile reisi kavramında ise sanki baba aile reisi gibi bir algı var. Ben buna katılmıyorum. Ama toplumun bu düşünceden çok çabuk sıyrılabileceğine inanmıyorum. Benim 2 kızım var ikisinin de benim çektiğim sıkıntıları çekmesini istemiyorum. Kızımın benim kadar yorulmasını istemiyorum. Bazen şöyle düşünüyorum; acaba kızım ileride çalışmasa mı? (Ama bu doğru bir düşünce değil) Sonra da niye okuyunca çalışmayacak benim çocuğum diye düşünüyorum. Bu ikilem içindeyim. Çalıştığımız için mi sıkıntıyı çekiyoruz bu soruya cevap veremiyorum. Ben toplumun değişmesi gerektiğini düşünüyorum. Benim 1 oğlum var ve ona ev süpürtürüyorum. Tabağını kaldırıyorum. İleride aile hayatında sıkıntı yaşamaması için bunu yapmasını istiyorum. Bu noktaya toplumun ileride gelebileceğini düşünüyorum.”

Katılımcılar arasında yer alan Y.E. ise aile içi sorumlulukları eşi ile paylaştıklarını ve bu konuda eşinden destek gördüğünü şu şekilde dile getirmektedir:

“Günlük hayatta herkesin yaşadığı zorlukları ben de yaşıyorum. Evde anne sizsiniz birisinin eşisiniz herkesin ihtiyaçları var. Ama eşim çocuklarımı büyütürken hep yardımcı oldu. Hala çocuklarımın kreş öğretmenleri eşimi daha iyi tanırlar. Benim evde yemek yapacak vaktim bile olmazdı. Şimdiki işimde ise hayatımı yoluna koyduğum bir süreç oldu benim için. Çocuklarımla daha çok ilgilenebiliyorum.”

Katılımcılar arasında yer alan E.P. ise kadının tüm sorumlulukları üstlenebileceğini şu şekilde anlatmaktadır:

“Evde polis ben olduğum için evdeki düzeni kendime göre ayarladım. Zorlukları hiç gözüm görmedi. Eşim de bana hiç karışmaz. Ben eşimi iyi tanıdığım için çok da becerikli olmadığı için ondan yardım istemedim. Kadın hem iç işleri bakanı hem dış işleri bakanı hem maliye bakanı olabilmelidir. Ben işlerimin hepsini kendim hallederim. Bu mücadele insanı dirençli yapıyor.”

Katılımcılar arasında yer alan A.G. çocuk sahibi olmanın kadınların iş hayatı için oldukça büyük sorunlar yaratabileceğini düşünmekte ve kariyeri için yaptıklarını şu şekilde dile getirmektedir:

“Geriyeye dönük baktığımda aşırı fedakârlık yaptığımı görüyorum. Bu kadarına gerek olmadığını düşünüyorum. Özel günlerde bayramlarda hiçbir zaman evimde olmadım. İşi her şeyden üstün tuttum. Ben 8 yıllık evliyim. Çocuğum olmadı ve üstüne hiç düşmedim. Çocuk eksikliği hissetmedim. Çocuk olsa bana sıkıntı verebilir diye düşündüm. Annem de yoktu kime baktıracaktım. İş hayatı insanlara önceliklerin sıralamasını yapmak gerektiğini öğretiyor. Tüp bebek girişiminde de bulundum ama çok fazla üzerine düşmedim. Çocuğum olmadığı için kafayı bozan kadınlar gibi olmak istemedim. Kadınların en büyük handikabı budur. “

Katılımcılar arasında yer alan B.D. annelik ve din üzerinden ilişkilendirdiği fikirlerini şu şekilde aktarmaktadır:

“Ben bu olaya dini boyutuyla bakıyorum. Kadının aslında toplumdaki görevini annelik ve hanımlık olarak kısıtlamak İslam hayatında da görülmemiştir. Örneğin; Hz. Muhammed Efendimizin eşi Hz. Ayşe o dönemin en büyük hadis rivayet eden kişilerden birisiymiş. Yani hadis rivayeti o dönemin hukukçusu demektir. İslam’ın ilk dönemlerinde bile kadın kenara çekilmezken (savaş, barış, ayet yazması) günümüzde kadının okuduğu, okuduğu için çalıştığı, çalıştığı için sesinin çıktığı, sesinin çıkması sebebiyle erkek hegemonyasına girmeyip daha hesaplı ve sıralı düşündüğünü görüyorum. Kadının çok güçlü olduğu için maddi olarak da desteklendiğinde her işi yapabileceği inancındayım.”

Katılımcılar arasında yer alan A.G. kadınların karşılaştıkları sorunları şu şekilde anlatmaktadır:

“Anne ve eş konumundan dolayı kadınlar mutlu değiller. Burada yaşayan kadınların ekonomik sıkıntıları çok fazla. Kadınlar arasında şiddet gördüklerini söyleyemeyen çok fazla kadın var. Şiddetin psikolojik bir sorun olduğunu düşünüyorum. Eğitimle çözülebilecek bir sorun değil. Ülkemizde çevresel ve dinsel baskı çok fazla. Çalışan kadınlar çok fazla yoruluyorlar. Çocuklarının olması ayrı bir yana ev işi yapmak bile çok zor hala geliyor. Kadınların eğitim

sorunlarını aşmaları lazım. Çocuklarını uyuşturucu gibi kötü alışkanlıklardan korumaları lazım. “

Araştırma kapsamında kadınların iş hayatlarında da çeşitli eşitsizliklere maruz kaldıkları gözlemlenmiştir. Bu daha çok kadın olmaları sebebiyle yönetici bir pozisyonda bulunmalarının garipsenmesi sonucu yaşanmaktadır. Katılımcılar arasında yer alan B.D. kadın bir müdür olması sebebiyle vatandaşlarla yaşadığı sorunu şu şekilde anlatmaktadır:

“Erkek hegemonyasını hayatın her alanında hissediyorum. Bunu iş hayatında da hissediyorum. Müdürlüğümde kadının yol göstermesinden rahatsız olan vatandaş olarak kişilerle karşılaştım. Bunlar başkanımız aracılığıyla çözüldü. Belediyede vatandaş odaklı düşünmek zorundasınız. Çünkü burası bir yerel yönetim. Bakanlık gibi kamu soğukluğunun arkasına sığınamazsınız. Burası yarı kamu tüzel kişilik olarak görülmelidir. Çalışma arkadaşlarımdan böyle bir davranış görmedim. Okumuş kesimle çalıştığım için şanslıyım. Burada o hiyerarşi mevcuttur. Başkan bey seni oraya getirince diğer çalışanlar size saygı gösteriyor.”

Katılımcılar arasında yer alan A.G. ise müdür olduğu ilk zamanlarda çalışma arkadaşlarının tepkisini şu şekilde dile getirmektedir:

“Buraya ilk müdür yapıldığımda kadın ve erkek personeller tarafından uzun süre kabul görmedim. Çok sıkıntılar çektim. Çünkü buranın yabancısıyım. Ama yaşadığım sıkıntıları cinsiyetçilik olarak kabul etmiyorum. Ben kadını da şöyle oldu diye bir duyguya hiç kapılmadım. Belki özgüvenim yüksek olduğu için yapılanı da görmüyor olabilirim. “

Katılımcıların iş hayatında karşılaştıkları bir başka sorun ise giyimleri sebebiyle maruz kaldıkları davranışlardır. Bu durumda katılımcı ya bulunduğu ortama uyum sağlayıp kendini değiştirmiş ya da kendisinden ödün vermemiştir. Katılımcılar arasında bulunan A.G. giyiminin nasıl bir sorun yarattığını ve nasıl bir değişikliğe gittiğini şu şekilde dile getirmiştir:

“Kılık kıyafet ile ilgili sorun yaşamış olabilirim. Hiç dar pantolon ilgi çeker diye düşünemezdim. Giyinişim farklı olduğu için tuhaf karşılandım ama bu sadece bir hafta sürdü. Onlar alışmadılar ben kıyafetlerimi değiştirdim. Buradaki

insanları rahatsız etmeye hakkım yok. Neticede ben tek kişiyim. Uyum göstermem lazım. Mini etek, dar pantolon giymemeye başladım. Kıyafet benim için çok önemli değildi zaten. Bulunduğın yere uyum göstermek hem o insanlar tarafından kabul görme hem de kişisel rahatlık için önemli bir şeydir. “

Katılımcılar arasında yer alan İ.R. ise giyiminin zamanla nasıl kabul gördüğünü şu şekilde anlatmaktadır:

“Ben çalıştığım kurumda bayan olmanın zorluklarını işe ilk girdiğim yıllarda yaşadım. Çünkü o zamanki ortam ile şimdiki ortam çok farklıydı. Burada benim giyim şeklime ve tarzıma alışamadılar ilk başlarda. Ama bu 1-2 sene sürdü. Bunu bakışlardan hissedebiliyordum. Sonrasında üniversitenin gelmesi buraya çok şey kattı. Şimdi benim giyimim buraya hafif geliyor ve ben de çok mutlu oluyorum bu duruma. İnsanlar daha rahat ve sosyaller artık. Çalışma ortamı olarak kadın olmanın zorluklarını yaşadım diyemem. “

Araştırma kapsamında kadınların erkeklerin yoğunlukta olduğu meslekleri yaparken çeşitli ayrımcılıklara maruz kaldıkları gözlemlenmiştir. Katılımcılar arasında yer alan C.E. mesleği gereği maruz kaldığı zorlukları ve ayrımcılıkları şu şekilde dile getirmektedir:

“Mühendislik yaptığım dönemde iş gereği araziye çıktığımızda Güneydoğu'ya seyahatlerim oluyordu. Bundan 20 sene evvel farkına varmadığım ama sonradan farkındalığım arttıkça düşündüğüm şeyler oldu. Mesela gittiğim yerlerde asla kadınlara uygun şantiyeler, mekanlar yoktu. Kadın ve arazi ile ilgili önyargılar vardı. Mühendislik yaptığım için erkeklerin yoğun olduğu bir ortamda iş yaşantım geçti. Yönetimlerde de yıllarca hep tek kadın olarak yer aldım. Şimdiki TMMOB yönetiminin 24 üyesinde sadece 4'ü kadın ki bu iyi bir rakam. Dolayısıyla birtakım rahatsız edici söylemlerle karşılaşılıyor. Ağızdan çıkan argolar ve sonrasında sen bizdensin gibi söylemlerle karşılaşıyorum. Bunları ben artık dert emiyorum ama mücadeleyi de bırakmıyorum. Dillerini sürekli düzelterek, müdahil olarak bununla mücadele ediyorum. “

Katılımcılar arasında yer alan birkaç kadın ise çalışma ortamında hem cinsleri ile yaşadıkları sorunları dile getirmişlerdir. Katılımcılar arasında yer alan Y.E. iş yaşamında yaşadığı haksızlığı şu şekilde dile getirmiştir:

“Geçmişte daha çok rahatsız oluyordum. Ama şimdilerde görmezden geliyorum. Yeni mezun olduğumda üzüldüğüm şeylere artık alıştım. Ben bir kadın olarak dağın başındaki şantiyede yemek de dağıttım çok elit yerlerde toplantılara da katıldım. Bu biraz duruşunuzla da alakalı bence. Çok şükür şimdiye kadar olumsuz hiçbir şey yaşamadım. Ancak özel sektörde çok adaletsizlik yaşadım. Patronumun tanıdığıdır, gençtir, güzeldir, böyle insanlar benim yerime geçirildi. Sizin yaptığınız işler çabalamanız bir anda başka bir kadın tarafından silinebiliyor. Çok yoruldu. Bedenen ve zihinsel olarak. Bir anda üzeriniz çizilebiliyor. Sizin yaptığınız şeyler görmezden geliniyor.”

Katılımcılar arasında yer alan Ü.L. ise kadınlarla ilgili düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

“Günlük hayatımda kadının kadına yaptığından rahatsız oluyorum. Bana göre kadınlar bir yerlere gelebilmek için kendi kadınlıklarını kullanıyorlar.”

Araştırmada kadınların siyaset alanında ayrımcılığa uğradıklarını bu yüzden de eksik temsil edildiklerini savunan Z.A. düşüncelerini şu şekilde dile getirmektedir:

“Siyasette kadının olmaması en çok beni üzen şeydir. Kadının adı yok. Her yerde kadın çalışır ama seçilme noktasına geldiği zaman engellenir. Bunu bütün partilerde görebiliyoruz. Buradaki meclisin tablosundan da belli gördüğümüz gibi. Kadın broşür dağıtır, kadın çalışır, evini ihmal eder. Ama seçilme noktasında önünde durulur. Ataerkil bir toplum olduğumuz için bu böyle diye düşünüyorum. Yıllarca emek vermiş kadınların değerlendirilmiyor olması beni çok üzüyor. “

Kadınların aile içinde karşılaştıkları sorunların temelinde kadına yüklenen cinsiyetçi rollerin etkisi büyüktür. Bunun yanında iş hayatında da karşılaştıkları ayrımcı tutum ve davranışlar kadınların çalışma ortamlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Kadınların siyaset alanında da yok sayıldığı birçok katılımcının da söylediği gibi siyasetin erkek işi olarak görüldüğü düşünülmektedir. Bu düşüncenin temelinde evrensel birey kategorisine ilişkin oluşturulmuş siyasal bir kurmaca vardır. Susan Miller Okin, Diana Coole ve Anne Phillips erkek teorisyenlerin Antik Çağdan itibaren teorik tartışmanın terimlerini erkeklik ve

onların deneyimleri üzerine temellendiğini, bu tutum yüzünden, kadınların ve kadınlara ilişkin meselelerin siyaset teorisinden dışlanmasında önemli rol üstlendiklerini düşünmektedirler (Çakır, 2013a). Siyaset teorisinin temelinde erkeklerin özne olarak kabul edilmesi kadınların bu alana girişini de zorlaştırmaktadır. Araştırmada görüldüğü gibi kadınlar siyasi alanda var olma mücadelesi verseler de iş seçilme noktasına geldiğinde kadınlar görmezden gelinmektedir.

5.2.4. Belediye Meclis Gündeminde Alınan Kararlara Kadınların Etkisi ve Belediyelerin Kadınlara Yönelik Hizmetleri

Yerel yönetimlerde uygulanan hizmetler ve bu hizmetlerin niteliği o bölgede yaşayan halkın ekonomik, sosyal, kültürel ve mekânsal taleplerini karşılayan şekilde olmalıdır. Özellikle kadınların yerelde kendi yaşam çevrelerinde karşılaştıkları sorunlar ve bunlara yönelik verilebilecek hizmetler kadınların sosyal ve ekonomik anlamda görünürlüklerini de artırmalıdır. Bu kararların alınmasında belediye meclisi oldukça etkilidir. Bununla bağlantılı olarak belediye meclisi üyesi kadınların nitel ve nicel varlıkları kadınların ihtiyaçlarına yönelik daha duyarlı kararların alınabilmesi açısından önemlidir. Aynı zamanda belediye meclisinde alınacak kararlarda belediyedeki idari birimlerde yer alan müdürlerin talep ve önerileri de etkili olmaktadır.

Araştırma kapsamında belediye meclis gündemine hangi tür sorunların taşındığı, kadınların talepleri ve sorunları ile ilgili alınan kararların neler olduğu sorgulanmıştır. Katılımcıların bir kısmı kadınlara yönelik taleplerin meclis gündemine taşınmasında yetersiz kaldığını düşünmektedir. Katılımcılar arasında yer alan İ.R. bu yöndeki düşüncelerini şu şekilde dile getirmektedir:

“Her meclis döneminde bir kadın belediye meclis üyesi konuluyor. Bana göre çok az. Bu kadınlar da kadın ve çocukların taleplerini dile getiriyorlar. Son dönemdeki belediye meclis üyemiz anneydi ve eğitimciydi. O kendi bakış açısıyla o tarz konuları belediye gündemine taşıyordu. Yeni belediye meclis üyemiz daha genç. Açıkçası kadınların taleplerine yönelik çok iyi bir temsil olduğunu düşünmüyorum. Ben sorunların taşındığına çok denk gelmedim. Genelde trafik, imar sorunları, köylerin sorunları oluyor. Genelde sistemde

müdürler birebir vatandaşların taleplerini belediye meclisine taşıyamıyor. Bu sorunları doğrudan taşıyacak olan belediye meclisi üyeleridir.”

Katılımcılar arasında yer alan B.D.’nin görüşleri de bu yöndedir:

“Kadınlara dair taleplerin meclis gündemine taşınması ile karşılaşmadım. Genelde mecliste imar ve bütçe ile ilgili kararlar görüşülüyor. Ama KAGEM’de kadınlarla ilgili faaliyetler yapılıyor.”

Araştırma kapsamında buldukları belediyede alınan kararlarda kadınların taleplerinin dikkate alındığını düşünen katılımcılar da vardır. Katılımcılar arasında yer alan F.Ü.’nün düşünceleri de bu yöndedir:

“Belediye meclis gündemine kent sakinlerinin bizlere ulaşmış/tespit edilmiş hemen her sorunu yansıyabilmektedir.”

Katılımcılar arasında yer alan C.E. taleplerinin rahatlıkla meclisten geçtiğini şu şekilde dile getirmektedir:

“Bütün almak istediğimiz kararlar rahatlıkla geçti ve hiçbir zorluk yaşamadık. Bir kadın bülteni çıkarıyoruz. Bu Türkiye’de hiçbir belediyede yok. Bunlar da meclis kararı ile oluyor. “

Araştırmada bazı katılımcılar kadınların bir şeyi talep etme noktasında yetersiz kaldıklarını düşünmekte ve bu sebeple talep olmayan bir hizmetin meclis gündemine gelemeyeceğini belirtmektedir. Katılımcılar arasında yer alan A.G.’nin düşünceleri bunu destekler niteliktedir:

“Kadınlar talep ediyor mu acaba? Kadınlar geçim derdindedir. Mesleki eğitim kursları onlar için yapılıyor. Ama kadınların bizim için şöyle bir program yapın, eğitim semineri verin, çocuklarımıza uyuşturucunun zararlarını anlatan bir eğitim verin gibi talepleri kesinlikle yoktur. Kadınlar kendi eksiklerinin farkında değiller. Eğitim seviyeleri düşük olduğu için önemli talepleri yok. İstenilen şeyler de yardım kartı ve kömür desteği yönünde oluyor. Onların talepleri olmasa da biz onlar için bir şeyler yapıyoruz. Örneğin; meclise gelen bir talepte kadınlar için el işi ürünlerini sattıkları bir çarşı açılması vardı. Ancak talep yok. Bu çarşı neye istinaden açılacak? Bu kadınlar varsa da biz bilmiyoruz. Burada halk da bir şey yapıldığında almıyor. Kadınların satabilecekleri bir piyasa da

yok. Alım gücü düşük. Örneğin meclis talebi; Ev hanımlarının aile bütçelerine katkı sağlaması amacıyla her ayın ilk haftasında kurulacak olan Salı pazarında belediye tarafından yerler belirlensin orada kadınlar satış yapsınlar. Böyle bir meclis kararı olmaz. Çünkü talep yok. Bana bir dilekçe bile gelmemiş. Bir dönem lamba fabrikasının montaj işi vardı. Halk eğitim merkezi ile birlikte yapıldı. Kadınlar para kazandılar ancak geçici bir işti.”

Katılımcılar arasında yer alan İ.R. ise kadınların bir araya gelip bir talepte bulunmaları gerektiğine dair düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Kadınlar böyle bir noktada kendileri ile ilgili sorunları iletmede bir araya gelemiyorlar. Mesela senelerdir yapılması gereken stratejik planda yer almasına rağmen kreşin belediye bünyesinde olmayışı çok önemli bir eksiktir. Yasal olarak da bir zorunluluk. Kreş olsa ben bile daha rahat çocuk yapmayı düşünebilirim. Ama belediyedeki kadınlar bile taleplerini iletmiyorlar.”

Araştırma kapsamında kadınlara dair sorunların veya taleplerin belediye meclis gündemine taşınmasında bizzat katılımcıların ne kadar söz hakkına sahip olduğu, belediye meclisinde son kararın alınmasında kadınların ne kadar etkili olduğu ve çalıştıkları belediyeden yola çıkarak yerel yönetimlerde kadınların varlığı hakkında ne düşündükleri sorgulanmıştır. Katılımcıların geneli belediye meclisine kadınlara dair sorunların taşınmasında söz hakkına sahip olduklarını söylemişlerdir. Ancak kadınların son kararın alınmasında belediye meclisinde sayıca yetersiz oluşları olumsuz yönde bir etki yaratmaktadır. Katılımcılar arasında yer alan Y.E.’nin görüşleri de bu yöndedir:

“Ben son kararın alınmasında kadınların çok etkili olduğunu düşünmüyorum. Bizim belediyemiz ataerkil bir yapıya sahip. Kadınların sembolik olarak orada bulunduğunu düşünüyorum. Belediye meclisi üyesi kadınların yeterince çalıştıklarını düşünmüyorum.”

Katılımcılar arasında yer alan B.D. bu konudaki düşüncelerini şu şekilde aktarmaktadır:

“Kadın sayısı az ve etkisi yok. Özellikle kadınların sözünü dinleyelim diye düşündüklerini sanmıyorum.”

Katılımcılar genel olarak belediyelerde kadın varlığının artması gerektiğini düşünmekte ve açıkça kadınların bu anlamda yetersiz olduklarını belirtmektedirler. Katılımcılar arasında yer alan B.D.'nin bunu destekleyen görüşleri şu şekildedir:

“Kadınlar bizim belediyemizde çok fazla ancak yüksek pozisyonlarda kadınlar yok. Özel kalem müdürü kadın olabilir. Bir başkan yardımcısı kadın olmalı. Kadınlara karar alma noktalarında başarılı olabilecekleri gösterilmelidir.”

Katılımcılar arasında yer alan C.E. ise kadınların belediyelerdeki varlığı ve yapılması gerekenlerle ilgili düşüncelerini şu şekilde aktarmaktadır:

“Kendi belediyemizi genellemek mümkün olmasa da genel sorun kadınların karar alma noktalarında sayıca az temsil edilmesidir. Belediye meclisinden müdürlüklere kadar aynı durum söz konusudur. Oysa karar alma noktalarında kadınların olması gerçekten hayatı değiştiriyor. Bunu bizim belediyemizde de net görüyoruz. İlk defa bu kadar çok kadın belediyede müdür pozisyonunda. 2 tane de başkan yardımcı belediyemizde kadındır. Bu durum büyük bir farklılık yaratıyor. Temsiliyeti artırmak için elimizden geldiğince çabalıyoruz.”

Katılımcılar arasında bulunan Z.A. kadınların belediye meclisinde etkili olamamasını bulunduğu belediye bünyesinde kadına bakış açısı ve diğer belediye meclis üyesi kadınların buna karşı tutumunu anlattığı şu olay ile dile getirmiştir:

“İlk dönem seçildiğimde şöyle bir olay yaşadım; belediye başkanı seçim sonrası bir tanışma yemeği verdi. Gittiğimde koltuklara ve baş köşeye erkek üyeler ve başkan yerleşmiş. Birkaç tane kadın meclis üyesinin ayak ucunda kendilerine zor yer bulduklarını gördüm. Girer girmez niye burada oturuyorsunuz diye kadın arkadaşlarıma sordum. Onlardan gelen cevap şöyle oldu: “Erkekler oraya oturmuş”. Bunun üzerine ben direk Başkanımızın yanına gittim. Bu kadın üyeler neden ayak ucunda oturuyorlar. Bu ilk yemeğimiz eğer onlar baş köşelerde oturmayacaklarsa ben bu yemeği reddediyorum. Sizden de rica ediyorum bu tavır devam ederse sakın bir daha beni yemeğe davet etmeyin dedim. Ben bu sözleri söyledikten sonra kalkın hemen hanımlara yer verin dedi ve hanımlar öyle baş köşeye alındı. Bu bizim belediyemizdeki her şeyi özetleyen bir durum. Biat kültürü çok yüksek seviyede. Kadın

arkadaşlarıma onların birer seçilmiş olduklarını belediye başkanı ile aynı konumda olduklarını söyledim. Siz hakkınızı savunmazsanız sizi böyle kapı önünde oturturlar dedim. Atatürk'ün bana verdiği bu yetkileri ve olanakları ben kimsenin eline teslim etmem!”

Araştırma kapsamında kadınların yerel hizmet önceliklerinin belediye meclislerinde alınan kararlarda ne kadar dikkate alındığı sorgulanmıştır. Örneğin; çocuk bakım hizmetleri(kreş), kentsel güvenlik, yaşlı bakım hizmetleri, belediyeye bağlı şiddet birimleri ve kadın sığınma evleri, kadına yönelik mesleki kurslar vb. Bununla bağlantılı olarak belediyenin kadınlara yönelik verdiği hizmetler de sorulmuştur. Katılımcılar arasında yer alan Y.E. kadınlara yönelik hizmetleri şu şekilde dile getirmektedir:

“Çalıştığımız yerde kreş var. Bu açıdan çok şanslıyız. Buradaki kreş hem bölge halkına hem de çalışanlara hizmet ediyor. Kadınlara yönelik meslek edindirme kursları var. Bilgisayar, İngilizce, diksiyon-drama, dericilik, mefruşat, örgü konusunda kurslar mevcut. Yıl sonundaki kermeslerde kadınlar ürettiklerini satabiliyorlar.”

Katılımcılar arasında yer alan E.P. belediye hizmetlerinin yeterli olduğunu şu şekilde aktarmaktadır:

“Meslek edindirme kursları var. Kadınların rahat yürüyebilecekleri yerlere spor aletleri konuluyor. Etimesgut belediyesi her şeyi rant kapısı olarak görmüyor. Bu yüzden her yere parklar yapıldı. Müzik gruplarımız var. Mağdur ve engelli ailelere ziyaretler yapılıyor. Engelli ailelerde hedef annelerdir. Engelli aileler yazları tatile götürülüyor. Engelsiz yaşam merkezi en önemli icraatı belediyenin. Anne çocuğunu bu merkeze bırakıp sosyal hayata adapte olabiliyor.”

Katılımcılar arasında yer alan F.Ü. ise belediyenin bu konuda oldukça duyarlı olduğunu şu şekilde anlatmaktadır:

“CHP Genel Merkezi'nin toplumsal cinsiyet eşitliğine önem veren, kadınların sosyal hayata ve istihdama eşit katılımını sağlayıcı hizmet ve projeler üreten belediyelere “Mor Bayrak” uygulamasında, bayrağı alan ilk belediye Çankaya Belediye'sidir. Tüm etkinliklerimiz ve hizmetlerimizde önceliğimiz budur.

Belediye bünyesindeki Çankaya Evlerimizde verdiğimiz kurslara devam eden kursiyerlerimizin %85'e yakını kadın kursiyerimizdir. İşimiz, doğallığında kadın öncelikli ve onların memnuniyetini, toplumsal ve iş yaşamına katılmalarını gözetten bir alandadır.”

Katılımcılar arasında yer alan C.E. belediye bünyesinde kadınların sorunlarına yönelik verdikleri hizmetleri, STK'lar ile yürütülen projeleri ve projelerin sonuçlarını şu şekilde dile getirmiştir:

“Bu bölgede yaşayan kadınların normalde sosyo-ekonomik durumları nispeten daha yüksek ama bunun dışında tersi olan bölgelerimiz de var. Ama ağırlıklı olarak gözlemlediğimiz kadınların ekonomik sorunlarıdır. Evde ürettikleri el emeği ürünleri pazarlayamama sorunlarını gördük. Biz de bu noktalardan yola çıktık. Onların ürettikleri ürünleri satabilecekleri ve beğeniye sunabilecekleri alanlar yaratmak istedik. Bunun için iki kez kadın emeği festivali yaptık. Bu yılda üçüncüsünü yapacağız. İlkinde 100'den fazla STK ve kadın stantlarda yer almıştı. İkincisinde 200'den fazla kadın ve STK vardı. Bu sene sayı daha da fazla olacak gibi gözüküyor. Çünkü çok ciddi bir kadın ağı oluştu. Bu arada Rotary ile bir protokol yaptık. Kadın girişimci eğitimleri verdik bu sayede. Bunun sonunda online satış için bir eğitim alacaklar. Onlara verilen tablet bilgisayarlar yüklenmiş yazılımlar sayesinde satış yapacaklar. 200 kadına sertifikasını verdik. Bu kadınlara anneler gününden bir hafta önce 4-5 Mayıs'ta bir anneler günü şenliği yapacağız. O iki gün boyunca kadınlara satış olanağı sunulmuş olunacak. Bir diğer projemiz ise belediyeye ait bir dükkânı kadınların ürettikleri el emeği ürünleri daimî olarak satabilecekleri bir yer yapacağız yeni dönemde. En büyük dert bu görünse de her ne kadar okumuş yazmış oranı yüksek olsa da toplumsal cinsiyet eşitliği meselesinde geri kalındığını düşünüyorum. Türkiye'nin geneli için de bu geçerli. Bir farkındalık yaratmak gerekiyor. Mahalledeki insanların isteklerini öğrenmek amacıyla toplantılar yaptık. Bunun sonucunda Kadın insan hakları ve yeni çözümler derneği ile bir protokol yaptık. Kadın insan hakları eğitimlerine başladık. Toplamda 200 kişiye eğitim verildi ve büyük bir etki yarattı. Diğer taraftan belediye personeline de eğitimler verildi. Hal böyle olunca 1500 civarında kendi belediye personelimize toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi verdik. Çankaya evlerinde şiddet ile ilgili eğitimler veriliyor. Ayrıca 25 Kasım haftalarında bununla ilgili bir farkındalık yaratılıyor. Şiddetle ilgili baronun gelincik merkezi ile bir protokol yaptık.

Danışma merkezi ve sığınma evinde hukuksal desteğe ihtiyaç duyan kadınları gelincik merkezine yönlendiriyoruz. Onlardan eğitimler alıyoruz. Mart ayı dünya kadınlar günü olması sebebiyle eşitlik ve farkındalık ayı olarak görülüyor. Bütün ay boyunca etkinlikler yapıyoruz. Parkların aydınlatılması sorunu için Park Bahçeler Müdürlüğü bu konuya öncelik verdi. Bölgedeki parklar aydınlatıldı. Her yıl kadın yazarlar haftası yapıyoruz Ayizi kitap evi ile birlikte. Kadın kütüphanesi kurmak gibi bir hedefimiz var. Çocuk yetiştirmek annenin görevidir algısını kırmak için AÇEV ile protokol yaptık ve baba destek eğitim programlarına başladık. Epeyce buradan sertifika alan baba oldu. Hala eğitimler devam ediyor. Burada bir farkındalık sorunu vardı. Bunu gidermiş olduk.

Araştırmada belediyenin hizmetlerinin yetersiz kaldığını düşünen katılımcılar da vardır. Genellikle yerel ihtiyaçlara yönelik hizmetlerde kadınlar göz ardı edilmektedir. Katılımcılar arasında yer alan Z.A. belediye hizmetlerinin yetersiz olması hakkındaki düşüncelerini şu şekilde dile getirmektedir:

“Sosyal donatıların eksik olduğunu düşünüyorum. Çevre kirliliğinin çok fazla olduğunu düşünüyorum. Çok hizmet gittiğini düşünmüyorum. Siyasete dayalı yardımlar yapılıyor, tanıdık usulü ile. Çok zor durumda olan insanlara ulaşamıyor. Belediyede iş alımında da böyle olduğunu düşünüyorum. Particilik yapıldığını gözlemledim. Yollar, çevre, yapılar her şey çok kötü durumda.”

Katılımcılar arasında yer alan İ.R. de belediye hizmetlerinin yeterli olmadığını şu şekilde aktarmaktadır:

“Kadınlara yönelik mesleki kurslarımız çok fazla. O konuda sosyal bir belediyeyiz. Şiddet birimi ve kadın sığınma evinin eksikliğini yaşıyoruz. Belediyenin de kreşi yok.”

Katılımcılar arasında yer alan A.G. belediye bünyesinde verilen bir hizmetin toplum tarafından nasıl değerlendirildiğini şu şekilde dile getirmektedir:

“Yaşlılar ve engelliler için belediyenin özel hizmetleri mevcut. Ancak bu çevrede kadının belediyeden hizmet alıp yaşlısına baktırması ayıp olarak karşılanıyor. Yaşlı bakım evleri böyle yerlerde pek uygun değildir.”

Araştırma kapsamında belediyelerde toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bütçeleme çalışması yapıp yapılmadığı sorgulanmıştır. Alınan cevaplarda çoğunlukla toplumsal cinsiyet eşitliğinin göz önünde bulundurulmadığı ortaya çıkmıştır. Katılımcılar arasında yer alan B.D.'nin bunu destekler nitelikteki görüşleri şu şekildedir:

“Böyle bir bütçeleme çalışması yapılmıyor. Planlama söz konusu değil. Daha yerel ihtiyaçlara göre hareket ediliyor.”

Katılımcılar arasında yer alan C.E. ise belediyenin YEEP çerçevesinde böyle bir çalışması olduğunu şu şekilde dile getirmiştir:

“Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bütçeleme çalışmaları YEEP çerçevesinde zaten uyguladığımız bir şeydir. Buna ek olarak KA.DER ile bir protokol yaptık. Bu konu ile ilgili çalışmalarımız devam ediyor. Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bütçeleme ile ilgili ilk eğitimler bütün müdürlüklere verildi.”

Araştırma kapsamında belediye bünyesinde Kadın Danışma Merkezine bağlı Kadın Danışma biriminin varlığı ve verdiği hizmetler sorgulanmıştır. Ancak çoğunlukla belediyelerde Kadın Danışma Birimlerinin olmadığı gözlemlenmiştir. Katılımcılar arasında azınlıkta yer alsa da F.Ü. belediyeleri bünyesinde bu hizmetin verildiğini şu şekilde dile getirmektedir:

“Belediyemiz eşitlikçi bir toplumun geliştirilmesinde ve mevcut eşitsizliklerin giderilmesinde belediyelerin önemi ve rolünün farkında olarak toplumsal cinsiyet anlayışıyla hizmet vermektedir. Bu çerçevede Eşitlik ve Farkındalık Bürosu, Kadın Danışma ve Sığınma evi Bürosu vardır. Bu birimlerde ilgili hizmetler verilmektedir.”

Araştırma kapsamında yerel ihtiyaç ve iş olanaklarına göre kadınların teknik becerilerini geliştirebileceği kursların belediye bünyesindeki varlığı sorgulanmıştır. Sonuçta bütün belediyelerde bu kursların Halk Eğitim Merkezleri ile birlikte belediyeye bağlı Aile Yaşam Merkezlerinde verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

5.2.5. Kadın Meclisleri ve STK'ların Karar Alma Noktasına Etkileri

Belediyelerin kent konseyi altında faaliyet gösteren kadın meclisleri ile kadınların sorunlarının tespiti ve çözümlenmesi noktasında yürüttüğü faaliyetler araştırma kapsamında incelenmiştir. Belediyelerde kadın meclisleri daha çok kadınların yardımlaşma ve dayanışma temelinde bir araya geldikleri sosyal ve kültürel faaliyetler düzenledikleri bir oluşum olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcılar arasında yer alan E.P. kadın meclisleri hakkındaki fikirlerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Kadın meclisi var. Ama çok etkili değiller. Karar alma noktasında etkili değiller. Siyasetin dışında bir alan onlarınki. Kadınlar orada daha çok sosyal ve kültürel faaliyetler için bir araya gelirler.”

Katılımcılar arasında yer alan Y.E. 'nin kadın meclisleri faaliyetleri hakkında aktardıkları şu şekildedir:

“Çok faaller kendi içlerinde. İşsizlere iş bulma, dayanışma anlamında etkinler. Belediyemizde kadın meclisine çok önem veriliyor. Daima programları yoğun oluyor. Çok kolay organize oluyorlar ve gelişmiş bir kadın ağları var.”

Katılımcılar arasında yer alan İ.R. ise kent konseyi hakkındaki görüşlerini şu şekilde anlatmaktadır:

“Kent konseyi danışma kurulu niteliğindedir. Kent konseyinin önerileri dikkate alınmaktadır. Ciddiye alınan bir topluluktur. Aldığı kararlar meclis tarafından dikkatle takip edilir. Ama kadınla ilgili bir karar alındığına şahit olmadım. Kadınların örgütlü olmayışı buna sebep oluyor olabilir.”

Katılımcılar arasında yer alan C.E. ise kent konseyi ile bir iş birliğine gidilemediğini şu şekilde dile getirmektedir:

“En kötü noktamız burası. Kadın Meclisi kendi içerisinde bir birlik olamadığı için beklediğimiz verimliliği alamadık. Bu dönem onlarla hiçbir iş yapamadık ama önümüzdeki dönem umuyorum ki daha iyi olacaktır.”

Araştırma kapsamında kadınların sorunlarına yönelik çözümler üretilmesinde STK'larla iş birliğine gidilip gidilmediği sorgulanmıştır. Bu kapsamda varsa

birlikte yürütülen projeler hakkında bilgi alınmıştır. Belediyelerin bir kısmında STK'lar bu süreçte görmezden gelinmiştir. Bazı belediyelerde ise tam aksine bütün projeler STK'ların dahili ile gerçekleştirilmektedir. Katılımcılar arasında yer alan Z.A. STK'larla yapılan sözde iş birliğini şu şekilde dile getirmiştir:

“Burada sadece Müteahhitler Birliğini gördüm. Çünkü burası imara dayalı bir belediyedir. Ancak rant için bir STK ile iş birliğine gidilir.”

Katılımcılar arasında yer alan C.E. ise belediyeleri bünyesinde STK'larla yapılan iş birliğinin çok değerli olduğunu, birçok ortak proje yürüttüklerini ve toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir yönetim anlayışı için STK'ların mutlaka bu sürece dahil olması gerektiğini şu şekilde dile getirmektedir:

“Belediye bünyesinde örgütlenme faaliyetlerimiz oldu. Bir sürü kadına temas ettik. STK'lar işin içine katılıyor. Zaten YEEP 50'den fazla STK ile yapılan toplantılar sonucu ortaya çıktı. Dolayısıyla tüm kadın ve LGBTİ örgütleri yanımızdaydı. STK'lar bize güç katıyor. Bizleri zenginleştiriyor. Son derece uyumlu çalıştık 3 yıl boyunca. Kadınların dışında LGBTİ bireylerin günlük hayata ilişkin sorunları vardı. Bunun içinde doğrudan olmasa da dolaylı olarak “Eşitlik Dostu İş Yeri” adında bir proje yaptık. Kadın çalışan sayısı yüksek olan ve her türlü cinsel tercihe saygılı ayrımcılık yapmayan bir politika izliyorsa o iş yerlerine “mor bayrak” veriyoruz. Bu işyerlerinde LGBTİ bireyler rahatlıkla çalışabiliyor. Onun dışında LGBTİ örgütlerle de KAOSGL, Pembe Hayat ve Kırmızı Şemsiye vb. yardımlaşma ve dayanışma içerisindeyiz. Bizden istedikleri yapabileceğimiz her türlü desteği sağlamaya çalışıyoruz. Etkinliklerimiz arasında da LGBTİ üzerine film, söyleşi ve tiyatrolara yer veriyoruz. Halkın ön yargılı olduğu bölgelerde bu film gösterimini yaptık ve ardından yaptığımız söyleşi çok etkili oldu. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve ayrımcılık başlığı altında bu çalışmaları yürütüyoruz. Benim en büyük hayalim çalışanları da LGBTİ bireylerden oluşan LGBTİ sığınma evi kurabilmektir. Adı sığınma evi olmayabilir ama barınmaya çok ihtiyaçları var.”

5.2.6. Belediyelerde Kadın İstihdamı ve Siyasette Kota Sorunsalı

Türkiye’de kadınların iş gücüne katılım oranları dünya ortalamasının altında kalmaktadır. TÜİK verilerine göre lise mezunu kadınların işgücüne katılım oranı yüzde 33,6, mesleki veya teknik lise mezunu kadınların katılımı yüzde 41,4 ve

yükseköğretim mezunu kadınların işgücüne katılım oranı yüzde 71,3 olarak görülüyor (Karakaş, 2019). Kentsel istihdamda kadınlar daha çok hizmet sektörü içinde yer almaktadır. Kadınların kayıt dışı çalışma oranları da oldukça yüksektir. İşgücüne katılımın önündeki en büyük engel ataerkil kültür, bakım yükü, ev ve aile sorumlulukları ve iş hayatında da devam eden cinsiyet eşitsizliğidir. Bireylere en yakın kamu yönetimi olan belediyelerin kadın istihdamını artırmak ve kadın-erkek eşitliğinin gelişmesine katkıda bulunmak gibi sosyal ve ekonomik çalışmalarla daha eşitlikçi toplumsal yapıların oluşmasında önemli bir role sahiptir (Karabağlar Belediyesi, 2018). Bununla bağlantılı olarak araştırma kapsamında belediyelerdeki kadın istihdamının yeterli olup olmadığı, yeterli değil ise hangi müdürlüklerde kadın varlığının artırılacağı ve bununla birlikte belediyeye personel alımında kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık uygulanıp uygulanmadığı sorgulanmıştır.

Genel olarak belediyelerdeki kadın sayıları ve kadınların bulunduğu pozisyonlar incelendiğinde araştırma kapsamındaki elde edilen verilerle üç belediye arasında karşılaştırma yapmak mümkündür. Kahramankazan belediyesinde kadınların bulunduğu pozisyonlar ve belediye genelindeki kadın sayısına bakıldığında her iki anlamda da yetersiz bir tablo ile karşılaşılmaktadır. Öncelikle kadınların idari birimlerdeki yönetici pozisyonlarına bakıldığında toplamda 20 müdürlükten 4'ünde kadın müdür olduğu görülmektedir. Bu oldukça yetersiz bir sayıdır. Nitekim idari birimler incelendiğinde kadınlar daha çok alt kademelerde kendilerine yer bulabilmektedir. Etimesgut belediyesinde ise toplamda 25 müdürlükten 2'sinde kadın müdür görev yapmaktadır. Belediye genelinde müdürlüklere bağlı birimlerde kadın sayısı fazla olmasına rağmen iş karar alma noktasına geldiğinde kadınların neredeyse yok denecek kadar az olduğu gözlemlenmiştir. Çankaya belediyesinde ise toplamda 27 müdürlükten 9'unda kadın müdür görev yapmaktadır. Bu sayı artırılabilir ancak diğer belediyelere oranla nispeten kadın müdür sayısı daha yüksektir. Belediye başkan yardımcılarında 2'si kadındır bu ise diğer belediyelerde hiç rastlanılmamış bir durumdur. İdari birimlerde çalışan kadın sayısı için belediye geneline bakıldığında neredeyse yarı yarıya bir kadın-erkek eşitliğinden söz edilebilmektedir. Belediyelerdeki karar alma faaliyetinin gerçekleştirildiği

belediye meclislerindeki kadın sayılarını da araştırma kapsamında elde edilen veriler neticesinde karşılaştırmak mümkündür. Kahramankazan belediyesinde belediye meclis üyesi 25 kişiden sadece 1'i kadındır. Karar alma noktasında kadınların temsili açısından çok üzücü bir tablodur. Bu durum belediye genelindeki kadın personel sayısının azlığı ile de ilişkilendirilebilir. Etimesgut belediyesinde ise 45 belediye meclis üyesinin 8'i kadındır. Yine belediyede karar alma noktalarındaki kadınların eksikliği belediye meclisine de yansımıştır. Çankaya belediyesinde ise 47 belediye meclis üyesinin 12'si kadındır. Bu oran da belediye genelindeki kadın-erkek eşitliği göz önüne alındığında oldukça yetersizdir.

Araştırma kapsamında katılımcıların kadın istihdamı konusundaki görüşlerine danışılmıştır. Katılımcıların birçoğu kadın personel sayısının belediyede çok olduğunu ancak idari noktalarda kadınların sayısının yetersiz kaldığını belirtmiştir. Kadınların hangi müdürlüklerde eksik temsil edildiği sorgulandığında katılımcılar kültür, sosyal yardım, sağlık müdürlükleri dışında kalan müdürlüklerde genel olarak kadınların yetersiz kaldığı görüşünde birleşmektedir. Buldukları belediyede pozitif ayrımcılık uygulanıp uygulanmadığı sorulduğunda ise kadınlar farklı farklı görüşler dile getirmiştir. Katılımcılar arasında yer alan A.G.'nin görüşleri şu şekildedir:

“Pozitif ayrımcılık uygulanmasına gerek yoktur. Bedensel işleri kadın arkadaşlarıma yaptırmıyorum. Kadınlar daha çok masa başı işleri yapıyor.”

Katılımcılar arasında yer alan B.D. ise işe alım sürecinde dikkat edilmesi gereken asıl unsuru şu şekilde dile getirmektedir:

“Belediyede işin ehline verilmesi gerekiyor. Liyakat unsuruna önem verilmelidir. Kadın sayısı çok olacak diye herkes belediyeye girmemelidir.”

Katılımcılar arasında yer alan İ.R.'nin düşünceleri şu şekildedir:

“Personel olarak çok fazla kadın çalışıyor ama pozitif ayrımcılık uygulanmıyor. Temizlikle ilgili konularda daha fazla kadın istihdamı oluyor bu da pozitif bir ayrımcılık değil.”

Katılımcılar arasında yer alan Ü.L.'nin pozitif ayrımcılık ile ilgili düşüncesi şu şekildedir:

“Pozitif ayrımcılığa inanmıyorum. Böyle bir uygulamaya gerek yok.”

Katılımcılar arasında yer alan F.Ü. ise pozitif ayrımcılık ile ilgili düşüncelerini ve belediyelerinin durumunu şu şekilde açıklamıştır:

“Kadın, erkeğin yaptığı her işi yapabilir. Bizim belediyemizde iş makinesi kullanan kadın çalışanlarımız da var; yönetimin en üst kademelerinde olan kadın yöneticilerimiz de. Toplumsal cinsiyet eşitliğine önem veren, kadınların sosyal hayata ve istihdama eşit katılımını sağlayıcı hizmet ve projeler üreten bir belediye olarak her zaman önceliğimiz kadın oldu; olmaya da devam edecek. Bizim için “yeterli” diye bir şey yok; hep daha fazlası için çalışıyoruz.”

Araştırma kapsamında katılımcıların siyasette uygulanan kadın kotası hakkındaki görüşlerine başvurulmuştur. Kotalar, siyasette cinsiyet dengesini sağlamak için özel bir mekanizma olarak kullanılmaktadır. ‘Seçimde aday kotası’ veya ‘yasama organlarında cinsiyet kotası’ olarak da adlandırılan kotaların temel amacı kadınların siyasette temsil edilememesinin önüne geçmektir (Squires, 2007). Kotalar ilk olarak 1970'lerde Batı Avrupa'da parti düzeyinde tanıtılmış ancak giderek artan bir şekilde yasama kotaları şeklini almıştır ve şimdi dünyada, özellikle Latin Amerika ve Afrika'da ‘kota ateşinin’ tüm dünyayı etkisi altına aldığı düşünülmektedir (Dahlerup & Freidenvall, 2005).

Kotalar, siyasi partilerde yer alan kadın adayların oranını artırmayı amaçlar. Kotaların varlığı çoğunlukla adalet, temsil ve demokrasi üçgeninde değerlendirilmektedir. Bunun yanında kotalar siyasi partilerin adayları arasında kadınların belirli sayıda tayin edilmesinde kullanılan yasal kotalar dahil olmak üzere cinsiyet dengeli karar vermeyi güvence altına almayı amaçlayan çeşitli mekanizmalara sahiptir (Squires, 2007). Kotaların öncelikli hedeflerinden birisi ulusal yasama organlarındaki kadın sayısını arttırmak olmasına rağmen bir sonraki aşamada kadın seçmenlerin daha iyi temsil edilmesini kolaylaştıracağı, yeni politika kaygıları ve siyasi tarzların ulusal yasama organlarına getirilebileceği umut edilmektedir.

Araştırma kapsamında katılımcılara uluslararası kadın hareketince geliştirilip BM'nin uluslararası hedefleri arasına da girmiş ve kadınların siyasi temsili için resmi kabul görmüş bulunan %30'luk 'asgari temsil eşiğinin belediyeleri bünyesinde uygulanıp uygulanmadığı sorulmuştur. Bununla bağlantılı olarak yasal düzenlemelerle ulusal ve yerel düzeyde bu temsil oranının zorunlu hale getirilmesi hakkındaki fikirleri sorgulanmıştır. Katılımcılar arasında yer alan İ.R. bu konudaki görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir:

“AKP'nin uyguladığı pozitif ayrımcılık gibi kotanın da yasalaşması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü bu ihtiyari alınmış bir karar. Mesela bana göre sadece aile ve sosyal politikalar bakanının kadın olması da yanlış bir durum. Siyasi partiler kendi seçim stratejileri gereği kadınları seçilebilir yerlere aday göstermeyebilir bunu anlarım. Ama kamu örgütleri ve bürokraside bir strateji yok. Daha çok kadın olmalıdır. %50-50 her yerde uygulanmalı. %30 bana göre az. Bizim belediyemizde asgari temsil eşiğine uyulduğunu düşünmüyorum. Ama bir göreve atanacak kadınsa onu atamayım durumu da yoktur. Önemli bir müdürlüğe yıllardır ben bakıyorum. Benden alınıp başkasına verilmesi durumu da hiç olmadı. Sonuç olarak %50 temsil oranının öncelikle TBMM sonrasında da kabinede uygulanması gerektiğini düşünüyorum.”

Katılımcılar arasında yer alan E.P.'nin bu konudaki fikirleri şu şekildedir:

“Yasal düzenlemelerle mutlaka kadın kotası yapılmalıdır. Ancak kadınlar ben de varım demelidir. “

Katılımcılar arasında yer alan Y.E. ise olayın iki yönü olduğunu belirtmektedir:

“Asgari temsil eşiği sağlanamıyor. Bu yasal olarak zorunlu hale getirildiğinde göstermelik olarak yapılacaksa da bir anlamı olacağını düşünmüyorum. Birinin karısı başka birisinin baldızı olacaksa hiç olmasın daha iyi. Çalışan adam olsun yeter. Ama gerçekten çabalayan hakkıyla gelen bir kadına yer verilecekse çok iyi olur. “

Katılımcılar arasında yer alan V.İ. ise olaya başka bir açıdan bakmaktadır:

“%30 asgari temsil eşiği olmalıdır. Ancak anayasada kadınlarla ilgili yazılı bir kota düzenlemesi yapılırsa kadınlar mağdur gibi gösterilir. Bu yüzden yazılı bir kural olmamalıdır.”

Katılımcılar arasında yer alan C.E.'nin bu konudaki görüşleri şu şekildedir:

“Normalde eşit temsiliyeti savunuyoruz ancak bunun bir anda olmayacağını biliyoruz. Kotalar gerçekten uygulansa bir farklılık yaratılabilir. Kotalar da bizim düşündüğümüz gibi kullanılmıyor. Kadın bulamadık denilerek %30 kota doldurulmuyor. Oysa her ne olursa olsun %30 kadınlarla doldurulmalıdır. Böyle uygulanmadığı için kadın aday varken bile buralara tercih edilmediği durumları da gözlüyoruz. Sosyalist veya sosyal demokrat partiler dahi kotayı doğru bir şekilde uygulamıyorlar. Kadın çalışması bu yüzden sabır gerektiriyor iğneyle kuyu kazmak gibi bir durum diyebiliriz.”

Katılımcılar arasında yer alan F.Ü.'nün görüşleri de şu yöndedir:

“Çalışanlarımız açısından da asgari temsil eşiği rahatlıkla sağlanmaktadır. Elbette bunu yeterli bulmaksızın asgari temsil şartının, sürekli eğitim ve reformlar eşliğinde sürdürülmesi gerektiğini düşünüyorum. Yani sadece yasal bir zorunluluk olarak değil; orta ve uzun vadeli bir dönüşüm hedefi olarak okunmalı.”

Araştırma kapsamında katılımcıların, kadınların temsiliyi artırmak için uygulanan kota uygulamalarının yeterliliği, kotaların sembolik olarak siyasette bir kadın vitrini oluşturmak için kullanılıp kullanılmadığı ile cam tavanın varlığına inanıp inanmadıkları konusundaki fikirleri sorgulanmıştır. Katılımcılar arasında yer alan B.D.'nin bu konudaki görüşleri şu şekildedir:

“Kotalar yeterli değildir. Eğer sembolik kotalar olacaksa hiç olmamalıdır. Nitelikli bir temsil olmalıdır. Toplumdaki algı değişmelidir. Kadınların üzerinde görünmez bir tavan olduğuna inanıyorum.”

Katılımcılar arasında yer alan Y.E. ise görüşlerini şu şekilde aktarmaktadır:

“Bakış açısında kadınların vitrin olarak kullanıldığı bir ortam vardır. Ancak benim bulunduğum ortamda kimse vitrin siyasetinden söz edemez.”

Katılımcılar arasında yer alan Ü.L.'nin görüşleri şu yöndedir:

“Kadınlar vitrin olarak kullanılıyor. Hatta kadınların siyasette tamamen kullanıldığını düşünüyorum.”

Katılımcılar arasında yer alan F.Ü. ise görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir:

“Ülkemizde genel olarak siyasette kadının son derece yetersiz bir temsiliyeti olduğunu düşünüyorum. Kadının “sembolik” olarak değil; gerçek bir temsiliyetini sağlamak için daha kat edilmesi gereken çok yol, verilmesi gereken çok mücadele var. Kadının bir mevkiye aday olmasının önünde “somut” bir engel olamamasına rağmen kadın temsiliyetinin bu kadar düşük olmasının nedenleri iyi analiz edilmeli.”

Katılımcılar arasında yer alan C.E. düşüncelerini şu şekilde aktarmaktadır:

“Kota yeterli değildir. Cam tavanın varlığına inanıyorum. Bizzat vitrin yapılmış bir kadın olarak bunun varlığına inanıyorum. Kendi mesleki örgütümde yönetimde tek kadın olarak durmamın nedenlerinden birisi bir kadın olsun bari denilmesiydi. Benim mesleki yeterliliklerim vardı ancak kadın olmam sebebiyle de bu kullanıldı. Görünmeyen engeller mutlaka var ama bunlarla mücadele etmekten yılmıyoruz. “

Cinsiyet kotaları, politik yapıları karakterize eden kurumsal ayrımcılıktan kaynaklanan yapısal eşitsizliği gidermek için sunulan olumlu bir eylem biçimidir. Ancak cinsiyet kotaları tek başına yeterli değildir. Sonuçların eşitsizliği gerçeği ile ölçülen yapısal ayrımcılığın varlığı, seçilenlerin cinsiyetini değiştirmenin yanında eşitliğin ancak mevcut yapıların yeniden şekillendirilmesi ve gerçek değişimi sağlayacak konumda proaktif bir biçimde değiştirilmesi durumunda anlamlı bir ilerlemenin sağlanabileceği öne sürülmektedir (Fredman, 2001). Bunun dışında cinsiyet kotalarının kadın aday sayısını ve siyasi temsilcilerin sayısını artırmak için tasarlandığı göz önüne alındığında, kaçınılmaz olarak “kadın” kategorisi üzerinde tek bir varlık olarak çalışılmaktadır. Siyahi feministler, özellikle ABD ve İngiltere’de, 1980’lerde ve 1990’larda, kadınları bir grup olarak kavramlaştırmanın sorunlu olduğunu savunmuşlardır (Collins 2000; Mohanty 1991; Spellman 1988). Daha yakın zamanlarda ise kadınları kategori olarak almanın post-yapısalcı eleştirisi etkili olmaktadır. Bu noktada kadınları bir kategori olarak ele almanın kesişimselliği yok edeceği ve sosyal kimliklerin akışkanlığına ve değişkenliğine cevap veremeyeceği tartışılmaktadır. Kadınları bir siyasi analiz ve aktivizm kategorisi olarak benimsemek, onları yansıtmak ve

temsil etmek yerine bir kadın kategorisi oluşturmaktan öteye gidemez (Brown 1995; Butler 1990). Oysa ki farklı kadın kimlikleri kültürel, tarihsel ve toplumsal bağlamda çoklu eksenlerle değerlendirilmelidir. Kadınlar bütünleşik tek bir kategori olarak ele alındığında özcülük endişesi baş göstermektedir.

5.2.7. Yerel Siyasette Kadınların Önlerine Çıkan Zihinsel ve Fiziki Engeller

Siyasette kadınların temsil ve katılımları noktasında önlerinde bir dizi engel olduğu düşünülmektedir. Yapılan araştırmalara göre bu engellerin temeli kurumsal, tarihi, sosyo-ekonomik ve kültürel birçok faktöre dayanmaktadır. Siyasal katılımın önündeki engeller çoktur, ancak en belirgin olanlardan bazıları, siyasal parti desteğinin olmaması ile birlikte en gelişmiş demokrasilerde bile kamu desteği olmaması; yerleşik geleneksel görüşler, güven eksikliği, finansal araçların eksikliği, kapasite geliştirme fırsatlarının eksikliği, teknolojiye erişim eksikliği, siyasi süreçlerin bir parçası olmanın genellikle fiziksel olarak güvensiz olması şeklinde sıralanabilir.

Yerel siyasette de benzer engeller kadınların karşısına çıkmaktadır. Araştırma kapsamında yerel yönetimlerde kadınların önlerine çıkan zihinsel ve fiziki engeller üzerinde durulmuştur. Zihinsel engeller arasında yer alan kadınların politikayı yabancı bir mesele olarak görmek üzere toplumsallaştırılmaları, bu sebeple özgüven eksikliği yaşamaları, aile ve arkadaş çevresinden gelecek tepkilerden korkmaları, bu konuda kendilerini yeterli hissetmemeleri ve siyasetin erkek işi olduğu algısı gibi çeşitli görüşler ağırlıktadır. Fiziksel engeller arasında da ataerkil iş bölümü sonucu ortaya çıkan kadınların ev, annelik görevleri ile çocuk ve yaşlı bakım sorumlulukları vardır. Katılımcıların bu engellerin varlığına olan inancı araştırma kapsamında sorgulanmıştır. Katılımcılar arasında yer alan A.G. kadınların aile sorumlulukları ile ilgili görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir:

“Siyasete atılırken bir şekilde yanınızda destekçilerin olması gerekiyor. Öyle bir yaratılış var ki bizde. Ana olmak bizde, iş güç bizde değil ama fiziksel yaratılışımızdan kaynaklanan zayıflığımız toplumun da yüklediği rollerle kadını güçsüzleştiriyor. Eşler mutlaka destek olmalıdır. Eşim yardımcı olmak istiyor.

Ama beceremiyor. Çünkü annesi öğretmemiş. Sonuçta geleneksel aile yapısına bir şey yapamayız.”

Katılımcılar arasında yer alan B.D. kadının siyasete girme noktasında önünde yer alan engelleri şu şekilde aktarmaktadır:

“Kadınlarda siyaset konusunda bir çekince vardır. Bunu kadınların içinden atabilmesi için ailesinin destek olması gerekiyor. Kadının sen bunu yapabilirsin diyen bir ekiple çalışması gerekiyor. Kadın çok çabuk kırılan bir yapısı olduğu için özgüveni sürekli desteklenmelidir. Avrupa’da kadınlara çocuk yardımı yapılıyor. Biz de de aynısı kadınlara yapılmalıdır. Kadın bu parayı kendi ev içi işlerinde hizmet satın alarak kullanabilir ve sosyal hayata adapte olmasının önü açılabilir. Kadın ev işlerinin altında eziliyor. Destek de yok. Kadın da kendi içinde siyasi hayata atılabirim, temsil gücümü kazanabilirim, muhtar olabilirim diye düşünemiyor.”

Katılımcılar arasında yer alan İ.R. bu konudaki görüşlerini bir örnekle açıklamıştır:

“Siyasetin erkek işi olduğu algısı Türk toplumunda var. Bu yavaş yavaş kırılıyor. Aşıyoruz. Niye biz kadınlar bir şeyleri aşmak zorundayız onu da anlamış değilim tabii ki. Kadınlar da kendi kendini engelliyor olabilir. Politika erkek işi, politikaya girersem evde ne yaparım, çocuklar ne olur gibi düşüncelere rastlıyoruz. Kadınlar bizim toplumumuzda öncelikle eş ve anne ondan sonra işi geliyor. Buna bir örnek vermek istiyorum; 2 gün önce benim akşam saat onda toplantım vardı. Benim eşim kendince anlayışlı birisi. Sağ olsun yine bir şey demiyorum ama. Mesela benim bir çocuğum olsa burada çalışmak gerçekten zor. Bazen çalışmalarımız gece on ikiye kadar sürebiliyor. Bunu benim eşim tolere edebiliyor ama her eş bunu yapamıyor. Mesela o toplantıda çocukları olan bir arkadaşım vardı. Eşi sürekli olarak neredesin diye aradı. O zaman annelik ön plana çıkıyor. O arkadaşım bir süre sonra ikisini birden yürütemiyorum demeye başladı. Yani önce anneyim bırakmam lazım ve daha rahat bir konumda çalışıp kendime daha fazla zaman ayırmam gerekiyor dedi. Kocalar biraz az idare ediyor. Bu tabii ki de fiziksel bir engeldir. Benim eşim eğitilmiş Ankara merkezde büyümüş birisi olmasına rağmen o bile yeri geldiğinde ataerkil bir davranış sergileyebiliyor. Türk erkeğinin böyle olduğunu düşünüyorum. Şu anda ben çocuk yaparsam buradaki kariyerim kesinlikle

sekteye uğrar. Çocukla kariyer mümkün atı yok bir arada gitmiyor. Kim gidiyor diyorsa yalan söylüyordur. Ben mesleki anlamda istediğim noktaya da henüz tam olarak ulaşabilmiş görmüyorum kendimi. “

Katılımcılar arasında yer alan E.P. ise aile sorumluluklarının siyasette kendisine bir engel olmadığını şu şekilde dile getirmektedir:

“Kadınların genellikle siyasete karşı zihinsel engelleri var. Kadınların bu işi yapmak için illa ki para almaları gerekmiyor. Kadınlarda özgüven eksikliği de mevcut. Kadınlar kolay yolu tercih ediyorlar. Ev ve işini bir arada yürütemeyen bir kadın için zor olabilir. Ancak benim için hiçbir zaman zor olmadı. Ben siyasetle evim arasındaki dengeyi hep kurdum.”

Katılımcılar arasında yer alan Z.A. ise eşinin özel desteğini ve kadının siyasette nasıl olması gerektiğini şu şekilde dile getirmiştir:

“Benim şöyle bir şansım var bu konuda eşim de bir parlamenter çocuğu olduğu için siyaseti biliyor. O yüzden bana karşı anlayışlı ve yardımcı bir pozisyonda oldu. Onun desteği olmasa ben siyaset yapamazdım. Mücadelede bana hep destek oldu. Erkeğin desteği olmadan kadın siyaseti çok zor yapar. Aydın, ileri görüşlü, çağdaş bir erkek mutlaka destek oluyor. Kadın siyasetini yaparken erkek gibi olmalıdır ama evinde öyle değil. Evini, eşini ve çocuğunu ihmal etmemelidir. Eğer ertesi günü doluyorsa geceden yemeğini yapıp koymalıdır.”

Katılımcılar arasında yer alan F.Ü. ise bu konudaki görüşlerini şu şekilde aktarmaktadır:

“Toplumsal öğrenilmişlikler, kadını ev içi emeği olarak konumlandırmaktadır. Bu kadının iş yaşamına, toplumsal hayata ve elbette ki siyasete katılımının önündeki en büyük zihinsel ve fiziksel engeldir. Bu engelle ancak kadını güçlendirerek, kadını ve erkeği eğiterek ve zihinsel bariyerleri kırarak mücadele edilebilir. Yani siyaset yaşamın toplumsal, ekonomik diğer veçhelerinden azade değil; bu bütünlüklü mücadele gerektiren bir durum. Diğer alanlarda güçlenen kadının siyasette de varlık ve temsil gücü artacaktır.”

Katılımcılar arasında yer alan C.E. ise zihinsel engelleri şu şekilde aktarmaktadır:

“Zihinsel engeller mutlaka vardır. Geçmişten günümüze yetiştirilme biçimi, sitemin dayattığı öğretiler buna sebep oluyor. 12 yıllık AKP iktidarında kadınlar üzerinde büyük yaralar açıldı. Kadını annelik olarak ile özdeşleştiren, anneliği kariyer olarak gören, kadınları ev içine hapsetmek için yarı zamanlı çalışma gibi projeler üreten bir iktidar söz konusudur. Böyle bir durumda bile kadınlar direnmektedir. Sadece belediye yöneticilerinden değil kadınların da kendi içlerinde koyduğu engeller vardır. Bu iş erkek işi ben yapamam diyen kadın çok fazla. Çünkü kadınlar bu şekilde yetiştirilmiş oldukları için kendileri de birazcık çekingen davranıyorlar. Bunu aşan kadınlara da her yerde fırsat verilmiyor. Ama bizim belediyemizde kadın şoförler bulunuyor. Bakım hizmetlerinin başında bir kadın olması da çok önemli. Bütün belediye çalışanlarımız ile yöneticilerimizin bu konuda kafalarının açık olduğunu düşünmüyoruz, bunu söylemek hayalcilik olur. Bunun dışında sosyal yardımın altında yer alan evde bakım-temizlik bölümünde ağırlıklı olarak kadınlar çalışıyordu. Temizlik, hasta ve yaşlı bakımı kadın işi olarak görülüyordu. Ama şimdi o birimlere daha çok erkek istihdam ediliyor. Amaç bu algıyı değiştirmek.”

5.2.8. Yerel Eşitlik Eylem Planının Belediyelerde Uygulanabilirliği

“Kadın Dostu Kentler Birleşmiş Milletler Ortak Programı” çerçevesinde yerel planlama ve programlamada toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesinin benimsenmesi amacıyla yürütülen proje kapsamında belediye bünyesinde YEOP oluşturulmaktadır. Bu anlayış doğrultusunda, Kadın Dostu Kentler Programı kapsamında ildeki tüm ilgili paydaşların (valilikler, belediyeler, il özel idareleri, il müdürlükleri, kalkınma ajansları, kadın sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, profesyonel kuruluşlar ve özel sektör) atölye çalışmaları ve eğitimlerde bir araya gelmeleri ve kentteki kadınların sorun ve ihtiyaçlarını beraber tartışarak kendi görev ve yetkilerini belirlemeleri sağlanmaktadır (BM, 2019). Bu kapsamda belediyeler de kendi bünyelerinde çeşitli STK’lar ile bir araya gelerek YEOP’i belirli sürelerde uygulanmak üzere hazırlamaktadır. Yerel Eşitlik Eylem Planı adından da anlaşılacağı üzere yerelde tüm paydaşları iş birliği ve diyaloga davet etmektedir. Böylece uygulanacak yerel hizmetlerde de tüm grupların ihtiyaçlarının toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesi çerçevesinde doğrudan karşılanması sağlanacaktır.

Araştırma kapsamında katılımcılara yerel yönetimlerde uygulanan Yerel Eşitlik Eylem Planının yeterli olup olmadığı, kadın-erkek eşitliği konusunda getirdiği yenilikler, belediye bünyesinde çalışanlara toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimlerinin verilip verilmediği sorulmuştur. Ancak araştırmada ezici bir çoğunluk Yerel Eşitlik Eylem Planının ne olduğunu, kapsamını, amacını bilmemektedir. Katılımcılar arasında yer alan İ.R.'nin görüşleri şu şekildedir:

“Yok ama olmasını isterim. Toplumsal cinsiyet eşitliği eğitiminin verilmesini çok isterim ve çok değerli buluyorum.”

Katılımcılar arasında yer alan F.Ü. ise kendi belediyelerinde YEEP uygulandığını şu şekilde aktarmaktadır:

“Belediyemiz Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı'nı imzalamış ve 3 yıllık Eylem Planını hazırlayarak 2016 yılında kamuoyuyla paylaşmıştı. Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik olarak hazırlanmış olan “Yerel Eşitlik Eylem Planımız” “eğitim”, “istihdam”, “şiddet”, “sağlık”, “katılım” ve “kentsel hizmetler” başlıklarından oluşmakta ve ilgili müdürlükler tarafından çalışmalar yürütülmektedir. Konuyla ilgili saha çalışmaları, projeler ve teşvik çalışmalarımız devam ediyor. Ayrıca belediyemizde Yerel Eşitlik Eylem Planı üzerine bilgilendirme ve iş ve eylem birliğini önceleyen eğitim/toplantılar gerçekleştiriliyor.”

Katılımcılar arasında yer alan C.E. ise YEEP'in etkisini şu şekilde dile getirmektedir:

“Bunun çok etkili olduğunu düşünüyorum. Çok sayıda STK ile birlikte yapılması güç veriyor. Diğer taraftan Meclis Kararı ile alınıyor bu da daha sonrasında bir iş yaparken başkalarının itiraz etmesinin önüne geçiyor. Uyulması zorunlu olan bir metin olması çok önemlidir. Kadın müdürlüğünün varlığı bile YEEP sayesinde olmuştur. Bütün çalışanlara toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimleri veriliyor.”

5.2.9. Kadınların Siyasi Temsilini ve Katılımını Artırmaya Yönelik Stratejiler

Kadınların siyasi temsilini ve bununla doğrudan bağlantılı olarak katılımını artırmaya yönelik çok fazla çalışma yapılmaktadır. Kadınların politik temsilini geliştirmek için herhangi bir strateji seçimi, kadınların neden düşük temsil edildiğinin ve erkeklerin aşırı temsil edildiğinin bir analizi ile başlamalıdır. Bu aşamada kadınların neden az temsil edildiği ile ilgili çok fazla tespit bulunmak mümkündür. Araştırma kapsamında da detaylıca üzerinde durulduğu gibi yapısal, kurumsal, kültürel, sosyo-ekonomik ve toplumsal çok farklı etmen kadınların eksik temsiline zemin oluşturmaktadır.

Kadınların temsilini artırmaya yönelik geliştirilen stratejilerin başında seçim sistemlerinde yapılan değişiklikler yer almaktadır. Orantılı temsile dayanan seçim sistemlerinin kadınların siyasi temsiline fayda sağladığı iyi bilinen bir gerçektir. İkinci olarak, seçimlerde uygulanan cinsiyet kotaları, kadın ve erkeklerin siyasette eşit temsil edilmesinin “hızlı yolunu” temsil etmektedir. Bu süreçte aday belirleme sürecini kimin kontrol ettiği de önemlidir. Pekin Platformu toplumsal cinsiyet kotası talebini kadınların rahatça dile getirebilmesinde çok etkili olmuştur. İlk olarak, Pekin Platformunda, kadınların politik karar alma alanlarında temsil edilmemesine yol açan ayrımcı tutumlar ve uygulamalar ile eşitsiz güç ilişkileri hakkında konuşulmuştur. Daha önce odaklanma, kadınların kaynak eksikliği ya da politikaya katılma isteksizliği üzerine olmasına rağmen, dikkat artık kadınların dünyadaki çoğu siyasi kurumda siyasi konulardan eşit bir pay almalarını engelleyen kurumsal ve kültürel dışlanma mekanizmalarına yönelmektedir. Önemli olarak, bu yeni söylemde, değişimi teşvik etme sorumluluğu, bireysel olarak kadından, kadınların temsil edilmemesinin sebeplerini tanımlamak ve düzeltmek için harekete geçmesi beklenen kurumlara kaydırılmıştır (Dahlerup D. , 2019).

Kota koyup koyulmayacağına ilişkin karar, uluslararası kuruluşların önerileri ve farklı ulusal bağlamlardaki gelişmelerden giderek daha fazla etkilenmektedir. Seçim cinsiyet kotaları bugün kadınların neredeyse tamamen politikadan dışlandığı ülkelerin yanı sıra, işgücü piyasasına ve İskandinavya ülkeleri gibi

siyasi hayata uzun zamandır kadın katılımı olan ülkelerde de sunulmaktadır. Etkili kota sistemlerinin tanıtılması, fırsat eşitliğinden sonuçların eşitliğine kadar bir yaklaşım sergilemektedir. Bununla birlikte, çoğu kota sistemi, seçim listelerinde seçmenlere sunulacak kadın ve erkek sayısını belirttiğinden ve seçim sonrasında cinsiyet dağılımını belirlemediğinden, seçim cinsiyet kotalarını 'gerçek fırsat eşitliği' örneği olarak görmeyi tercih edebilmektedir. Kotalar bazen adalet, yetkinlik ve bireysellik gibi diğer ilkeleri ihlal etmiş sayılır. Ancak kotalar aynı zamanda "gerçek" eşitlik elde etmenin, yani sonuçlarda eşitliği elde etmenin etkili bir yolu olarak görülmektedir (Dahlerup D. , 2019).

Araştırma kapsamında katılımcılara kadınların siyasi katılımını ve temsili artırmaya yönelik neler yapılabileceğine dair fikirleri sorulmuştur. Kotaların zorunlu olması konusunda katılımcıların çoğunluğu arasında bir fikir birliği olduğu görülmüştür. Katılımcılar arasında yer alan A.G.'nin görüşleri bu yöndedir:

"Bence partiler kota koymalıdır. Kadın başvuruları ön plana çıkarılmalıdır. Bu siyasi erklerin yapabileceği bir şeydir. Partilerin tüzüğünde başvuracak adayların %50'si kadın olmalıdır şeklinde bir madde olmalıdır. "

Katılımcılar arasında yer alan B.D. ise kadınlara verilecek desteğin öneminden bahsetmiştir:

"Kadınlar güçlüler ama hayatta destek arıyorlar. Mutlaka bu desteği almalıdırlar. Kadınlar çok beceriklidir her işi yapabilirler. Ancak mutlaka arkalarında bir destek varsa bunu yapabilirler."

Katılımcılar arasında yer alan İ.R.'nin görüşleri ise şu şekildedir:

"Kota mutlaka olmalıdır. Devletin bu konuda kanun düzenlemeleri yapması gerekiyor. Bir kadın 4 aylık çocuğunu evde bırakıp nasıl kariyerine devam edebilecek? Bu konuda düzenlemeler yapılmalıdır. Kendi açımdan çocuk sahibi olmamamın bir numaralı sebebi kariyer. Genelde ülkemizde örgütlenmeler de siyasi algılanıyor. Genelde örgütlülük sevilmiyor. Anarşistlik olduğu düşünülüyor. Bu bile bizim ne kadar yolun başında olduğumuzu gösteriyor."

Katılımcılar arasında yer alan E.P. ise kadınların kendine güvenmesi gerektiğini şu şekilde dile getirmektedir:

“Kadınlar teşvik edilmelidir. Tanıştığım kadınlar hakkında notlar alırım. Sonrasında siyasete kazandırılması gerektiğini düşündüğüm kadınları bu alana yönlendiririm. Destek ve rehber olurum. Ben tabuları yıkarak bazı şeyleri tepeleyerek bir yerlere geldim. Kadınlara da hep bunu tembih ettim. Kadınlar daima ben yapabilirim demelidir.”

Katılımcılar arasında yer alan Z.A.’nın kota hakkındaki fikirleri ise şu yöndedir:

“Herkes kendi partisine baskı yapmalıdır. Üst makamların bir şekilde bu sorunu görmesi gerekiyor. Eğer kadınsa sahada çalışan eğer kadınsa o kapıyı çalıp içeri giren eğer kadınsa o evin kadınının derdini dinleyen, fikrini alan erkek yapamıyorsa bu işi kadın sayısının mutlaka yükseltilmesi gerekmektedir. %50 kota mutlaka uygulanmalıdır.”

Katılımcılar arasında yer alan F.Ü. ise sürece STK’ların dahil edilmesi gerektiğini şu şekilde dile getirmiştir:

“Konunun taraflarının, STK’ların politika üretim ve yapım aşamalarında eylem ortağı kabul edilmesi önem arz etmektedir diye düşünüyorum.”

Katılımcılar arasında yer alan C.E.’nin kadınların siyasi temsilini artırmaya yönelik fikirleri şu şekildedir:

“Kadınları yüreklendirmek gerekiyor. Örgütlü olarak baskı yapılması gerekiyor. Kadınların birbirlerine sahip çıkması da önemlidir. Eğitimler mutlaka çok önemlidir. Kadının toplumdaki yerini değiştirebilirsen, eve hapsetmezsen, ev işleri kadınların görevidir kafasından çıkıldığı anda kadın özgürleşebilirse aslında cesareti artıyor. Toplumun algısını değiştirmek ve kadın-erkek eşitliği meselesini toplumun her kesimine yaygınlaştırmak gerekiyor. Diğer taraftan da siyasi temsiliyet meselesi siyasi partilerde sayıyı artırmaktan geçiyor. Kadın sayısı ne kadar artarsa yönetici pozisyonuna gelecek kadın sayısı da o kadar artacaktır. Zor ama imkânsız değil.”

SONUÇ

Kadınlar, hayatın her alanında olduğu gibi siyasal alanda da yıllardır var olma mücadelesi vermektedir. Toplumsal, siyasal, örgütsel ve kültürel engeller nedeniyle çok az kadın bu mücadeleden galip çıkabilmektedir. Kadınların siyasal yaşamda eksik temsil ve katılım sorunları cinsiyetler arası eşitsizliğin açık göstergesidir. Bu eşitsizliğin temeli siyasetin tanımı ve içeriğinden başlayarak devlet kurumlarına ve politikalarına, siyasi partilere, siyasi ağlara, ataerkil toplum yapısı ve kadınlara yüklenen cinsiyetçi rollere kadar uzanmaktadır. Özellikle siyasette ve iş yaşamında karar alma noktalarında ve yönetici pozisyonlarında yer alan kadınların eksikliği bu eşitsiz ilişkinin önüne geçilmesine engel olmaktadır. Kadınlar, toplumun her kademesinde kendine yer bulduğu ve karar almada toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımının temel alındığı bir yönetim anlayışını talep etmektedir.

Ülkemizde kadınların aktif bir biçimde siyasete katılımları oldukça düşük seviyelerde kalmaktadır. Genel olarak siyasi partilerin kadın üye sayısı ve yürütme organındaki kadın sayısı, kadın milletvekili, belediye başkanı, belediye meclis üyesi ve muhtar sayısı kadınların eksikliğini somut delili niteliğindedir. Ülkemizde gönüllü kadın örgütlenmeleri dışında sivil toplum örgütleri ve meslek örgütlerinde de kadınlar sayıca yetersizdir. Siyasi katılımın ilk basamağı olarak yerel düzey görüldüğü için kadınların bu aşamada siyasete dahil olmaları onların bu yolda daha emin adımlarla ilerlemesi ve başarılı olması açısından çok önemlidir. Bu çalışma kadınların siyasi katılımları ve temsilleri noktasında var olan eksikliğin yerel yönetimler seviyesinde anlaşılması ve bu eksikliğin giderilmesi için geliştirilebilecek çözüm stratejileri ile birlikte siyasi mücadele alanında feminist bir politika tahayyül etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada nitel araştırma teknikleri arasında yer alan derinlemesine görüşme, veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında karar alma noktalarında yer alan kadınlarla yapılan görüşmelerde ulaşılan bulgulara göre, kadın müdürlerin çoğunlukla belediyeye girişlerinin belediye başkanını tanımaları aracılığıyla olduğu görülmektedir. Türk toplumunun her alanında karşımıza çıkan tanıdık kültürü yerelde en girift

ilişkilere sahip belediyelerde de görülmektedir. Siyasete atılan belediye meclis üyesi kadınlar ise genellikle parti içinde belirli aşamalarda (kadın kolları) yıllarca aktif siyaset yapmışlardır. Kadınların genelinde STK geçmişi olmamakla birlikte, bazı kadınların kariyeri ise STK'larda aldığı görevler ile şekillenmiştir. Kadınların örgütlü gücü ve dayanışması siyasette oldukça önemli olmasına rağmen STK'larla yapılan iş birliğinin minimum seviyede kalması kadınların siyasette güçsüz olmasının en önemli sebeplerinden birisi arasında yer almaktadır. Kadınların belediye içinde yoğunlukta olduğu müdürlükler sosyal yardım ve kültür işleri müdürlükleridir. Ancak kadınlar görüşmelerde belediyede her idari birimde ve kademedede kadınların yer aldığını belirtmiştir. Genel olarak kadınların müdürlüklerde ve belediye meclisindeki sayıları incelendiğinde görüşmecilerin söylemlerinin tam aksi bir tablo olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durum kadınların kendi yokluklarının farkında olmayışlarını göstermektedir.

Yapılan görüşmelerde kadınların en büyük sorunları ataerkil aile yapısı ve cinsiyetçi iş bölümü ile ilişkilidir. Kadınların kariyerleri, aile hayatlarındaki tüm sorumluluğu yalnız üstlenmeleri sebebiyle sekteye uğramaktadır. Bu sebeple kadınlar için aile, eş ve anne desteği iş hayatında ve siyasi hayatta en büyük kolaylaştırıcı olarak görülmektedir. Özellikle erkeğin desteği kadınların başarısını olumlu yönde etkilemektedir. Genel olarak belediyelerde kadınlara yönelik çeşitli hizmetler sağlanmaktadır. Kadınların en çok önemsendiği ve ihtiyaç duyduğu hizmet ise kreşlerdir. Kreşlerin varlığı doğrudan kadınların iş yaşamını ve kariyer planlamasını etkilemektedir. Çocuk sahibi ve çocuk yapmayı planlayan kadınların ortak görüşü bu yöndedir.

Ulaşılan bulgulara göre, kadınlar belediye meclisinde son kararın alınmasında etkili olamamaktadır. Çünkü belediyelerdeki meclis üyesi kadınların sayısı yok denecek kadar azdır. Kent konseyi altında faaliyet gösteren kadın meclislerinin ise asla etkin bir karar alma mekanizması olarak görev yapmadığı görülmektedir. Kadınların nicel anlamda varlıklarının artırılması amacıyla uygulanan kota oranları kadınlarca desteklenmektedir. Bunun yasal bir düzenleme ile zorunlu hale getirilmesi konusunda ise bir görüş birliğine varılamamıştır. Katılımcılar kadınların siyasete atılmasında önlerine çıkan

zihinsel ve fiziki engellerin varlığına inanmaktadırlar. Kadınların kendisine güvenmesi ve önyargılarından kurtulması için mutlaka ailesi ve yakın çevresi tarafından desteklenmesi gerektiği düşüncesi hakimdir. Katılımcılar arasında kadınların siyasette vitrin olarak kullanıldığı görüşü hakimdir. Kadınların varlığını artırmaya yönelik kota uygulamaları tek başına yeterli değildir. Yerel yönetimlerde uygulanan YEOP ise katılımcıların büyük bir çoğunluğunca bilinmemektedir. STK'larla iş birliği yapmaktan imtina eden belediyelerin toplumsal cinsiyet eşitliğini temel alan böylesine önemli bir projenin varlığından habersiz olmaları şaşırtıcı değildir.

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde kadınların siyasi temsilini ve katılımını artırabilmesi için ailesi ve çevresi tarafından desteklenmesi, örgütlü bir mücadele için kadın odaklı STK'larla iş birliği içinde olunması, toplumun algısının değiştirilmesi ve siyasi partilerce uygulanacak kotaların etkili olacağı görüşleri ortaya çıkmıştır. Araştırmada yerelden başlayıp genele uzanan bir politika üretim sürecinin kadınların varlığını güçlendirebileceği düşünülmektedir. Bu sebeple kadınların yerel siyasette karar alma noktalarında etkili olmaları çok önemlidir. Mevcut durumda kadınların belediyelerde feminist bir politika uygulayabilmesi için gerekli ortama, şartlara ve bilince sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kadınların henüz ihtiyaç duyulan temsil eşliğine sahip olamamaları, aile içindeki konumları gereği üzerine düşen sorumlulukları ve içinde buldukları sistemin feminist bir anlayışla değiştirilmesi gerektiğinin bilincine varamamaları buna sebep olmaktadır. Kadınlar henüz değişimi sağlayacak güce ve bilince ulaşabilmiş değillerdir. Ancak toplumda azımsanamayacak sayıda feminist bilince sahip, değişimin sağlanması için gerekli koşullar için mücadele veren kadınların olması gelecek için umut vericidir.

Çalışma sonucunda ise feminist bir politikanın yerelde uygulanabilmesi için birçok farklı dinamiğin bir arada olması gerektiği düşüncesi ortaya çıkmıştır. Öncelikle kadınların uygulanacak yerel politikaların ön formülasyonunu oluşturması gerekmektedir. Kadın çıkarlarının politik süreç boyunca nitelikli bir şekilde temsil edilebilmesi adına karar alma noktasında yer alan kadınların feminist bilince sahip olması gerektiği düşünülmektedir. Kadınların bu süreçte

tanımlayıcı olarak kendi varlıkları ile bulunması ve politikaların oluşum sürecinde mevcut toplumsal cinsiyet eşitsizliği hiyerarşisini yıkan kararlar alınabilmesi beklenmektedir. Tam da bu sebeple kadınlar karar alma noktalarında sayıca çok olmak zorundadır. Bu noktada siyasi partilerin uygulayacağı yasal kadın kotası en yakın çözüm olacaktır. Aynı zamanda kadınların feminist kadın örgütleri ve kadın hareketleri ile çok yakın bir temas içinde olması, alınacak kararlarda mutlaka onların desteğini arkalarına alması uygulanacak politikaların toplumda karşılık bulması açısından da önem arz etmektedir. Kadınların bu süreçte güçlerini buldukları devlet kurumlarını toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışı temelinde geliştiren ve dönüştüren bir amaçla kullanması gerektiği söylenebilir.

Kaynakça

- Çaha, Ö. (1996). *Sivil Kadın, Türkiye'de Sivil Toplum ve Kadın*. Ankara: Vadi.
- Çakır, S. (2007). Feminism and Feminist History-Writing in Turkey: The Discovery of Ottoman Feminism. *Aspasia: The International Year Book of Central, Eastern and Southeastern European Women's and Gender History*, 71.
- Çakır, S. (2013a). *Erkek Kulübünde Siyaset*. İstanbul: Versus.
- Çakır, S. (2013b). *Osmanlı Kadın Hareketi*. İstanbul: Metis.
- Çelebi, V. (2013). Michel Foucault'da Bilgi, İktidar Ve Özne İlişkisi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 512-523.
- Çukurçayır, M. (2000). *Siyasal Katılma ve Demokrasi*. Ankara: Yargı.
- Özen, A., Bahtiyar, E., & Şaşmaz, M. U. (2015). Türkiye'de Kamu Hizmetlerinin Toplumsal Denetimi: Kent Konseyi Örneği. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 123-132.
- Özkan Kerestecioğlu, İ. (2001). Konstruktion der "neuen" türkischen Frau und der International Frauenkongress (1935). B. Pusch içinde, *Die Neue Muslimische Frau* (s. 15-17). İstanbul: Ergon Verlag Würzburg.
- Özservet, Y. Ç. (2019, Nisan 5). *Çocuk Odaklı Finlandiya'da Yerel Yönetimler Ve Çocukların Eğitimi*. Erişim Kaynağı: <https://www.researchgate.net/publication/269035817>
- AA. (2019, Nisan 12). *81 ilde sadece 4 kadın aday belediye başkanı oldu*. Erişim Kaynağı: <https://www.ntv.com.tr/2019-yerel-secim/81-ilde-sadece-4-kadin-aday-belediye-baskani-oldu,2-8N0bddwEO2MZu9E8yKAA>
- Abadan-Unat, N. (1981). Social Change and Turkish Women. N. Abadan-Unat, & E. B. Leiden içinde, *Women in Turkish Society* (s. 13-14). The Netherlands.
- Acuner, S. (2002). 90'lı Yıllar ve Resmi Düzeyde Kurumsallaşmanın Doğuş Aşamaları. A. Bora, & A. Günel içinde, *90'larda Türkiye'de Feminizm* (s. 125-158). İstanbul: İletişim.
- Affairs, M. o. (2017). *Handbook Sweden's feminist foreign policy*. Stockholm: Ministry of Foreign Affairs.
- Akal, C. B. (1996). *Siyasi İktidarın Cinsiyeti*. Ankara: İmge.

- Akhundova, J. (2014). Rusya'da Yerel Yönetimler: Mevcut Durum ve Sorunlar. *Avrasya Etüdleri*, 39-58.
- Akis, Y., Özakin, Ü., & Sancar, S. (2009). Türkiye'de Feminizm ve Kadın Hareketi. *Cogito*, 245-258.
- Alkan, A. (1999). "Özel Alan-Kamusal Alan" Ayrımının Feminist Eleştirisi Çerçevesinde Kentsel Mekan. Ankara: A.Ü. SBF Basımevi.
- Alkan, A. (2006). *Belediye Kadınlara da Hizmet Eder!.. Kadın Dostu Belediye Hizmetleri: Neden, Nasıl?..* Ankara: KA.DER.
- Altındal, Y. (2009). Erkeksi Siyasetin 'Erk'siz Dublörleri. *Balıkesir Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 351-367.
- AREM. (2008). *Kadın Hakları ve Yerel Yönetimler*. İstanbul: Sabancı Vakfı.
- Bürgin, D. E., Yalçın, Y., Erciyeş, G., & Aydınoglu, N. (2017). Yerel Yönetimlerde Kadın: İzmir İli Örneği. K. Yumlu, & Ö. Belkıs içinde, *Kadın ve Siyaset* (s. 121-172). Ankara: İmge.
- Baykan, A., & Ötüş-Baskett, B. (2016). *Nezihe Muhittin ve Türk Kadını(1931)*. İstanbul: İletişim.
- Beckwith, K., & Cowell-Meyers, K. (2007). Critical Representation Thresholds and Women's Political Representation. *American Political Science Association*, 553-565.
- Belli, A. (2015). Yerel Yönetimlerde Kadın Temsili ve Yerel Demokrasi. *Yasama Dergisi*, 65-88.
- Berber, N. (2019, Mayıs 25). *2000'li Yıllar: Değişen Yasalar, Yazılan Projeler ve Yeni Adımlar....* Erişim Kaynağı: <https://tr.boell.org/tr/2017/09/18/2000li-yillar-degis-en-yasalar-yazilan-projeler-ve-yeni-adimlar>
- Berber, N. (2019, Mayıs 25). *2010'lar: Neoliberalizmin ve Muhafazkarlığın Kıskaçındaki Yıllar ve Derin Bir Nefes "Gezi"*. Erişim Kaynağı: <https://tr.boell.org/tr/2017/09/18/2010lar-neoliberalizmin-ve-muhafazkarligin-kiskacindaki-yillar-ve-derin-bir-nefes-gezi>
- Berktaş, F. (2003). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Feminizm. F. Berktaş içinde, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*. İstanbul: İletişim.
- BM. (2019, Şubat 9). *Proje Hakkında*. Erişim Kaynağı: <http://www.kadindostukentler.com/proje-yeep.php>
- Bora, A., & Günal, A. (2002). *90'larda Türkiye'de Feminizm*. İstanbul: İletişim.

- Brown, W. (1995). *States of Injury: Power and Freedom in Late Modernity*. New Jersey: Princeton University Press.
- Butler, J. (1990). *Gender Trouble*. New York: Routledge.
- CHP. (2019, Nisan 16). *Parti Tüzüğü*. Erişim Kaynağı: https://content.chp.org.tr/file/chp_tuzuk_10_03_2018.pdf
- Collins, P. (2000). *Black Feminist Thought: Knowledge, Consciousness and the Politics of Empowerment*. New York: Routledge.
- Cornell, R. W. (2016). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*. İstanbul: Ayrıntı.
- Creswell, J. (2012). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage.
- Dahlerup, D. (2019, Mayıs 14). *Strategies to Enhance Women's Political Representation in Different Electoral Systems*. Erişim Kaynağı: <https://www.legislationline.org/documents/id/18881>
- Dahlerup, D., & Freidenvall, L. (2005). Quotas as a "fast track" to equal representation for women. Why Scandinavia is no longer the model. *International Feminist Journal of Politics*, 26-48.
- Derdiyok, B. (2019, Ocak 7). *Yerel Seçimlerde Kadın Adayların Görünmezliği Sorunu*. Erişim Kaynağı: <http://turksam.org/yerel-secimlerde-kadin-adaylarin-gorunmezligi-sorunu>
- DİSK. (2019, Mayıs 25). *Türkiye'de Kadınlar ve Kadın Emegi Raporu*. Erişim Kaynağı: https://www.genel-is.org.tr/turkiyede-kadinlar-ve-kadin-emegi-raporu,2,16759#.XOkZyi_BKu4
- Donovan, J. (2015). *Feminist Teori*. İstanbul: İletişim.
- Ecevit, Y. (2011). Liberal Feminist Kuram. Y. Ecevit, M. Ecevit, A. Ayata, Ö. Gölgelioğlu, M. Göğüş Tan, A. Kurdoğlu, . . . G. Uygur içinde, *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* (s. 13-14). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Ecevit, Y. (2015). *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Eisenstein, Z. (1979). *Capitalist Patriarchy and the Case for Socialist Feminism*. New York: Monthly Review Press.
- Eroğul, C. (2014). *Birey Nedir?* İstanbul: Yordam.
- Finland, C. a. (2018). *GENDER EQUALITY IN FINLAND 2018*. Helsinki: Grano Oy.

- Finland, P. o. (2019, Mart 15). *Women as Members of Parliament* . Erişim Kaynağı:<https://www.eduskunta.fi/EN/tietoaeduskunnasta/kirjasto/aineistot/yhteiskunta/womens-suffrage-110-years/Pages/women-as-members-of-parliament.aspx>
- Fredman, S. (2001). Equality: a new generation? *Industrial Law Review*, 145-68.
- Gökçimen, S. (2008). Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi. *Yasama Dergisi*, 5-59.
- Gökulu, G. (2013). Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsili ve Kota Tartışmaları. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 349.
- Güney, Z. (2019, Nisan 5). *Finlandiya'da Mahalli İdareler*. Erişim Kaynağı: http://www.ziyaguney.com/index.php?option=com_weblinks&view=weblink&id=356:finlandiya&catid=48:duenyada-yerel-yonetimler&Itemid=211
- Galston, W. (2001). Political knowledge, political engagement and civic education. *Annual Review of Political Science*, 217-234.
- Gramsci, A. (1986). *Hapishane Defterleri*. İstanbul: Onur.
- Habermas, J. (1997). *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü*. İstanbul: İletişim.
- Hanisch, C. (2013). *Kişisel Olan Politikadır*. A. Nazar Erişkin & Halil Duranay (Çev.) Kocaeli: Kült.
- Heywood, A. (2007). *Siyaset*. Ankara: Adres.
- Hillygus, D. (2005). THE MISSING LINK: Exploring the Relationship Between Higher Education and Political Engagement. *Political Behavior*, 25-47.
- Hirschmann, N. J., & Stefano, C. (1996). Privacy, Puclicity and Power: A Feminist Rethinking of the Public-Private Distinction. M. A. Ackelsberg, & M. L. Shanley içinde, *Revisioning the Political-Feminist Reconstructions of Traditional Concepts in Western Political Theory* (s. 214-215). USA&UK: Westview Press.
- Üşür, S. S. (2000). "Siyasal Süreçlere Katılımda Kadın-Erkek Eşitliği", *Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset*. İstanbul: TÜSİAD.
- Işık, N. (2002). 1990'lı Yıllarda Kadına yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Hareketi İçinde Oluşmuş Bazı Gözlem ve Düşünceler. A. Bora, & A. Günal içinde, *90'larda Türkiye'de Feminizm* (s. 41-72). İstanbul: İletişim.

- Institute, S. (2019, Mart 15). *The Swedish System of Government*. Erişim Kaynağı: <https://sweden.se/society/the-swedish-system-of-government/>
- Inter-Parliamentary Union. (2018). *The Percentage Of Women In National Parliaments*. Switzerland: Imprimerie Courand et Associés.
- Inter-Parliamentary Union. (2018). *World Classification*. Switzerland: Imprimerie Courand et Associés.
- Johansson, D., & Rohdin, B. (2005). *Local Government in Sweden-organisation, activities and finance*. Stockholm: Ministry of Finance.
- Kışlalı, A. T. (1995). *Siyaset Bilimi*. Ankara: İmge.
- Kırca-Schroeder, S. (2007). *Popüler Feminizm*. İstanbul: Bağlam.
- KA.DER. (2008). *Kadınlarla ve Kadınlar İçin Yerel Yönetim*. İstanbul: Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği.
- Kalaycıoğlu, E. (1983). *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma, Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir Araştırma*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBF.
- Karabağlar Belediyesi. (2018). *Belediyelerin Kadın İstihdamına Katkıları*. İzmir: Karabağlar Belediyesi.
- Karakaş, B. (2019, Mayıs 14). *Kadınlar istihdamda da dezavantajlı*. Erişim Kaynağı: <https://www.dw.com/tr/kadınlar-istihdamda-da-dezavantajlı/a-42877334>
- Keleş, R. (2016). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. İstanbul: Cem.
- Kepenek, E. (2019, Nisan 12). *Kadın Koalisyonu: Adaylardan 7611'i Erkek 652'si Kadın*. Erişim Kaynağı: <https://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/206319-kadin-koalisyonu-adaylardan-7611-i-erkek-652-si-kadin>
- Kocabıyık, O. O. (2015). Olgu Bilim ve Gömülü Kuram: Bazı Özellikler Açısından Karşılaştırma. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 55-66.
- Kurnaz, Ş. (1992). *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1939-1923)*. İstanbul: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- Lipset, S. M. (1986). *Siyasal İnsan*. Ankara: Teori.
- Lister, R. (2003). *Citizenship: Feminist Perspectives*. New York: New York University.

- Local, T. (2019, Şubat 12). *In stats: How gender equal is Sweden's new parliament?* Erişim Kaynağı: <https://www.thelocal.se/20180918/in-stats-how-gender-equal-is-swedens-new-parliament>
- Locke, J. (1990). *An Essay Concerning Toleration*. London: Clarendon Press.
- Lovenduski, J. (2005). *State Feminism and Political Representation*. United States: Cambridge University Press.
- Mazlum, S. C. (2008). *Kadınlar ve Kadınlar için Yerel Yönetim*. İstanbul: KA.DER.
- Mazur, A. (2002). *Theorizing Feminist Policy*. United States: Oxford University Press Inc.
- MHP. (2019, Nisan 16). *MHP Kadın Kolları Yönetmeliği*. Erişim Kaynağı: <http://www.mhpkadinkollari.org/index.php?sayfa=14>
- Mohanty, C. (1991). Under Western eyes: feminist scholarship and colonial discourses. C. Mohanty, A. Russo, & L. Torres içinde, *Third World Women and Politics of Feminism* (s. 51-80). Indianapolis: Indiana University Press.
- Nie, N., & Sidney, V. (1989). *Siyasal Katılma*. Ankara: Siyasi İlimler Türk Derneği.
- Niemi, R., & Junn, J. (1998). *Civic Education: What Makes Students Learn*. New Haven: Yale University Press.
- Oder, B. E. (2010). Anayada'da Kadın Sorunsalı: Norm, İçtihat ve Hukuk Politikası. H. Durukan içinde, *Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları* (s. 25). İstanbul: Koç Üniversitesi.
- Palmieri, S. (2019, Mart 15). *Embracing feminism: the case of Finland*. Erişim Kaynağı: <http://www.broadagenda.com.au/home/embracing-feminism-the-case-of-finland/>
- Pancaroglu, G. (2019, Mayıs 24). *31 Mart Seçimlerinde Kadın Belediye Başkanı Sayısı 41*. Erişim Kaynağı: <http://www.sivilsayfalar.org/2019/04/08/31-mart-secimlerinde-kadin-belediye-baskani-sayisi-41/>
- Philips, A. (2015). *Demokrasinin Cinsiyeti*. Ankara: Metis.
- Pini, B., & McDonald, P. (2011). *Women and Representation in Local Government*. New York: Taylor&Francis Group.

- Popescu, D. (2010). System of Local Government In Sweden. *Challenges of the Knowledge Society Public Law*, 614-622.
- Renan, E. (2016). *Ulus Nedir?* İstanbul: Pinhan.
- Rousseau, J.-J. (1982). *İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı*. İstanbul: Say.
- Saltık, E. E. (2019, Mayıs 25). 6284 sayılı Şiddetle Mücadele Yasası neden hedefte? Erişim Kaynağı: <https://ekmekvegul.net/gundem/6284-sayili-siddetle-mucadele-yasasi-neden-hedefte>
- Sancar, S. (2008). *Erkeklik: İmkansız İktidar*. İstanbul: Metis.
- Sancar, S. (2011). Türkiye’de Kadın Hareketinin Politığı: Tarihsel Bağlam, Politik Gündem ve Özgünlükler. S. Sancar içinde, *Birkaç Arpa Boyu: 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar* (s. 53-109). Ankara: Koç Üniversitesi.
- Sancar, S. (2014). *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti*. İstanbul: İletişim.
- Sandalow, T. (1971). Local Government in Sweden. *The American Journal of Comparative Law*, 766-785.
- Sarışahin, P. (2016). Cinsiyet- Siyasal Katılım İlişkisi: Sdü Örnek Olayı. *Vizyoner Dergisi*, 38-58.
- Savenko, Y. (2019, Mart 15). *Do women have equal rights with men in Russia?* Erişim Kaynağı: <https://humanrightshouse.org/articles/do-women-have-equal-rights-with-men-in-russia/>
- Shields, T., & Robert K, G. (1997). Participation rates, socioeconomic class biases, and congressional elections: A cross-validation. *American Journal of Political Science*, 683-691.
- Spellman, E. (1988). *Problems of Exclusion in Feminist Thought*. Boston: MA:Beacon.
- Squires, J. (2007). *The New Politics of Gender Equality*. New York: Palgrave Macmillan.
- Sumbas, A. (2015). Kadının Politik Temsil Meselesi Üzerine Bir Tartışma. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 103-121.
- Sweden, G. O. (2019, Mart 15). *The Swedish model of government administration*. Erişim Kaynağı: <https://www.government.se/how-sweden-is-governed/the-swedish-model-of-government-administration/>

- Şahin, F. (2011). *Kadınların Siyasal Katılımları Çerçevesinde Kadın Meclislerinin Yerel Siyasetteki Etkinlikleri ve Üye Profilleri*. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- TBB. (2019, Mayıs 24). *Genel İstatistikler*. Erişim Kaynağı: <http://www.tbb.gov.tr/belediyelerimiz/istatistikler/genel-istatistikler/>
- Tekeli, İ. (2004). *Örgütlü Kentler*. Ankara: Detay.
- Tekeli, Ş. (1998). Birinci ve İkinci Dalga Feminist Hareketlerin Karşılaştırılmalı İncelemesi Üzerine Bir Deneme. A. B. Hacımiraçoğlu içinde, *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler* (s. 337-346). İstanbul: Tarih Vakfı.
- Tekeli, Ş. (2010). *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*. İstanbul: İletişim.
- TGC. (2016). *Kadın ve Medya*. İstanbul: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti.
- TÜSİAD. (2000). *Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset*. İstanbul: TÜSİAD.
- Toprak, Z. (1988). Cumhuriyet Halk Fırkasından Önce Kurulan Kadınlar Halk Fırkası. *Tarih ve Toplum*.
- Torney-Purta, J., Schwille, J., & Amadeo, J. (1999). *Civic Education Across Countries: Twenty-Four National Case Studies from the IEA Civic Education Project*. Amsterdam: The Netherlands: International Association for the Evaluation of Educational Achievement.
- Tosun, T., & Tepeciklioğlu, A. O. (2012). Siyasi Partiler, Siyasi Katılım ve Propaganda. H. Çetin içinde, *Siyaset Bilimi* (s. 303-331). Ankara: Orion.
- Turan, E. (2018). Üniter Bir Devlet Olarak Finlandiya Yerel Yönetimleri. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 84-102.
- Verba, S., Schlozman, L. K., & Brady, H. (1995). *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge: Harvard University Press.
- Wolfinger, R., & Rosenstone, S. (1980). *Who Votes?* New Haven: Yale University Press.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yaylı, H., & Eroğlu, G. (2015). Yerel Katılım Bağlamında Türkiye'de Kadın Temsili. *International Journal of Science Culture and Sport*, 506.

Ek-1

GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Sayın katılımcı,

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Programı Yüksek Lisans öğrencisiyim. Danışmanım Doç. Dr. Ayça Gelgeç Bakacak rehberliğinde yerel yönetimlerdeki karar alma mekanizmalarında, kadın temsiline hem nicel hem nitel anlamda azlığının nedenlerini tespit etmek amacıyla bir araştırma gerçekleştiriyorum. Araştırmadan elde edilen bulgular, kadınların yerel yönetimlerde temsiline ve gücünü artıracak bir feminist politika geliştirmek amacıyla kullanılacaktır. Bu araştırma için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonundan gerekli izinler alınmıştır.

Araştırma kapsamında sizinle yaklaşık bir saat sürecek bir görüşme yapacağız. Bu görüşmede, sizin belediye'deki deneyimleriniz ve çalışmalarınıza yönelik sorular sorulacaktır. Görüşmede özel sorular (politik görüş, cinsel yönelim, din vb.) sorulmayacaktır. Cevaplamak istemeyeceğiniz, özel olduğunu düşündüğünüz sorular olursa cevap vermeyebilirsiniz.

Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırmadan istediğiniz zaman çekilebilirsiniz. Bu durum size hiçbir sorumluluk getirmeyecektir. Görüşmede sorulan sorulara vereceğiniz cevaplar, çalışmada yer alan tez danışmanım dışında kimseyle paylaşılmayacaktır. Araştırma sonuçları eğitim ve bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Araştırmanın tüm süreçlerinde kişisel bilgileriniz ihtimamla korunacaktır.

Görüşme anında konuşulanların not alınması zor olduğu için izin verdiğiniz takdirde ses kayıt cihazı kullanılacaktır. Görüşmeler çözümlendikten sonra görüşme metnini okumanız ve onaylamanız için size verilecektir. Metin üzerinde ekleme, çıkartma ve düzeltme yapabilirsiniz.

Bu gönüllü katılım formunu imzalamadan önce veya daha sonra aklınıza gelebilecek olan soruları istediğiniz zaman bize sorabilirsiniz. Telefon numaram ve adresim bu kâğıtta yazıyor. Bu görüşme ya da araştırma bittikten sonra da bana ulaşabilir ve araştırma ile ilgili soru sorabilirsiniz. Araştırmaya katılmayı tercih ediyorsanız, lütfen aşağıya imzanızı atınız. İmzaladıktan sonra size bu formun bir kopyasını vereceğim.

Katılımcının adı, soyadı:

İmzası:

Tarih:

Araştırmanın yürütücüsü

Adı Soyadı: Ayşe Özgün Çelik

Adres:1. Meşrutiyet Cad. Yeni Portakal Çiçeği Sitesi B/18 No:2
Etimesgut/Ankara

Tel: 05389648932

E-posta: clkozgun@gmail.com

İmza:

Tarih:

Ek-2

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

1. Yaşınız:
2. Medeni durumunuz:
3. Eğitim durumunuz:
4. Çalışma öyküsü /mesleki geçmişe dair detaylı bilgi verebilir misiniz? İlk olarak nerede çalışmaya başladınız? Belediyeye nasıl girdiniz? Herhangi bir STK geçmişiniz var mı? İçinde çalıştığınız projeler neler? Varsa çalıştığınız projelerin bugünkü konumunuza etkisi oldu mu?
5. Mevcut iş tanımı hakkında detaylı bilgi verebilir misiniz? Hangi müdürlüğe bağlı çalışıyorsunuz?
6. Belediyede, şimdiki pozisyonunuzdan önce başka bir pozisyonda veya başka bir belediyede çalıştınız mı?
7. Kadın çalışma arkadaşlarınız belediyede hangi müdürlüklerde yoğun olarak çalışmaktadır?
8. Belediye encümen üyeleri arasında mısınız?
9. Günlük hayatınızda bir kadın olarak karşılaştığınız sorunlar neler?
10. Sizce kadınların yerel topluluk içindeki konumları dolayısıyla yaşam çevrelerinde karşılaştıkları sorunlar neler olabilir?
11. Belediye meclis gündemine hangi tür sorunlar taşınıyor? Kadınların talepleri ve sorunlarıyla ilgili alınan kararlar nelerdir?
12. Kadınların yerel hizmet öncelikleri belediye meclislerinde alınan kararlarda ne kadar dikkate alınmaktadır?
13. Belediyeniz bünyesinde Kadın Danışma Merkezine bağlı Kadın Danışma Birimi var mıdır? Kadın Danışma Biriminizde verilen hizmetler nelerdir?
14. Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bütçeleme çalışmaları yapılıyor mu?

15. Kadınların sorunlarına yönelik çözümler üretilmesinde STK'larla iş birliğine gidiliyor mu? Birlikte yürüttüğünüz projeler var mı? Varsa neler, açıklayınız.
16. Yerel ihtiyaç ve iş olanaklarına göre kadınların teknik becerilerini geliştirebileceği kurslar belediye bünyesinde açılıyor mu?
17. Kent konseyi altında faaliyet gösteren Kadın meclislerinin, kadınların sorunlarının tespiti ve çözümlenmesi noktasında yürüttüğü faaliyetler nelerdir? Üretilen çözüm önerilerinin karar alma mekanizmalarına etkisi ne düzeydedir?
18. Kadınlara dair sorunların veya taleplerin Belediye Meclis gündemine taşınmasında siz ne kadar söz hakkına sahipsiniz?
19. Belediye Meclislerinde son kararın alınmasında sizce kadınlar ne kadar etkili olabiliyor?
20. Çalıştığınız belediyeden yola çıkarak yerel yönetimlerde kadınların varlığı hakkında ne düşünüyorsunuz?
21. Uluslararası kadın hareketince geliştirilip BM'in uluslararası hedefleri arasına da girmiş ve kadınların siyasi temsili için resmi kabul görmüş bulunan %30'luk "asgari temsil eşiği" çalıştığınız belediyede sağlanabiliyor mu? Sizce yasal düzenlemelerle ulusal ve yerel düzeyde bu temsil oranı zorunlu hale getirilmeli midir? Belediyelerde kadın istihdamı yeterli midir? Yeterli değil ise hangi müdürlüklerde kadın varlığı artırılabilir? Belediyeye personel alımında kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık uygulanıyor mu?
22. Yerel yönetimlerde kadınların önlerine çıkan zihinsel engeller nelerdir?
23. Yerel yönetimlerde kadınların önlerine çıkan fiziki engeller nelerdir?
24. Kadınlar hangi yollarla temsil gücü kazanabilirler?
25. Kadınların temsili artırmak için uygulanan kota uygulaması yeterli midir? Sizce sembolik olarak siyasette bir kadın vitrini oluşturmak için mi kullanılıyor? Cam tavanın (görünmeyen engeller) varlığına inanıyor musunuz?
26. Yerel yönetimlerde uygulanan Yerel Eşitlik Eylem Planının (YEELP) etkili olduğunu düşünüyor musunuz? Kadın-erkek eşitliği konusunda getirdiği

yenilikler nelerdir? YEEP kapsamında belediye bünyesinde çalışanlara toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimleri veriliyor mu?

27. Kadınların siyasi temsilini ve katılımını artırmaya yönelik ne tür stratejiler geliştirilebilir?

28. Sizin eklemek istediğiniz bir şey var mı?

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih:06/08/2019

Tez Başlığı : FEMİNİST BİR POLİTİKA TAHAYYÜLÜ: KADINLARIN YEREL YÖNETİMLERDE TEMSİLİ

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 138 sayfalık kısmına ilişkin, 06/08/2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 12 'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç
- 4- Alıntılar dâhil
- 5- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı: AYŞE ÖZGÜN ÇELİK
Öğrenci No: N15220443
Anabilim Dalı: SOSYOLOJİ
Programı: KADIN VE TOPLUMSAL CİNSİYET ÇALIŞMALARI

Tarih ve İmza

06.08.2019

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Doç. Dr. Ayça GELGEÇ BAKACAK

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
SOCIOLOGY DEPARTMENT

Date: 08/06/2019

Thesis Title : A FEMINIST POLICY IMAGINATION: WOMEN'S REPRESENTATION IN LOCAL GOVERNMENTS

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 08/06/2019 for the total of 138 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 12 %.

Filtering options applied:

- Approval and Declaration sections excluded
- Bibliography/Works Cited excluded
- Quotes excluded
- Quotes included
- Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Name Surname: AYŞE ÖZGÜN ÇELİK

Student No: N15220443

Department: SOCIOLOGY

Program: WOMEN AND GENDER STUDIES

Date and Signature

08.06.2019

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

Assoc. Prof. Ayça GELGEÇ BAKACAK

(Title, Name Surname, Signature)

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Tarih: 28.01.2019 14:13
Sayı: 35853172-300-E.00000433224
E.00000433224

Sayı : 35853172-300
Konu : Ayşe Özgün ÇELİK Hk.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 09.01.2019 tarihli ve 12908312-300/00000404539 sayılı yazı.

Enstitünüz Sosyoloji (Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları) Anabilim Dalı yüksek Lisans öğrencilerinden Ayşe Özgün ÇELİK'in Doç. Dr. Ayça GELGEÇ BAKACAK danışmanlığında hazırladığı "Feminist Bir Politika Tahayyülü: Kadınların Yerel Yönetimlerde Temsili" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 20 Ocak 2019 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://belgedogrulama.hacettepe.edu.tr> adresinden 03123053001-3002-3119992-23000433224 koduyla erişebilirsiniz.
Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon:0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992 E-posta:yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet
Adresi: www.hacettepe.edu.tr

Duygu Didem İLFRİ

